חוז בגולה

SIVE

ΣΤΡΩΜΑΤΕΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΙΚΟΣ

De Vita Functorum statu;

Ex HEBRÆORUM & GRÆCORUM comparatis sententiis concinnatus.

Cum Corollario De TARTARO Apostoli *Petri*, in quem Prævaricatores Angelos dejectos memorat.

Auctore *J. A. WINDET*, M. D. *Coll. Lond.*

Editio Secunda, recognita: ac tertia parte auctior.

BIBL. CANT. ACAD.

LONDINI,
Excudebat *T. Roycroft*, Regiæ Majestatis in Linguis Orientalibus Typographus; pro *Hen. Thomasono*, ad insigne Rosæ Coronatæ in Cœmiterio *D. Pauli*,
M DC LXIV.

Imprimatur denuo.

Quicquid enim De Vita Functorum ſtatu *Eruditus Auctor ſtatuit, hoc certe de eo ſtatuendum; Nec vita Fruiturum ſine honore, nec Functurum ſine gloria.*

Ex Ædibus Lambethanis. Martii 2° 166¼.

M. Frank. S. T. P. Reverendiſſimo in Chriſto Patri ac Domino, Domino Archiepiſcopo Cant. à ſacris Dom.

1452:01

Viro Doctissimo

SAMUELI HALLO.

SUO.

PRodeat ergo in publicum, quandoquidem sic omnino vis, πραγματεία hæc nostra, tibi privatim exarata, in argumento à studiorum nostrorum præcipua ratione tam longe posito, ut ne rescire quidem detur quantum ex istis, quæ proferimus, sit jampridem ab aliis occupatum.

occupatum. Sed & hæc dudum ſcribenti egregiam ſecuritatem, ne dicam negligentiam, fecit amicitia, cui fidebam, tua: jamque edenti importuna ſatis negotia medica etiam ſtylum in loco vertendi copiam vix faciunt. Horas raro ſucciſivas impetro, ſed & illas fornax olim & culter habent. Tuo ergo periculo in lucem veniat hæc Epiſtola; qui tamen, cum Theologus ſis, atque idem harum rerum ſcientiſſimus, debueras potius amori hic tuo in nos feciſſe modum; neque commiſiſſe ut tuo ipſius hortatu, ac fidejuſſione, veſtræ literæ à ſemipagano temerarentur. Ego interim fidentius agam; ſi quid enim hic frugis inſit, (εὖγε τοῦτο καὶ ἐμόν) ipſi mihi pendetur gratia: ſin quid ſecus expetat, præſto eſt,

qui

qui mecum dividat quicquid in hac re vitio vertetur. Vides in quantum te discrimen perduxerit nostri amor ; quamque certo sis non tua luiturus : quo satius fuisset nostra suis tineis æternum permisisse.

Vale.

ARGUMENTA SECTIONUM.

SECT. I.

OCcasio hujus Epistolæ. Propositio dicendorum. Modus ac ratio tractandi.

Tartari *vox non habetur in* LXX. *interpretum versione. Occurrit in* N. T. *semel tantum.* Græci *sua à* Judæis. *Qui veteres* Græci *de* Inferis *scripserunt. Socrates ea de re nihil. Ritus* siccum cranium *consulendi.* Paradisus *&* Gehenna *quo modo ante mundum hunc facta.* Græci, *illorumque sequaces, quo freti de istis meminerunt.* Cerberus

SECT. II.

Quibus vocibus ac loquendi formulis *Hebræi*, & ab illis *Græci*, *Locum* sive *Statum vita functorum* proprie aut figurate designent. Indeque τῦ *Sheol* & ᾅδου notio vulgata paucis perstricta.

SECT. III.

τῦ *Sheol* & ᾅδου notio non observata pridem: Nempe istis vocibus *Materiam Primam*, id est *Naturam Corruptibilem*, designari.

Probatur ex Hebræorum *parte, auctoribus* R. *Mose f. Mayemonis, & R. Levi f. Gersho-mi.* Ægyptiis & Arabibus *eandem haberi* Materiæ

Materiæ *notionem.* Τῦ Sheol *sive* Materiæ *sphæra. Locutiones inde natæ.* Græcorum *notio* τῦ ἅδης *isti* Hebræorum *consimilis.* Naturam *illis* Concretione & Ebullitione (*vel ut vulgo loquuntur* Fermentatione) *definiri. Nihil interire. Nullam dari mutationem in rebus, præterquam loci.* Utrique principio, *tam* Passivo *quam* Activo, *tam* Materiæ *quam* Deo, *Æternitatem ab illis tribui.* Materia *Pythagoreis* Ἀνάγκη. *Valentianorum Duo Principia,* Achamoth & Ἀνάγκη. *Malum* Materiæ *asscriptum* à Græcis & Judæis. *De* Duabus *mysticis* Civitatibus *apud Homerum. De* Duobus *Chaldæorum* principiis Oromasda & Arimanio. *Quid duobus principiis singillatim tribuatur* à Græcis & Ægyptiis. *Sacra gentium initia his dicata.* Duorum principiorum *error longe terrarum pervagatus.* Ἀνάγκιον *in Simmiæ Alis,* Materiam *sive* Chaos *designare, contra Salmasium. Hieroclis locus expositus contra Morellum & Grotium. Falli Grotium in adsignanda Platonis opinione, & illa Judæorum & Christianorum de rerum conditu. Perperam etiam ea in re trahi Galenum ad partes Christianas. Omnia ex* Materia *profecta, eodem citra jacturam reverti,*

juxta ordines. Solem Materiæ *dispensatorem esse.* Scenam Materiæ *resipiscandæ juxta* Græcos.

SECT. IV.

Sheol & *Hades*, figurate describuntur uti *Domus*, cum suis *portis* & *Claviculo*.

Tantundem ostenditur ex multis Hebræorum, *& subinde* Græcorum *locis.* Πύλαι ᾅδου *quid.*

SECT. V.

De abstinentia Pythagoreorum à *Fabis*, quod essent πύλαις ᾅδου similes, utpote sine geniculis.

Vox ἀμασ. *ab Ambrosio Laertii interprete, item à Lilio Gyraldo & Grotio male exponi-*

exponitur. Abstinuisse Pythagoreos a Fabis proprie sic dictis. Pythagoras Ægypti institutus Fabis abstinuisse Ægyptios. Faba non in seminibus Cerealibus. Abstinentiæ a Fabis subfuisse rationes sacras. In sacris Eleusiniis a Fabis abstinebant. Maiorem vulgarem Fabarum esum non vetasse. Pythagoras ejusque discipuli per Fabetum eundo vitæ suæ considere noluerunt. Noluerunt caussas prodere quorsum abstinuerint. Caussas istius abstinentiæ idoneas vulgo adsignatas non esse. Non sufficere quam assignavit D. Mer. Casaubonus. Solebant veteres vocias sacra de rerum natura in operto servare; Pythagorei præsertim ab Ægyptiis edocti. Hesse-norum & Pythagoræ discipulos ad silentium jurejurando astrictos fuisse. Pythagoræ philosophiam adusque Philolai tempora incognitam extraneis fuisse. Numa Flaminem Dialem Fabis interdixit. Faba in Lemuralibus & Parentalibus apposita. Judæi in luctu leguminibus vescuntur. Numia Tacitam adorabat. Idem Pythagoræ discipulus. Veteres Allegoriis philosophiam obumbrabant. Quid Pythagorici & Cabalistæ de animarum descensu atque adscensu senserunt. Quid item de animarum transmi-

gratione. Origenem Transmigrationem Fabulam, &c. appellasse. In vice Terna sisti transmigrationem. Quot annorum sit Transmigrationis curriculum. Transmigratio Allegorice exposita. Animas ad regionem hanc corruptibilem in exilium mitti. Mori cum huc descendant, vivere denuo cum hinc ascendant. Impendi debere summam operam ut quam primum hinc emergant, redeantque ad pristinam patriam. Fabam, *plantam semini apprime conferentem, scapo nullis geniculis interciso esse, indidemque optari in generationis continuæ ac perpetuæ symbolum. Abstinentia à* Fabis *Allegorice cautùm ne quis ultro animam dedat generationis vicibus in hoc mortali orbe perpetuo reciprocandam.*

SECT. VI.

Sheol in *Paradisum* & *Gehennam* ab *Hebræis*: *Haden* in *Elysium* & *Tartarum* à *Græcis* itidem distingui. *Gehennam* ab *Hebræis* subdividi in *Superiorem*

Superiorem & *Inferiorem*; *Tartarum* pariter à *Græcis* ſubdividi. Ex *Gehenna ſuperiore* luſtratos redire juxta *Hebræos*. Pariter & *Græcos* ſentire. *Bonos* ad *Cœlum*, *Malos* ad *Gehennam* ſive *Tartarum Inferiorem*, *Mediocres* ad *Superiorem* itare.

Dari varias regiones tam in Paradiſo *quam* Gehenna. *Tam* Paradiſum *quam* Gehennam *contineri in* Sheol. Elyſium & Tartara *Græcis* ὁ ᾅδης. *Saga Endorenſis verum Samuelem evocavit. Chriſtus deſcendens* εἰς ᾅδην, *vi tantum iſtius vocis ad* Tartara *deſcendiſſe concludi non poteſt. Bivium* ὁ ᾅδης, *hac ad* Beatorum inſulas *illac ad* Tartarum *ducens. R. Jochanan moribundus illud bivium ob oculos habuit. Bonorum locum ab dextris, Malorum à ſiniſtris eſſe. Angelos adeſſe Bonis Bonos, Malis Malos deducendis. De Angelis Malis & illorum principe. Furiæ & Diræ tortrices.*

Hymnis & Musica Graecorum. De Angelis Bonis & illorum principe Michaele. Poetis Mercurius ψυχοπομπος. Philosophis Genius suus cujusque ἡγεμων & συνεισηνοχος. Locus pergnum insignis De Vita Functorum statu *ex Gemara Rosh Haschanna. Locus consimilis ex Phaedone.*

SECT. VII.

De statu ac loco Bonorum *post hanc vitam.*

Animas Bonorum *statim ad Felicitatem* Cœlestem *admitti.* Regnum Cœlorum *vel* (*quod idem valet*) Dei, Cœlum Cœlorum, Ævum futurum, Paradisum, Hortum Edenis, *voces frequenter* ἰσοδυναμους *esse; istis nempe memoratum* Felicitatem *signari. Drusium & Grotium erraſſe in ſignificatione* Paradiſi. Paradiſus *Figurate ſemper* Cœlum *deſignat.* Paradiſus *primi hominis* Inferior, Cœleſtis, Superior *dictus.* Paradiſus Inferior, Terreſtris, Corporeus, *atque* conſpicuus: Cœleſtem Oculus non

vidit. Paradisi Inferioris *descriptio ex Maymonida. Rabbinos plerosque existimare animas* Bonorum *ad* Paradisum Terrestrem *ire. Ibidem esse Enochum & Eliam ex sententia Rabbinorum, & Joannem Evangelistam ex sententia Leonis Hebræi.* Paradisi *vocabulum erroris ansam dedisse iis qui non penetrabant ad interius significatum. Animabus in* Paradiso Terrestri *manentibus Corpora Conjungenda in Resurrectione, sub finem Chiliadis sextæ eventura, ex Rabbinorum sententia. Reversuros mortuos ad vitam hanc Corpoream ex illorum opinione, Chiliastæ sua à Judæis. In* Ævo Futuro *omnis corporea moles, ex horum sententia, abolebitur. Refutatio Duum errorum hujus factionis Judaicæ; Primi, quod existiment Resurgentes qualia pridem corpora habituros: Secundi, quod Statum Resurrectionis ab illo* Mundi Futuri *distinguant. Remotis istis, ostenditur saniores Judæos* Cœlum Paradisi *vocabulo designasse. Uberior prosecutio paris significationis memoratorum vocabulorum,* Paradisi, Ævi Futuri, Regni Cœlorum *&c. Ostenditur fuse animas* Bonorum *ad* Visionem Beatificam *in* Cœlo *admitti, ex* Judæorum *sententia. Multimos idem statuere. Iisdem* Paradisum & Cœlum

Cœlum *idem valere.* *Concluſio adverſus Druſium & Grotium.* Hebræis Cœleſtia *gaudia*, *Convivii ritu deſcribi.* Elyſium Græcorum *ex* Hebræorum Paradiſo *manaſſe*: Utriuſque *egregius ſitus*, *difficiles aditus*, *apparatus* λειμωνόδης. Græcos *etiam* ſummam Felicitatem *Epulis ac feſtivitate deſcribere.* Græcorum Ætas Aurea *efficta ex copioſa illa amœnitate* Paradiſi Edenici. Hebræos ſummam Felicitatem *per recuperatum* Paradiſum, *itidem* Græcos *per recuperatam* Auream Ætatem *deſcribere.* Græcos *hæc omnia* (*ut de* Hebræis *pridem animadverſum*) *pariter* ἀλληγορεῖν.

SECT. VIII.

Mediocrium ſtatus ex *Hebræorum* & *Græcorum* ſententia.

Prævaricatores Iſraelis qui. Purgatorium Judæorum, *cui* Mediocres *addicunt*, *duodecim menſium.* *Beth quid ſignificet*, *in hujuſmodi*, *Beth Hillel*, *Beth Sammai*, &c. *Duode-*

Duodecimestre Purgatorium *ex Nachmanida, Schola Josephi in Joreh Deah, R Bechaye, &c. Ex Gemara Alphesi. &c. Quibus expientur peccata leviora juxta* Judæos. *De* Græcorum Campis Lugentibus. *Illis parem locum haberi apud* Judæos, *cui Biæothanatos & Aoros legant. Non posse* Campos Lugentes *cum* Gehenna Superiore *conferri. Platonem loci* Tartarei *meminisse unde* Mediocres *post Anni unius lustrationem evadunt. Nullam* Purgatorii *mentionem fieri in ullo scripto* Judaico *ante conditam Gemaram; nec in ullo scripto* Christianorum *ante Origenem. Ab illo* Christianos, *A* Christianis Judæos *sumsisse.* Mohammedanos Purgatorium *agnoscere.*

SECT. IX.

De loco statuque *penitus Impiorum* juxta *Hebræos & Græcos.*

Nomina quibus dirus iste locus Hebræis *venire soleat.* Gehennæ *nomen unde.* Gehennam *varios gradus admittere ex Evangelio confirmatum.* Gehennæ Infimæ *supplicia æterna.*

aterna. De Kereth sive Excisione Animæ quam Lex minatur. Expenduntur lautiones ἐξ ὑδάτων ῥαντῶν. לחרי & דחרי & similes. Quid RR. quidam de pœnarum æternitate sentiant. Quid Origenes. Quid Græci *de* Tartari *duratione statuant. Puniri in* Gehenna *intensissimo gradu Frigoris ac Caloris juxta* Hebræos. *Itidem se rem habere in* Tartaro Græcorum. Mohammedanos *itidem statuere.* Cœlum & Gehenna *sive* Tartarus *quam per omnia opponantur.*

SECT. X.

Cœlestem statum juxta *Hebræorum & Græcorum* Magistros revera in virtute consummata: *Gehennalem* sive *Tartareum* in delira atque abnormi pravitate consistere.

Pœri ac Peniæ Fabula exposita. Unusquisque sibi dotor. Dæmones atque animæ ante Judicium extremum pœnam damni, tantum luere ex Rationis sententia.

SECT.

SECT. XI.

De duratione ſtatus *Bonorum* & *Malorum*.

Quid ea de re ſenſerunt Academici. Platoni ἀΐδιος & ἄπειρος *idem. Origenes itidem ſenſit: Caute tamen ac modeſte ſententiam dixit.*

SECT. XII.

Tartarus qua ratione in Imis habitus.

Tartari *notatio. Populáris mundi compages qualis* Hebræis, Græcis, Mohammedanis. Deo *tributa pars mundi ſumma ac luculentiſſima ab* Hebræis, Gehennæ *infima atque obſcuriſſima.* Græcos *itidem de* Deo, *itidem etiam de* Tartaro *ſentire.*

SECT. XIII.

De *Angelorum Tartaroſi* apud S. *Petrum.*

Voces καταταρταρωῦ & ταρταρωῦ *ubinam occurrant & quid ſignificent.* Titanum *dejectionem iſti* Angelorum συρειχῆν. Græci & Hebræi *quid de utrorumque lapſu ſcripſerunt. Unde conſtet quam ſcita vox ſit* ταρτάρωσις *apud S. Petrum. Nimis populariter locutos eſſe* Hebræos & Græcos *Mundo Tentorii formam tribuendo. Quid iſta ſententia contineat veri. Gradus varios dari animalium inter ſummum & imum.* Deum *tantum* Materiæ *purum eſſe. Angelis tribui corpora ex igne vel aere ab* Hebræis. *Iiſdem Angelos impuros ac delatores aereos tractus occupare. Itidem per omnia ſentire* Græcos. *Expoſitio loci apud S. Petrum, corollarii vice.*

SECT.

SECT. XIV.

Receptæ *Tartari* notioni non obesse mundi compagem apparentiis maxime consentaneam.

Errata sic corrigenda.

Pag. 4. lin. 5. lege *hoc.* p. 8. l. 7. l. *identidem.* p. 11. l. 21. l. אֹרֶץ p. 14. l. 17. lege *Aristophanem.* p. 47. l. 4. l. Διόξιτον. p. 59. l. 18. l. κόλπος. p. 60. l. 21. l. *ablata.* p. 63. l. 1. l Διονύσιος. p. 71. l. 11. l. Καὶ p. 73. l. 4. pro *cum* l. *ac.* p. 76. l. 6. l. *periphrasi.* p. 101. l. 16. l. *illas.* p. 104. l. 13. l. *præsertim.* p. 116. l. 10. l. נְרוּל p. 119. l. 4. ll. *qua.* p. 119. l. 14. l. ἐξ. p. 125. l. 13. l. פּוּשְׁעֵי p. 136. l. 13. l. p. 121. l. 9. l. ملبكة *vulgari.* p. 152 l. 3. l. רְוּחִיוּרֵן p. *centus.* p. 123. 152 l. 5. l. *dicitur.* p. 153. l. 1. l. וְנוֹ l. 9. l p. 157. l. 23. l. לְנִשְׁמְרוֹ p. 164. l. 14. l. *Satanas.* p. 165. l. 9. l. *mansuræ.* p. 168. l. 12. l. *Ahmedes.* p. 169. l. 1. l. *corporibus.* p. 170. l. 7. l. *Rhythmos.* p. 183. l. 2. l. ἀγγλίσφυγον. p. 183. l. 14. l. ἀλγέων. p. 190. l. 21. l. *accipiens.* p. 201. l. 15. l. *cœlesti.* p. 213. l. 3. l. *prostigatissimorum.* p. 226. l. 21. l. *cruciatusmque.* p. 230. l. 7. l. *qua.* p. 235. l. 25. dele *comma.*

SECT. XIV.

Receptæ Tartari notioni non obstare mundi compagem apparentiis maximè conspicuam.

Eidem.

SECT. I.

Occasio hujus Epistolæ. Propositio dicendorum. Modus ac ratio tractandi.

Tartari *vox non habetur in* LXX. *interpretum versione. Occurrit in* N. T. *semel tantum.* Græci *sua à* Judæis. *Qui veteres* Græci *de* Inferis *scripserunt. Socrates ea de re nihil. Ritus* siccum cranium *consulendi.* Paradisus & Gehenna *quo modo ante mundum hunc facta.* Græci, *illorumq; sequaces, quo freti de istis meminerunt.* Cerberus *quis. Poetæ Theologiæ Ethnicæ conditores: Quo modo intelligendi.*

LIM Chariſſima Soror tua, quo corpori tum adfecto proſpiceret, ad ædes meas aliquandiu divertiſſet, factam inde mihi conſuetudinis etiam tuæ perquam jucundæ copiam valde lætabar. Bea-

tum me si daretur te sæpius convenire. At me quidem, uti ne pedem hinc, importunis fere negotiis Sparta quam ornare satago, distinere solet. Intererit tua, cui libero esse liceat, quando per majora non stabit, loci mihi hujusce inficeti tædia gratissimo adspectu tuo diluere.

Cum autem nobiscum una esses, incidit sermo de πολυφυλλήτῳ illo λειποταχτῶν ἀγγέλων lapsu: indidem & ansa tibi data scileitandi à me, numquid veniret in mentem vocis istius Ταραφώσας, ullibi alias lectæ, præterquam eo loci ubi S. *Petrus*, pœnas istorum angelorum describens, eam usurpat. Ego ἀυτόθεν ὁρμηθεὶς, respondi, Tametsi vox Τάραξις, aut inde derivatum verbum, apud Græcos Bibliorum Interpretes quos ex usu Septuaginta indigetamus, nullibi quod scirem, nec in Novo Fœdere alibi prorsus occurrat: esse tamen istam vocem scriptoribus profanis tritam & passivam admodum. Atque ostendi mox quæ notaram veterum loca in Adversariis meis, unde de verbi ipsius satis frequenti usu abunde constaret. Cum autem, mota istis aliquatenus saliva, *Tartari* genuinam ex veteribus notionem & *Status Vitæ Functorum* aliquale specimen tibi à nobis exhiberi postu-

postulaveris, utrumque, quatenus curtæ à rebus medicis inducíæ patientur, pro virili nostra ὑπομήσει σοφοῖσι ὁ λόγος.

Quandoquidem vero de *Tartaro*, ut dixi, nec Novum alibi Testamentum, nec LXX viri τὸ παράπαν ᾄδειν meminerint, aliunde ex humanis quidem literis suppetias scribere vel inviti cogimur. *Ad quæstionem* autem *magnam responsionem brevem valde oderat Nebridius Augustini*, Epistola XXIII: Cumque hæc *Petri* una sit ex septem illis Epistolis, quarum succinctam ac mysticam obscuritatem notavit Hieronymus, Epistola CIII. ad Paulinum; præfabor mihi veniam, si supparis argumenti nonnulla ὀπίσω μου ὁ παράδος attingens, dum res aliquas, ubi opus videbitur, fusiuscule diduco, pauxillum deflectere quandoque videar; omnia enim etiam ista, suopte modo, ab hac re haud ita multum abludere facile intelligas. Ego vero, qui culpam hanc deprecari quam culpa carere malim, hac fiducia ostendo quantum amicitiæ tuæ imputare ausim.

Familiam autem in dicendis ducent *Hebræorum* decreta, quibus ὡς ἐξ ἀνθρακογραφίας prælibatis, Græcorum ubique, quæ indidem manarunt, ἐκ παραλλήλου subjungentur. R. Chem Tobh in libro Fidei, porta III. cap. 4. הנה להם

לחם חכמה בדברים רבים וחם פסולת מחכמת בני ישראל *Habebant illi (Græci) ſcientiam rerum multarum, quæ nihil aliud erat, præter fæx ſcientiæ filiorum Iſraelis.* Sed ne hæc Judaicæ futilitatis habeatur; receperunt etiam *Tertullianus*, libro de præſcriptione Hæreticorum; S. *Juſtinus Martyr*, Apologia pro Chriſtianis II.; *Clemens Alexandrinus* centone V & VI.; *Euſebius*, Præparationis Evangelicæ libro X.; item *Tatianus*, *Theophilus*, & veterum alii, univerſum Græciſmum (quo nomine *Gentium* ſuperſtitiones cenſeri poſſint) nihil aliud multo maximam partem eſſe præter *Judaiſmum* depravatum; idque ex ſacra Cabala perperam intellecta. Atque hac ſaltem parte, ſi cui libeat *Judæorum* de *Vita Functorum Statu* cum *Græcorum* opinionibus componere, omnia quaſi normaliter convenire videbuntur. *Judæi* autem, alias haud nimium veraces, hiſce de rebus ſcribentes, extrema linea inſaniunt. Sed & *Græci* ſic omnia creperis nugis & fabulis permiſcent, ut inde τὰ οἰ ἀλλᾶ adagii vicem incinatur, quoties fabuloſi cujuſpiam ſermonis fidem elevare veljmus. *Horatius* ea de re *Fabulas Manes* dixit; quinimo *Inferorum* ſupplicia *Fabulis & ineptiis* accenſet etiam *Cicero Cluentiana*; nec proſuſius uſquam ridet naſutus ille ſcurra Samoſatenſis, quam ubi

ubi *Infernam* rempublicam perſtringendam nactus. Libros utcunque περὶ τῆς τῶν ἀδῶν ſcripſiſſe *Heracliden Ponticum*, *Antiſthenem*, *Democritum* ejuſque diſcipulum *Protagoram*, memorant veteres. *Socrates*, *Plutarcho* teſte, ejeravit omnem *Inferni* notitiam; ſaltem, pro liberali qua fuit indole, faſſus eſt ſe οὐχ ἱκανῶς εἰδέναι περὶ τῆς τῶν ἀδῶν, ut *Plato* perhibet in Apologia, & credas licet vel injerato. Inde fit quod diſcipuli *Socratis* eum tam bibulas aures præbentem introducant præ ſe ferentibus iſtarum rerum notitiam, cum ipſe de ſe nihil tale pollicereretur. *Palladius* Epiſcopus, libro ad *Lauſum Præpoſitum*, memorat quomodo S. *Macarius* παρὰ τὸ ξηρὸν κρανίον πυθόμενος περὶ τῶν κακοιμημένων μεμάθηκεν ἀπαγγέλια. Illumque morem inter *Hebræos* obtinuiſſe, liquet ex Talmudis Codice *Sanhedrin*, cap. VII. fol. 65. p. 1. et ex *Gemara* ſequente. Item ex *Majemonidæ Jad*, part. I. fol. 32. p. 1. *Divinationem* בגלגולח של מת *per cranium mortui* vocant. Nos talibus ſubſidiis deſtituti, ſeligemus utcunque ex veteribus quæ res noſtras maxime illuſtrare videbuntur.

Malorum enim poſt mortem *pœnas*, quarum metu contineantur homines in officio; & *Bonorum præmia*, quibus ad virtutem allician-

tur;

antur; tanti referre ad communem vitam opinati sunt *Judæi*, ut inde *Paradisum* & *Gehennam* inter septem illas res numerent, quas Deus ante mundum hunc conditum fecit, ut habet Talmud. Tract. *Nedarim*, cap. IV. Et *Pirke* R. *Eleasari*, cap. III. Cui opinioni de Paradiso patrocinantur Chaldæi Paraphrastæ, *Onkelos* & *Jonathan*; hic disertissime, in *Geneseos* caput. II. itidem *Theodotio*, *Aquila*, *Symmachus*, ut ex versionum excerptis hodieque constat; *Hieronymus* quoque, ut ex ejus versione, & Traditionibus Hebraicis (si ejus sint) luculenter paret: illum tamen *Eugubinus*, *Mercerus*, & *Sixtus Senensis* excusatum eunt. Itidem sentit Esdras Apocryphus, libro IV. caput 3. vers. 6. Sed Cabalici hoc omne ἀλληγορείας ἐλύτρῳ obnuptum de cœlestibus gaudiis intelligunt, quæ Deum suis ab æterno destinasse N. Testamentum etiam perhibet. Consule Tract. *Nedarim* loco memorato. *Pesachim* quoque cap. IV. sed & idem de *Malorum* suppliciis dici posse plane liquet.

Græci pariter, absque justitia foret, stabiliri rempublicam non posse; & justitiam sine persuasione de statu post hanc vitam, ubi aliter bonis, aliter malis comparatum erit, conservari non posse, arbitrati: quamlibet de Animorum Immortalitate alioquin inter capaces tam sublimis argumenti constare videretur;

retur; non tamen deſtiterunt, quoad ea de re populari aliqua narratione etiam vulgo fidem feciſſent. *Platoni* ergo *Er, Pamphilus* miles, duodecim dies mortuus vitam recuperat, atque enarrat quid in vitarum intervallo de ſtatu hac vita functorum comperat. *Plutarcho Antyllus* reviviſcens,& *Timarchus* ex *Trophonii* antro emergens, eadem fere quæ miles, docent. A quibus non multum abludit noſter *Drithelmus Saxo* reviviſcens, apud *Bedam.* Hiſt. Eccleſ. lib. V. caput. 13. Cumque (ut pridem *Hercules*, *Liber* Pater, *Orpheus*, *Caſtor* & *Pollux*) etiam *Vlyſſes Homericus*

Ζωὸς ἐὼν εἰνόησεν, ἃ μὴ θέμις ἐστὶν ἰδέσθαι,
Νερτέρεον κευθμῶνα ἰὼ ἄλγεα πικρὰ θεούτων,

Vivus adhuc, novit, (quæ nec fas cernere cuiquam,)
Infernas ſedes, *& triſtia fata ſilentum,*

inde & ſequioribus deinceps poetis uſu venit, accerſito aliquo diverticulo, Heroas etiam ſuos ad *Inferos* deducere; ne qua heroi *Homerico* herbam porrexiſſe videantur. Eſt qui cenſet Heroum notionem, Deum ac hominum miſto ſatu genitorum, à Cabala incarnationis; & à traditione deſcenſus Chriſti

ad *Inferos*, etiam horum illuc deſcenſum dimanaſſe. Ipſe *Cerberus* (ὁ κρέως βόρ@) mors eſt; triceps, quod cunctas mundi partes appetat; quadricipitem ſaltem finxiſſent, modo tot tunc orbis partes innotuiſſent: quo pacto *Heſiodus* πεντηκοντάκαρήνον, *Horatius centicipitem* (numeris pro multitudine indefinita indentidem uſurpatis) eum adpellant, quod undique graſſetur. Ultimus autem celeberrimi herois labor *Inferno* perrupto *Cerberum* in vincula petentis, ex interpolata poetico charactere Cabala vaticinii de Chriſto triumphum de morte acturo, & *captivitatem captivam* ducturo, manaſſe videatur. Utcunque hac occaſione quid illi de *Inferis* acceperant, diſertiſſime expoſuerunt. Ades ergo animo; Poetas enim ipſe *Plato* in *Lyſide* πατέρας & ζοφίας ἡ ἡγεμόνας adpellat. *Origeni* etiam dicuntur τῶν δογμάτων πατέρες ἡ ἀρχαῖοι θεολόγοι τῶν Ἑλλήνων, primo adverſus Celſum. Nec refugias Poetarum in tali argumento teſtimonium, quod *generoſioris Poetæ ſpiritum veritatem amare* neget Arbiter: ſoleantque vel γλώσσης χάριν mentiri, ne quid numeris & rotunditati carminum decederet; quiſquis enim *Inferorum* Geographus eſſe velit, ubi à ſacris literis abierit, utcunque perſonatus

ſonatus incedat, revera tamen Poeta erit; neceſſe habens è periculo omnia petere atque adamuſſim Σιβυλλιάζειν.

——— *Vates*
Sub terris nigros viderunt carmine manes,
Atque inter cineres Ditis *pallentia regna:*
Mentiti vates Stygias *undaſque caneſque.*
Hi Tityon *ſeptem ſtravere in jugera fuſum,*
Sollicitant magna te ſiccum, Tantale, *pœna,*
Sollicitantque * Sirim. Minos, *tuaque,* Æace, *in umbris*
Jura canunt, iidemque rotant Ixionis *orbem.*
Quicquid & inferius falſi ſibi conſcia terra eſt.
Non eſt terra ſatis, ſpeculantur numina divum,
Nec metuunt oculos alieno admittere cœlo, &c.
Debita carminibus libertas iſta, &c.

ut eleganter *Corn. Severus* in *Ætna.* Fatetur quippe *Simmias*, apud *Platonem* in *Phædone*, περὶ τούτων τὸ σαφὲς εἰδέναι ἢ τῷ νῦν βίῳ, ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ παγχάλεπόν τι. *Iſta penitus cognoſcere in hac vita impoſſibile, ſaltem perquam difficile eſſe.* Quæcunque vero ſparſim in vetuſto illo *Orpheo*, in *Homero*, & Græcis Poetis, addo

addo etiam Philoſophis; quæcunque apud *Platonem* in *Phædone*, Apologia *Socratis*, *Gorgia*, *Legibus*, ἐπιβολιμαίῳ *Axiocho*, aut etiam alibi occurrerunt, ea ferunt omnia *Virgilium* ſexto *Æneidos* in unum *cyceona* miſcuiſſe. Memineris tantum fabulæ genus, more Poetico, partim φυσικὸν, partim ψυχικὸν eſſe (uti nos monet *Salluſtius Cynicus*) in expedito erunt omnia; modo iſthoc, inquam, glomere fretus acceſſeris.

Cum autem Chriſtus *angelos* ac *homines bonos felicitatis*, ut & *malos miſeriæ* conſortes fore ſtatuerit: ipſaque ſacra pagina, *hominibus* perſcripta, de *hominum* conditione, quam de *angelorum* multo pluribus meminerit; nos ex *hominum* inprimis perluſtrata, iſti *angelorum* lucem fœnerari volentes, inde quidem auſpicabimur.

SECT. II.

SECT. II.

Quibus vocibus ac loquendi formulis *Hebræi*, & ab illis *Græci*, *Locum* ſive *ſtatum vitæ functorum* proprie aut figurate deſignent. Indeque τὸ *Sheol* & ὁ Ἅιδης notio vulgata paucis perſtricta.

VExatiſſima vox שאול Sheol *Hebræis*, prout de Corpore, Anima, vel Perſona dicitur, nonnunquam *Sepulchrum*, non nunquam *Orcum*, *Infernum*, *Mortem*, *Statum Vitæ Functorum*, *Locumve* (ut cum *Plauto* in prologo Caſinæ loquar) *communem* ſignificat. Cui affines ſunt voces שחת *corruptio*, דומת *ſilentium* & ſimiles; etiam באר vel בור *fovea*, quæ πολυωνυμίαν δὲ ταυτότητα σημαίνει, uti ex eo loco II. *Samuelis* caput XXIII. ver. 15. collato cum I. *Chron.* XI. v. 18. & ex tractatu *Joma* omnino conſtat; quamvis *R. Menaſſeh Ben Iſrael*, mecum diſſerens, aliter ſenſerit. *Jobus* Sheol circumloquitur ארץ חשך וצלמות *terram tenebrarum & umbræ mortis*. Pſal-

tes

tes ארץ נשיה *terram oblivionis.* Sed & *Hugo Broughtonius, Rabbinicæ* pridem Theologiæ consultissimus, עולם הבא *Ævum Futurum* aliquoties idem significare, quod *Sheol* recte advertit. Consule Mayemoniden in Yad Halacah Teshubha, cap. VIII. §. VII. & VIII In Pirke Eleasari cap. XXXIII R. Nathan Samuelis illud ad Saulum, *Cras tu & filii tui mecum*, de *Ævo futuro* quod Saulus ac filii morientes mox consecuti sunt, interpretatur. Perinde ac *Procopius, Sophista Gazæus,* τὰ μέλλοντα ἀϊῶνα pro *mundo animarum*, ut *Judæi* vocant, accepit, in illud *Geneseos* XXV. v. 8. de *Abrahamo* moriente, προσετέθη πρὸς λαὸν αὐτοῦ, dictum similiter de *Isaaco* προσετέθη πρὸς τὸ γένος αὐτοῦ adhibens, inquit, καθ' ἑκάτερα φαίνεται, ὅτι Μωυσῆς οἶδε μάλιστα τὰ μέλλοντα αἰῶνα· ἅπασι γὰρ προσέθεται τοῖς μὴ οὖσιν. *Utrinque liquet quod* Moses *planissime cognovit Mundum Futurum, nemo enim non existentibus adponitur.*

Hebræorum autem *Sheol Græci* S. Bibliorum interpretes frequentissime Ἅιδλω verterunt, non tamen *ubique*, uti *Bellarminus* lib. VI. de Christo cap. 10. asserit, & congreges istarum partium multo mallent. Ea vox è medio *Hellenismi* sumta, omnia quæ Sheol, se-

ſepulchrum, *mortem* (quod memini me invito *Bellarmino* dicere) *orcum*, *locum fato funerorum*, *ſtatumve*) ſignificat. Ἅιδης ὁ ταφος *Heſychio*; &, ex eo, *Suidæ*; inde Ἀϊδὼν ſive Ἀϊδωνεὺς σινυχίων ἄναξ *Homero*, *Sophocli*, & aliis. Sed & Ἅιδης ὁ Πλούτων ὁ αὐτὸς λέγεται, teſte Scholiaſta in *Hecaben Euripidæ*; itidem *Plutonem*, *Orcum* vocat *Cicero*; quemadmodum & *Sheol Eſaiæ* cap. XIIII. v. 9. perſonam induit, diciturque ſe penes Gigantes Regi *Babylonio* obviam feciſſe. Sed & Ἀϊδώνια, φανάσιμα ſunt *Heſychio*. In *Anthologia* Epigrammatum *Græcorum*, p. 62. de juvenca, quam, cum fordam pro ara *Dianæ* ſtiterat æditimus, mactare non licebat, ne qua legem pariundi interrumpere videretur *Dea*, quæ partui præeſſe ſolet, ſic *Philippus*,

Ἧς ἀϊδλω μέλλοντα προέφθασεν ἔμτοχος ὠδίς.

Cujus mortem imminentem prævenit facile-præceptus partus. Ἄιδλω etiam νεκρῶν χωρίον exponunt *Græci*; quo pacto Styga πάγχοινον λίμνην appellat *Sophocles*. Sed & *corruptio*, *ſilentium*, *puteus*, *terra oblivionis*, *tenebrarum & umbræ mortis*, & ejuſmodi, quæ ab *Hebræis* figurate pro Sheol uſurpantur, paria invenerunt

runt in *Helleniſmo*. *Corruptio*, hinc οἱ φθίμενοι, τοὺς οἰ ἄλλους ſignificat, ut *Poetas* omittam, etiam *Xenophonti* pædias lib. VIII. *Silentium*, hinc Mortuos ἀφεγγέας dici à veteribus teſtis *Euſtathius* ad illa *Odyſſ.* λ'.

—ἔνθα τε νεκροὶ
Ἀφεγγέες ναίουσι βροτῶν εἴδωλα καμόντων.

Illic ſorte datum caſſos habitare ſilentes.

Paulo. Anthol. lib. III. mortuus dicitur σιγᾷ τὸ χάλκεον, quo ſenſu χάλκεον ὕπνον *Homerus*, *Ferreum ſoporem Virgilius*, pro Morte ponunt. Idem *Paulus Orcum* circumloquitur σιοπηρὰς ὁδούς. *Putcus* vel *foſſa* hinc βέρεθρον, ſive βάραθρον, quod ὄρυγμα eſt *Harpocrationi*, *Heſychio*, *Suidæ*, *Favorino*, frequenter ἄδυν innuit. Habes, eo ſenſu, εἰς τὸ βάραθρον ἐμβαλεῖν apud Ariſtophanum (in Plut. Actus V. Scena 1.) —— Πλουτῶ ὡς χθονίοιο βέρεθρα ὑſurpat *Orpheus* in *Argonauticis*, quo pacto βόθρον ἄλλυ *Sirachides* cap. XXIV. ver. 10. *Plutarchus* in ſententiam λάθε βιώσας, βάραθρον itidem uſurpavit. *Statio*, *Tiſiphone* —— *regina barathri* dicitur. Orcum *defoſſas domos* vocat Virgilius

gilius in *Culice*, utrique Græciſmo quam imbutiſſimi. *Terra tenebrarum & umbræ mortis*, hinc mortuos σκιὰς Græci, & ab illis *umbras* Latini vocitant. "Αιδην, ἀνηλίους δόμους appellat Græcus, quem imitatus *Virgilius* ——*ſine ſole domos* dixit. "Αιδης βαθύσκιος & λιπαυγὴς *Orpheo* dicitur, ——*inadſpectos cœlo radiiſque penates* vocavit *Statius*; definiturque χωρίον ἀφεγγὲς καὶ ζόφου ἀϊδίου πεπληρωμένον *Favorino* veteres ſecuto. *Catullo* paſſer mortuus —— *It per iter tenebricoſum.* Mortui *Lucianici*, queruntur ob lucis penuriam unicolora eſſe in *Orco* omnia. *Terra oblivionis*, Hinc in orco ſtatuebant fluvium *Limiam* proprie dictum, quem & Ληθαῖον, vel λήθης caſu patrio, id eſt, *oblivionis*, κατ' ἔλλειψιν vocabant; non Lethes caſu recto, ut perperam *Appianus*; nec vero *Lethe*, ut *Bertio* ad *Ptolemæum* & vulgo perperam ſcribitur. Traducto forte à *Lud. Vivis* in *Auguſtinum* errore; quem tamen tacito nomine correxerat Doctiſſimus *Caſaubonus* in ſuis ad Geographum. *Mela* lib. II. cap. I. *Cui oblivionis nomen eſt Limia.* Plinius, lib. IV. cap. XXI tradit *Limiam*, *Oblivionis antiquis dictum*, *multumque fabuloſum.* Lucanus lib. IX.

——*Le-*

——*Lethes tacitus prælabitur amnis*
Infernis, ut fama trahens oblivia venis.

Orcus λήθης λιμνὴ dicitur in Epigrammate. *Apollonius Rhodius Mercurium* memorat *Æthalidæ* ſuo dediſſe μνῆσιν ἄφθιτον, *memoriam ita tenacem, ut oblivio animæ illius non obreperet, tametſi* Acherontis *vortices rapidos pertranſiret*: ſic illa ſonant,

—ἀλλ' ἔπι νῶϊ καὶ ἀπροιχομένῳ Ἀχέροντος
Δίνας ἀπροφάτους ψυχὴ ὑπεκδέρομαι λήθη.

quibus verbis ſic pervertendis *Mercurio* ſuo belle litavit *Hoelzlinus* interpres, *ut ne quidem abſorpto nunc Acherontis indeprecabili ingluvie Letha incurſet animam*; ſed & in notis perperam adſeruit λήθην illic eſſe κύειον. *Scholiaſtæ* λέγονται οἱ τεθνηκότες λήθην τῶν γεγονότων αὐτοῖς ἐν τῇ ζωῇ λαμβάνειν. nec opus τὰ ἐν ποσὶν ultra proſequi.

Bar Nachmoni in Breſhith Rabba cap. 22. contendit, caveri prorſus necubi animæ ſeſe in Sheol penetrent, quarum corpora nondum fuerint ſepulta; quod perhibent aliquoties etiam *Talmudici*. Tractatus *Sanhedrin*, capite quarto, in illo commate, *Vox ſan-*

ſanguinis fratris tui me de tellure inclamat, propterea quod alibi dicatur נפשו דמו *Anima ejus ſanguis ejus*, ideo קול דמי *vocem ſanguinis*, de voce animæ Hebelis interpretantur, quam etiam dicunt על העצים ועל האבנים *in ligna & lapides* jactitatam, nec acquieſſe quin huc illuc interim vagulatum itaret; idem ferunt *Medraſhim* de animabus *Nadabi*, *Abihu*, *Nabothi*, & ſimilibus biæothanatis, atque aoris.

Cæterum, ut iſthic quoque *Hebræos* æmulentur *Græci*, animas, quarum corpora nondum ſepulta eſſent, non admiſit tranſvectandas ſeſquiſenex Inferni ponto; qua de re *Patrocli* anima, *Achillem* in ſomnis juſta popoſcit his verbis, *Iliade* Ψ;

Εὕδεις, αὐτὰρ ἐμεῖο λελασμένος ἔπλευ, Ἀχιλλεῦ,
Οὐ μέν μευ ζώοντος ἀκήδεις, ἀλλὰ θανόντος,
Θάπτε με, ὅττι τάχιστα πύλας Ἀΐδαο περήσω.
Τηλέ με εἴργουσι ψυχαὶ εἴδωλα καμόντων,
Οὐδέ μέ πως μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐάουσιν,
Ἀλλ' αὖτως ἀλάλημαι ἀι' εὐρυπυλὲς Ἄϊδος δῶ.

Ergo mei dormis jampridem oblitus, Achille,
Quodque fuit vivi ſtudium deferbuit omne,
Pelle moram, ſepeli, quo fas ſit limina Ditis
Indugredi : manes me arcent animæque ſilentum,
Nec mihi concedunt ripa ulteriore reponi,
Verum hic ante fores Orci fruſtra erro patentes.

Inde & Virgilius dixit,

——— Hi quos vehit unda ſepulti;
Nec ripas datur horrendas & rauca fluenta
Tranſportare, prius quam ſedibus oſſa quierunt.

De iſtis autem τῦ *Sheol*, & Ἅιδου ſignificationibus alii multis egerunt.

SECT. III.

SECT. III.

Τῦ *Sheol* & Ἅιδου notio non obſervata pridem: Nempe iſtis vocibus *Materiam Primam*, id eſt *Naturam Corruptibilem*, deſignari.

Probatur ex Hebræorum *parte auctoribus* R. *Moſe f. Mayemonis*, & *R. Levi f. Gerſhomi*. Ægyptiis & Arabibus *eandem haberi* Materiæ *notionem*. Τῦ Sheol *ſive* Materiæ *ſphæra*. *Locutiones inde natæ*. Græcorum *notio* τῦ Ἅιδου *iſti* Hebræorum *conſimilis*. Naturam *illis* Concretione & Ebullitione (*vel ut vulgo loquuntur* Fermentatione) *definiri*. *Nihil interire*. *Nullam dari mutationem in rebus præterquam loci*. Utrique principio, *tam* Paſſivo *quam* Activo, *tam* Materiæ *quam* Deo, *Æternitatem ab illis tribui*. Materia *Pythagoreis* Ἀνάγκη. *Valentianorum Duo Principia* Achamoth & Ἀνάγκη. *Malum* Materiæ *aſſcriptum* à Græcis & Judæis. *De* Duabus *myſticis* Civitatibus *apud Homerum*. *De* Duobus *Chaldæorum*

orum principiis Oromaſda & Arimanio. *Quid duobus principiis ſigillatim tribuatur à* Græcis & Ægyptiis. *Sacra gentium initia his dicata.* Duorum principiorum *error longe terrarum pervagatus.* Ἀνάγκλω *in Simmiæ Alis* Materiam *ſive* Chaos *deſignare contra Salmaſium. Hieroclis locus expoſitus contra Morellum & Grotium. Falli Grotium in adſignanda Platonis opinione, & illa Judæorum & Chriſtianorum de rerum conditu. Perperam etiam ea in re trahi Galenum ad partes Chriſtianas. Omnia ex* Materia *profecta, eodem citra jacturam reverti, juxta veteres.* Solem Materiæ *diſpenſatorem eſſe. Scena* Materiæ *reciprocandæ juxta* Græcos.

VErum eſt & alia adhuc utriuſque vocis notio quam noſtrorum nulli hactenus, quod ſciam, adverterunt: quæ tamen Philoſophici commatis *Hebræis* & *Græcis* ſcriptoribus præcipua fit, & quaſi fundus reliquarum. Iſtius modi quippe *Hebræis* Sheol *Naturam Subcœleſtem*, Generationis & corruptionis continentibus *Euripis* agitatam, atque adeo *Materiam Primam* ſignificat. Solent enim *Hebræi* ſummam rerum trifariam diſpertiri; in *Angelicam* partem, *Cœleſtem*, & *Subcœleſtem* quam & *Materiam Primam* vocant

cant. Nec Angelicam tantum, verum etiam Cœleſtem partem (perinde ac *Peripatetici* Quinteſſentiam ſuam) omni labe alterationis eximunt: ut utri ab utris acceperint, haud facile internoſcere liceret, niſi vetuſtas nos plerumque à parte *Judæorum* iſtarum literarum clade deſtituiſſet; qua *anno Chriſti* 1553 duodecies mille volumina *Hebraica* Cremonæ exuſta ſunt, pariterque per univerſam *Italiam* ſævitum eſt; ut omittam quæ alibi alias iiſdem acciderunt. Sic autem R. *Moſes* f. *Mayemonis*, in Doctoris dubitantium libro ſecundo capite decimo, juxta expoſitionem R. *Samuelis Ebn. Tibbon.*

ואמנם אמרם שהמלאך שליש העולם
והוא אמרם בבראשית רבה בזה הלשון
שהמלאך שלישו של עולם הוא מבואר מאד
וכבר בארנו זה בחבורנו הגדול בתלמוד
כי הנבראות כלם שלשה חלקים השכלים
הנפרדים הם המלאכים והשני נופות
הגלגלים והשלישי החמר הראשון רוצה
לומר הנופות המשתנות תמיד אשר תחת
הגלגל כן יבין מי שירצה להבין חידות
הנביאה ויעור משנת השכחה וינצל מים
הסכלות ויעלה אל עליונים למעלה
אמנם מי שייטב לו ששוט בימי סכלותו
וירד מטה מטה לא יצטרך שיטריח נופו
ולא לבו יניח החנועה והוא ירד למטה
בטבע והבן כל מה שנוכר והשתכל בו

Dicunt utique, Angelus eſt tertius mundus, quod etiam dicunt totidem verbis in Breſhith Rabba, quod Angelus ſit tertia pars *mundi* (locus eſt in סדר ויצא fol. 44. col. 1. edit. Bomberg.) *id plane liquet, eſtque nuper in hoc argumentum, in Diſquiſitionibus noſtris magnis in Talmudem, explicatum*; (locus eſt in Jad, tractatu de Fundamentis legis, capite ſecundo) inibi quippe docuimus *Summam rerum in tres partes* diſtingui, *in Mentes ſeparatas, quæ Angeli dicuntur: Secundo in corpora cœlorum; Tertio, in Materiam Primam, id eſt, in corpora perpetuo mutabilia quæ ſub cœlo ſunt. Ita intelligit quicunque griphis propheticis intelligendis animum advertit, atque ex oblivionis veterno expergiſcitur, & excutit aquas ſtultitiæ, & adſcendit ad ſuperos in alto* agentes. *Sed cuicunque arridet in ſtultitiæ pelagus immergere ſeſe & inferius deſcendere, non* habebit *opus* ea de re *corpus animumve ſuum vexare; otioſe ſe habeat modo & ſponte ſua ad ima deſcendet. Tu vero memorata hæc omnia perpende.* Idem capite proximo כל נפרד חשפץ ממנו גם כן המצאה אחרת עד שיניעו הגלגלים אל גלגל הירח ואחריו זה הגוף החוה הנפסר רוצה לומר החמר הראשון ומה שהורכב ממנו: *Omnes Intelligentiæ de ſe influunt in rem aliam aliquam; quoad orbes cœleſtes pervaden-*

vadentes ad uſque orbem Lunæ pertigerint, & corpora ſubjecta (quæ corruptibilia ſunt) Materiam nempe Primam & quæ ex ea conflantur. Hoc pacto *Syneſius*, ex Platoniſtarum ſententia, *ſublunaria* ὕλαι πολυκύμονα vocat Hymno II. Itidem *R. Levi Ben Gerſhom* in *Proverbiorum* cap. XV. v. 11. & XXVII. v. 22. per Sheol שאול התחתיות הראשון *Materiam Primam* intelligit: qua de re tametſi *Giggeius*, qui mentem illius minime perſpexit, *mendacis philoſophaſtri* elogio eum ſugillet, nos conabimur iſtam *Inferni* notionem aliquatenus ſubinde illuſtriorem reddere. Idem *Gerſhomides* (in cujus præſertim ſcriptis plurima vetuſtiſſimæ *Philoſophiæ* veſtigia hodieque extant) in *Proverbiorum* Caput XXX. v. 16. hæc habet, שאול והיא התחתיות הראשון ידמה אל המטה המוחלט ונו *Sheol eſt Materia Prima, habetur vero pro penitus infimo: Propterea quod naturæ prorſus imperfectæ ſit, quod* vel *inde conſtat, quoniam illi non ſit ſatis unica forma veſtiri, niſi repente aliam & poſtea aliam induat.* Quamvis enim Angelicam, Cœleſtemque pariter naturam ſuis unis formis abunde completas cenſeant, Subcœleſtem interim *totius univerſi fæcem* vocitant; utpote quæ nullius formæ tenax, ad alias atque alias ſubinde inexplebili petacitate ſeſe

comparet. Rerumque variis reciprocationibus, modo ad hujus vitæ lucem, modo ad *Inferni*, id est *Materiæ*, tenebras, totius naturæ subcœlestis curriculum absolvi statuunt.

Τῷ Sheol vero *Hebræorum*, respondet *Ægyptiorum* ⲁⲙⲉⲛⲧ Unde & *Plutarchus* Ἀμένθῳ exponit, Τὸν λαμβάνοντα καὶ διδόντα libro de *Iside* & *Osiride*. Perinde ac *Philosophi Arabes* بَاصُولَ pro *materia* sive *chao* usurpant, unde res, quæ abolitæ videntur, tanquam à radice regerminant. Sed & مَعَادٌ *mahad* est *locus ad quem reversio fit*, à radice عَادَ *rediit*, teste *Ebn Sennæ* in libro sic inscripto. Nec operæ fuerit ad frigidum anagramma vocis *Adamah* confugere; quod nec rem conficiet nisi & gutturales gratis alternentur: neque enim crediderim *Sanfordium*, sive *Parkerum*, istius notationis institorem, vocem *mahad* Arabicè scriptam unquam vidisse. Istam autem vocem *Resurrectionem*, ejusque statum frequenter *Arabibus* designare certum est. Iisdem autem البَرْزَخ *Alberzach* idem ac *Sheol* & Ἅιδης significat.

R. *Abra-*

R. *Abraham* f. *Eſdræ* in *Jonæ* Caput. II. v. 3. *Sheol* exponit מקום עמוק הפך שמים שהוא מרום *locum humilem, oppoſitum cœlo, quod immi-net*, vel *quod eſt altum*. R. Levi f. Gerſhomi in *Jobi* cap. XXIII. v. 6. *Sheol* exponit per מרכז הארץ *centrum terræ*: quod per μνημονικὸν ἁμάρτημα ex *Ebn Eſdræ* citavit *Buxtorfius* in voce: שאול verba enim f. *Eſdræ* eo loci (quod ſciam) non ſunt: ille autem in eandem ſententiam ivit in *Proverbiorum* cap. I. v. 13. In terræ etiam meditullio *Infernum* ponit *Rabbi D. Kimchius* Judæorum eruditiſſimus, quem *R. Solomon Ben Melech*, nuper *Amſtelædami* editus, ubique tranſcribit. Porro quoniam res integræ ex partium minimarum coalitu aptæ in ſubdivali tum comparentes *ſolem* vel *lucem adſpicere*, *inque ea verſari* ſancta dialecto perhibentur: (ut ex *Pſalmi* LVIII. v. 8. Tanquam *intempeſtivus fructus mulieris ne adſpiciant ſolem*, & non paucis aliis S. Scripturæ locis plane paret; quo freti in illo Prophetæ de Reſurrectione כי טל אורת טלך *quia ros herbarum ros tuus*; Chaldæus ארי טל נהור טלך Syrus ܡܛܠ ܕܢܗܘܪ ܛܠܟ ܘܐܪܥܐ ܬܦܠ ܪܦܐܝܡ: &

& Hieronymus, *quia vos Luminum vos tuus*, (cum vox Hebræa anceps ſit) vertere maluerunt; propterea quod *vitæ* recuperatæ *lucis* denuo uſura obveniat. Inde & Reſurrectionem mortuorum *auroræ* vocabulo venire legas, *Pſal.* XLIX. v. 14. (*Juſti dominabuntur illis in aurora.*) Ut, è regione, cum ſoluta compage avolant recidivæ particulæ, quælibet quo præſcribit naturæ ſuæ momentum, anima ac ſpiritu remeante ad fontem unde primitus manarat, quia res tunc ſunt ex oculis ſublatæ, antiquum obtinere deſmentes, לשאולה *in Infernum*, מתחת לארץ *ſubtus terram*, quia nuſquam comparet ſuperius, corpuſque eo redierit, ceſſiſſe dicitur. *Pſaltes* figurate locutus, eodem reſpexit, dicendo חשוב תחיינו ומתהומות הארץ תשוב תעלנו *Revivificabis me, & è voraginibus terræ readſcendere facies me*, Pſalmo LXXI. v. 20. *Habitare fecit me in tenebris uti qui longum mortui*, במחשכים כמתי עולם Pſal. CXLIII. v. 3. Ejuſmodi eſt *terra oblivionis*, & Jobi memorata *terra tenebrarum & umbræ mortis*, quibus verbis *Infernum* circumloquuntur. Sacris etiam literis mortui *ne eſſe quidem* dicuntur, *Pſal.* XXXIX. *ante quam diſcedo, & non ego.* Jacobus *de* Joſepho & Simeone, quos mortuos putabat, יוסף איננו ושמעון איננו

quod

quod ad Josephum attinet, ille non est; & quod ad Simeonem attinet, ille etiam *non est.* Sic *Rachel deflens liberos suos, recusavit consolari, quia non sunt;* Hieremiæ XXXI. v. 13. Sophocles, Homerum imitatus, *mortuos* οὐκ ἔτ' ὄντας appellat. Hinc in Comœdia, *perii, nullus sum.* Plautus Persa, Act. IV. sc. 4. *Omne ego pro nihilo esse ducto quod fuit, quando fuit. Mortui ergo nulli* Tertulliano. Ciceroni *mortui ne sunt quidem* Tusc. quæst. 1. Quæ enim non comparent, plebeis ingeniis ægre quidem, esse, viceris; atque ad horum captum descendit sacra dialectus: hinc ὄντα καὶ φαινόμενα aliquoties confundi legas. Mater septem juvenum *Machab.* II. cap. VII. v. 28. asserit Deum mundum creasse ἐξ οὐκ ὄντων, auctor ad *Hebræos* cap. XI. v. 3. μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα, id est, ἐξ οὐκ ὄντων ὄντα. *Sheol* autem ita circumlocuti, cisiariis è trivio oculis naviter utentibus gratificantes, nihil aliud αὐτοσχεδίασμα volebant præter summotionem & ἀφανισμὸν rerum à pristino statu & vita disjectarum, dum singulæ interim micæ, compositi nexu solutæ, citra interitum, qui summæ rerum demeret, ad sua principia revertuntur: id *Hebræis* est descendere in *Sheol.* Est qui Concionatricis illud, cap. III. v. 20.

omnia

omnia tendunt אל מקום אחד *in locum unum*, eo ſenſu acceperit; nec abnuero. Atque hoc pacto Sheol Philoſophorum *Hebræorum*, revera idem eſt ac vetuſtiſſimæ Philoſophiæ *Chaos* ſive *Materia*; quam minus luculenter concinnavit *Ariſtoteles*, peſſime Interpretes.

Enimvero in *Græcorum* perceptis erat, ὡς ὐδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑπέρχειν, ὅτε εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσεται; ita quidem ſummæ rerum conſultum voluerunt: ſin rebus quamlibet mutatis accideret interitus, ſequeretur univerſa tandem abolitum fore, nec ſuppetere unde res poſtliminio renaſcerentur. Naturam ergo Συγκρασιν καὶ ἕνωσιν ἀτόμων definiunt. *Empedocles* apud *Plutarchum* ſcivit,

Ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμενα εἰς ἓν ἅπαντα·
Ἄλλοτε δ' αὖ δίχ' ἕκαστα φορεύμενα νείκεος ἔχθει.

Idem *Empedocles* primo Phyſico,

Ἄλλο δέ τοι ἐρέω, φύσις οὐδενός ἐστιν ἑκάστου
Θνητῶν, οὐδέ τις οὐλομένη θανάτοιο τελευτή,
Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διαλλαξίς τε μιγέντων
Ἐστὶ, φύσις δ' ἐπὶ τοῖς ὀνομάζεται ἀνθρώποισι.

Tzetzes

Tzetzes in Allegoriis de *Empedocle*,

Μίξιν γὰρ αὐλὸς ἡ διάλλαξιν λέγει
Φύσιν.—

Διάλεξιν habent libri à *Morello* editi, perperam. Hinc etiam Ἄιδην ſive Orcum τὴν διαλλάττουσα *permutatorem* vocarunt veteres, ut *Pharnuthus* notat capite ultimo, utpote quem penes rerum ſtatus ſolutus ſit. M. *Antonius* quarto τῶν εἰς ἑαυτόν. Ὁ θάνατός τοιοῦτο οἷον γένεσις, φύσις μυσήριον, σύγχρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς τὰ αὐτά. Hoc idem *Ægyptii Oſiridis* διασπασμοῖς καὶ ἀναβιώσεσι ſignificabant. Idem & *myſtica vannus Iacchi*, undè res excuſſæ perpetuo redituriunt, ſibi voluit. *Valentiniani* (apud *Irenæum*) naturam ἐκβεβασμῷ *fermentatione* abſolvunt: quam notionem à veteribus mutuo ſumſerunt. *Pharnuthus* enim libri περὶ θεῶν φύσεως, cap. III. Naturam pariter σύγκεισιν καὶ βεβασμὸν τῆς ὕλης (ut *Aldus* edidit) *Concretionem & Fermentationem materiæ* vocavit; vetus interpres Aldinam lectionem confirmat, qui *ebullitionis* voce hic uſurpata ſe

βεβα-

βεσμὸν legisse planissime ostendit. Valentiniani ζυμώσεως vocabulo similiter utuntur, non procul initio Excerptorum quæ subjunguntur *Clementis Alexandrini* operibus. (*Phasianus*, qui istum *Pharnuthi* librum *Latine* pervertit, legit κεσμὸν ἡ ὕλης, sed invita sententia loci, & reclamante *Hellenismo*: κεσμὸς enim est verbum nulli, quod sciam, rei.) Tantæ saltem antiquitatis est *Fermentationis* notio. Ἐξ ἑνὸς τὰ πάντα γίνεσθαι, καὶ εἰς ταὐτὸ ἀναλύεσθαι dixit *Musæus*. Quo sensu *Carneades*, ἡ συζήσασα φύσις καὶ διαλύει. Et *Thales*, *Physicorum princeps Tertulliano*, οὐδὲν τὸ φάναι διαφέρειν τοῦ ζῆν. Sed & antesignanus noster *Hippocrates*, primo de *Diæta*: Ἀπόλλυται μὲν οὐδὲν ἀπάντων χρημάτων, οὐδὲ γίνεται ὅ, τι μὴ καὶ πρόσθεν ἦν, ξυμμισγόμενα δὲ καὶ διακεινόμενα ἀλλοιοῦται· νομίζεται δὲ ὀρθῶς τῆς ἀνθρώπων, τὸ μὲν ἐξ ἄλλου εἰς φῶς αὐξηθὲν, γενέσθαι, τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάους εἰς ἄλλο μεταθὲν ἀπολέσθαι. *Ex rebus quidem universis perit nihil, neque nascitur quod non prius erat: commistæ vero ac separatæ alterantur. Vulgo autem existimatur illud quidem, quod ex orco in lucem crevit, nasci; id vero, quod è luce in orcum*

cum imminutum fuerit, perire. Istæ phrases εἰς φῶς αὔξεσθαι atque εἰς ἄδηλον μειοῦσθαι modum continent unde contingat rem natam in lucem emergere ac conspici, atque vicissim quo pacto eadem res denata vanescat è conspectu. Nascitur enim ac conspicitur *crescendo, molemque augendo*; *denascitur decrescendo, ac mole sic tandem minuta ac dissipata, ut ne compareat* quidem. Πληρωθὲν μὲν ἐφάνη διὰ τὴν τῆς παχύτητος ἀντιτυπίαν, ἄδηλον δέ ἐστιν ἐκνενωθὲν διὰ λεπτότητα, inquit *Apollonius* in Epistola ad *Valerium*, quæ extat inter *Græcas Cujacii* versionem *Latinam* mentientes: ἄδηλος enim veteribus est ἀφανισμός. *Gobryas* in *Axiocho* pro καταλελθεῖν εἰς ἅιδην, εἰς ἄδηλον χωρεῖν τόπον dixit; hinc ἄιδος κυνῆ proverbialiter submovet ex oculis atque invisibile quid præstat. Frustra ergo quæritur *Lucretius*, quod

——— *Nusquam apparent Acherusia regna:*

neque enim debent. Huc refer Poeticæ Theologiæ fabulam, quæ vult τὸν Κρόνου progeniem omnem quam ἐκ Ῥέας, id est, fluida natura susceperat, devorare ac denuo revomere.

mere. Ista rerum vicissitudo ἀναϰύϰλησις solenniter à *Plutarcho* in Consolatorio ad *Apollonium* & alibi dicitur: ut & apud Nicomachum Gerasenum. Et simpliciter ϰύϰλησις & εἰωθὼς δρόμος à *Platone* in *Politico*. *Synesius* Hymno II. ad Deum,

Ἐξολλυμένων	*Deperditorum*
Κύϰλος ἀΐδιος,	*Circulus æternus,*
Ταῖς σαῖς πνοίαις	*Tuo adflatu*
Ἀναθαλπόμενος,	*Refocillatus,*
Σοὶ διὰ πάντων.	*Tibi per omnia*
Ἵστησι χορούς.	*Choros statuit.*

ונלגל הוא החוור בעולם & *rota hæc in æternum circumvolvitur*, ut loquitur *R. Jonas* in Porta Pœnitentiæ. fol. 42. pag. 2. Istam ἀναϰύϰλησιν *S. Jacobus* cap. III. v. 6. τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως vocat. (γένεσις autem idem valet quod φύσις, ut docti norunt: quemadmodum etiam idem sanctus *Jacobus* τρόσωπον τῆς γενέσεως pro τρόσωπον τῆς φύσεως, id est, φυσικὸν posuit.)Idem sibi voluit Πεεριοδικὴ παλιγγενεσία *Pythagoræ*. (Quam παλιγγενεσίας vocem etiam Christus usurpavit, ad significandam redintegra-

tegrationem rerum olim futuram; Matthæi XIX. v. 28. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους. Nimirum σχετέον post ἀκολουθήσαντές μοι, referendo ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ad sequentia: quod Stephanus notat quinque MSS. confirmari.) Idem sensisse *Democritum*, *Diodorum*, *Lencippum*, & veteres plerosque Physicos liquet. Istis adde *Epicurum* in Epistola ad *Herodotum*, quam nobis Epicurismi assecla *Laertius* conservavit. M. *Antoninus* libro quinto, καταχθήσεται πᾶν μέρος ἐμὸν τῆς μεταβολῆς, εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου καὶ πάλιν ἔχει· ὁ εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ, καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον τοιαύτῃ δὲ μεταβολῇ χαίρω ὑπέρτιλω, καὶ δι' ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπανιόντι εἰς ἄλλο ἄπειρον. Οὐδὲν γὰρ κωλύει ὅπως φάναι, καὶ χρονικοῖς περιόδοις πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικῆται. *Referetur unaquæque mei pars per mutationem in aliquam mundi partem: Et hæc rursus in aliam mundi partem transibit, idque ad infinitum usque. In hac autem vicissitudine & ipse exstiti, perque me parentes mei, idque in infinitum*

tum usque retro eundo. Nihil enim vetat quin sic loquamur, tametsi mundus per certas revolutiones disponatur. Eadem habes apud *Plutarchum* lib. de Consol. ad *Apollonium*. *Apollonius Tyanensis*, nuper laudatus, *Valerio* persuasurus Οὐ πανθητέον εἶναι τὰ φάναλα, istis consentit, nullamque *mutationem* fieri posse pertendit, præterquam *loci* solius; (χωρῶν διαμοιβὴν adpellat *Plato*) mortem generationemque tantum specie quadam tenus fieri, de rerum summa nihilo decedente, facta solummodo particularum segregatione. Ait etiam, Ἡ πρώτη οὐσία (quam alibi (cum *Plutarcho*, *Plotino*, *Pharnutho*, *Antonino*) veteres secutus, οὐσίαν simpliciter dixerat) μόνη ποιεῖ τε καὶ πάσχει, πᾶσι γινομένη πάντα, ΔΙΑ ΠΑΝΤΩΝ ΘΕΟΣ ΔΙΑΔΙΟΣ. Quæ verba ob oculos habuit, credo, qui librum *De Admirandis Naturæ*, *Reginæ*, *Deæque mortalium* inscripsit, *Vaninus*; istius Deæ infrunitus sacerdos, idem & infame sacrificium. Enimvero utrique Principio non Δημιουργῷ tantum sed etiam *Materiæ* sive *Chao* æternitatem, deitatemque, cum *Apollonio* adscripserunt veteres *Græci*; sibique ignosci postulant, si summo illi opifici universitatem ex

ex nihilo potuisse facere non concedant: rati se illi belle litasse, cui acceptum ferunt quicquid pulchritudinis atque ordinis moli, quæ pridem tumulti plurimum, ornati nihil habuit, accesserit. Inde universitati τῦ κόσμυ nomen *Pythagoras* primus fecit, memorante *Galeno*, *Achille in Aratum*, & Auctore libri de Placitis Philosophorum. Regem & Reginam *Psyches* parentes (apud *Apuleium*) *Deum & Materiam* recte exposuit *Fulgentius*, tametsi cætera minus adsequatur ob *Platonismi* insciti am. *Timæus* autem Locrus sic decrevit: Δύο αἰτίας εἶμεν τᾶς συμπάντων· Νόον μὲν τᾶς κατ' λόγον, Ἀνάγκαν δὲ τᾶ βίᾳ, κάτθας λογάμενις τᾶ σωμάτων· Τυτθὸν δὲ τᾶ μὲν τᾶς ἀγαθᾶ φύσιος εἶμεν θεόν τε ὀνυμαίνεσθαι, ἀρχάν τε τᾶ ἀείτων, τὰ δὲ ἐπόμενα τε καὶ συναίτια εἰς ἀνάγκαν ἀνάγεσθαι. *Binas omnium causas esse, Mentem horum quæ juxta rationem, Necessitatem vero illorum quæ vi fiunt, secundum corporum facultates: Harum autem unam naturæ bonæ conditricem esse, Deique nomine gaudere, atque optimorum principium haberi; consequentia vero ac concurrentia Necessitati accepta ferri.* Qui nosse velit quid τὰ ἐπόμενά τε καὶ συναίτια sint,

legat Maximum Tyrium Dissertatione XXV. Caput primum φυσικῶν ἐκλογῶν Stobæi, & Proclum in hunc Timæi locum. Quam autem hic ἀνάγκαν *necessitatem*, post paucula ὕλαν *materiam* vocat. *Numenius* quoque ex *Pythagoræ* sententia, *Sylvam* (id est ὕλαν) *Necessitatem cognominat, ex qua & Deo mundi machinam constitisse, Deo persuadente, Necessitate obsecundante*, censuit: referente *Chalcidio* in *Timæum*. pag. 399. Apud *Laertium* in vita *Platonis*, Ἐπεὶ δ' αἰτίαι εἰσὶ δύο, τὰ μὲν δι' ὁ νόῳ εἶναι, τὰ δὲ ἐξ ἀναγκαίας αἰτίας (φησὶ Πλάτων) λεκτέον· pro δι' ὁ νόῳ, διαμονὴν habent libri editi perperam, falsus & interpres, sed & *Is. Casaubono* aqua hæsit. Fallitur itaque *Tertullianus* in Apologetico, ubi Λόγον *Artificem universitatis*, *Necessitatem omnium rerum dici* perhibet: *Necessitas* enim est vocabulum *Materiæ* tantum. Plutarchus, libro de Facie in disco Lunari; Duo hæc principia τὸ βέλτιον καὶ ἀνάγκην, M. Antoninus libro quinto αἰτιώδες καὶ ὑλικὸν vocat. *Valentiniani* apud *Irenæum* ferunt *Achamoth* ὑπὸ σκιᾶς καὶ χενώματος τόπῳ ἐκβεβεάσθαι καὶ ἀνάγκην. Achamoth est חכמות Chokmoth, id est ὁ νοῦς, ἀνάγκη

ἀνάγκη est *materia*, ἐκβεσμὸς *fermentatio* quæ interceſſit. Hæreticos autem iſtos *Barbaris* vocabulis uſos fuiſſe, εἰς καταπλῆξιν τῶν τὰ τοιαῦτα πεθηπότων, teſtis Euſebius, Hiſtoriæ quarto. חכמה Chokmah autem, vel *Ægyptiaca* terminatione Valentinianorum Chokmoth, ſecundas obtinet in Triade Cabalica: cui Λόγος ſive νῦς reſpondet in Triade Pythagorica. Ut ergo hi *Menti*, ita illi ſuæ Chokmoth, i. e. *Sapientiæ*, mundi opificium tribuebant: quocirca illud Moſis *In principio creavit*, *In ſapientia creavit*, בחוכמא vertere maluit, interpres Hieroſolymitanus, qui Cabaliſmis ubique ſcatere ſolet. Iſtæ nugæ Valentianorum ἄνευ τῆς ὡδ' ἀλλήλων πεφατείας Cabalicorum exponi non poſſunt. In Reſurrectione Generatio ceſſabit (inquit ſuppoſititius *Joſephus* in fragmento quod edidit D. *Hæſchelius* in Notis ad *Photium* pag. 9.) ὁ θηλέων γενέσεως πάλιν, ὁδὲ τ λοιπῶν ζώων ἐκβεσμοῦμένη ὑσία. *Materia non bulliet denuo in ferarum ac reliquorum animalium generationem.* *Materia* etiam dicitur ἀνάγκη ἄμορφος in vita *Platonis* apud *Laertium*: ſed interpretes locum non intellectum corrupere. Quorſum vero *Materiam Neceſſitatem* vocet, ex dictis *Timæi* liquet; nempe

quia opinabatur mentem prava *materiæ* conditione, quæ non quita est corrigi, impeditam; quicquam melius quam præstiterit, nequisse extundere. *Plato Locrensis Philosophi* interpres, Βουληθεὶς ὁ Θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κτλ. τὸ δυνάμενον· ὅτω δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν παραλαβὼν, οὐκ ἠσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος ἐκεῖνο τούτου πάντως ἄμεινον. Cicero vertit, *Quum constituisset Deus Bonis omnibus explere mundum, Mali nihil admiscere quoad natura pateretur; quicquid erat, quod in cernendi sensum caderet, id sibi adsumsit, non tranquillum & quietum sed immoderate agitatum & fluctuans: idque ex inordinato in ordinem adduxit, hoc enim judicabat esse præstantius.* Hanc *materiam* æternam statuendo, non tantum Divino opifici provinciam quam ornaret, suffecerunt; verum etiam quæstionem ἀμήχανον solutum ibant, De *Mali origine*; quod πεπλεῖν γεννητὸν τοῦτον φύσιν ex *Academicorum* sententia asserit *Plotinus. Malum* quippe, generis utriusque, *Materiæ indomabilitati* imputabant: eaq; de re agit *Plotinus* toto *Enneadis* primæ libro octavo.

octavo. Ibi hæc habet, Μεμιγμένη γὰρ οὖν ἐκ τῆς δὲ τοῦ κόσμου φύσις ἔκ τε Νοῦ καὶ Ἀνάγκης καὶ ὅσα τῷ Θεῷ εἰς αὐτὸν ἥκει, ἀγαθά· τὰ δὲ κακὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας φύσεως, τὴν ὕλην λέγειν τὴν προκειμένην ἅτε κοσμηθεῖσαν εἰωθε [Πλάτων.] *Hujuſce ergo mundi natura miſta exiſtit ex Mente & Neceſſitate: & quæ à Deo in illum proficiſcuntur, Bona ſunt; Mala vero oriuntur ab antiqua illa natura, quam Materiam ſubjectam nondum ornatam vocare (Plato) conſuevit.* Juxta Platonem *mundo bona ſua Dei, tanquam patris liberalitate collata ſunt: mala vero matris Sylvæ vitio cohæſerunt,* inquit Chalcidius pag. 396. quem inſpicias, ſi plura hac de re velis, & *Maximum Tyrium* Diſſertat. XXV. *Porphyrius* referente incerto auctore apud *Photium* (pag. 1315.) inquit ἐξ ἀνάγκης δέ ἐστι καὶ ἡ κακία εἰς τὸ θεῖον γιγνομένη τόπον. Hinc vitia *corporeas peſtes* adpellat Virgilius, ὑλικὰς πράξεις *Irenæus*, *Syrus* I. *Petri* cap. II. v. 11. ‫תאוות גופיות‬ ſic *appetitus corporeus* pro vitioſo paſſim occurrit apud *Rabbinos*; ὑλικὴ ὄρεξις Syneſio dicitur;

——— *Pulſus*
Materiæ, ———

Prudentio, in Hamartigenia. Inde & χαὸς ἔνυλος Academicis identidem. Hinc apud *Orpheum* legas,

—Ἀρχαίης χάεος ἀμέγαρτον ἀνάγκιν.

ἀμέγαρτος autem est πολλὴ, exponente Etymologo. *Chaos insuperabile* dicitur *Paulino* Poetæ. Hinc illud Arnobii πύσμα, lib. primo, *Quid si prima Materies, quæ in rerum quatuor elementa digesta est, Malorum omnium causas suis continet in rotationibus involutas?* Judæi itidem sentiunt. הרעיות כלם העדרים וגו *Mala omnia* utpote *privationes, materiæ accepta ferri debent*, inquit *Mayemonides*, Doctoris part. III. cap. VIII. & alibi. Auctor libelli de morte *Mosis*, non procul initio, exponens illud, *Non est justus in terra qui faciat bonum & non peccet*, inquit, טעם בארץ מפני רוב נסורת החומר העב הנורם לחטא *Dixit* in terra *propter magnam densæ materiæ crassitiem, quæ mali causa est.*

Græcis Deus opifex Ζεὺς dicitur, *Æthiopibus* ኣግዚእ: ስማይ *Ygzia Smái*, id est *Dominus cæli*, (istud nomen corrupte scribitur apud *Leonem Afrum* p. 22.) penesque illum vita; Materia ἄδης penes quem mors sive dissolutio.

dissolutio. Sic omnia sunt aut ὁ Διὸς, aut ὁ Ἄιδης. Ζεὺς, cui lux & dies in ditionem cedit, φιλίαν sive ἔρωτα ministrum habet: hinc in collo scarabæi, per quem *Generationem* (Oro teste) ΦΙΛΟΣ scribebant, innuebant *Ægyptii*, quæ vox φιλίαν significat: Ἄιδης νεῖκος ὑπόγρυπνον habet, cujus vi res tenebris atque ἀφανισμῷ obvolvuntur; ἄιδης enim est lucis privatio Etymologo, *Plutarcho*, *Platoni*, &c. Inter hæc duo principia, mundus sensibilis perpetuis ἀμπώτοις ac reciprocationibus agitatur. Hæc duo principia, duabus istis civitatibus *Vulcani* cœlo in *Achillis* clypeo descriptis, adumbravit princeps Poetarum, indeque traxit *Empedocles*. Μεταβέβηκεν δὲ ὁ (Ὅμηρος) ἀλληγορικῶς ὅτε τὰς δύο πόλεις, τὴν μὲν εἰρήνης, τὴν δὲ πολέμου παρεισάγων· ἵνα μὲν Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος ἀπ' ἄλλου τινὸς, ἢ παρ' Ὁμήρου τὴν Σικελικὴν ἀρύσηται δόξαν· ἅμα γὰρ τοῖς τέτταρσι στοιχείοις, καὶ τὴν φυσικὴν φιλίαν, παρέδωκε τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν. Τούτων δὲ ἑκάτερον Ὅμηρος ὑποσημαίνων, πόλεις ἐχάλκευσε τῇ ἀσπίδι, τὴν μὲν Εἰρήνης τυτθὸν φιλίας, τὴν δὲ Πολέμου τυτθὸν

Νείκους.

Νείκης. *Homerus ergo allegorice tranſiit ad duas civitates, hanc Pacis, illam vero Belli introducens: ita ut Empedocles Agragantinus à nullo alio præterquam ab Homero Siculam opinionem traxerit. Simul enim cum quatuor Elementis, quæ in Philoſophia naturali celebrantur, etiam Litem & Amicitiam conjunxit: quorum utrumque Homerus innuens, Civitates ſcuto incudit; hanc Pacis id eſt Amicitiæ, illam vero Belli id eſt Litis,* inquit *Heraclides Ponticus* in Allegoriis. (Qui, pace *Geſneri*, *Ariſtoteli* coetaneus eſſe non poteſt; cum *Aratum* & *Eratoſthenem* citet, quorum hic ſeſquiſeculo, ille ſeculo circiter, *Ariſtotele* junior fuit.) Eadem ſenſere *Chaldæi*, quibus Boni omnis, Lucis & Vitæ præſes Ὡρομάσδης *Perſis* اورمزد & corrupte هرمزد *Hormizd*: Mali autem Tenebrarum & Mortis Ἀρειμάνιος audit. (Ὀρμισδάσης atque Ἀρειμάνης apud Agathiam, hiſtoriæ ſuæ ſecundo, dicuntur.) Hiſce duobus Principiis ſeorſim famulati ſunt Duæ iſtæ Chaldæorum nobiles ſectæ, Ὀρχηνοὶ ac Βορσιππηνοί. De quibus Strabo, Arrianus, Plinius, Ptolemæus, Theodorus, Meliteniota, aliique meminerunt. Oromaſdes autem dictus videtur ab אור *ur, lux, ignis*;

ignis; & מצר *matzad*, *muniit*, *cuſtodiit*: erat hoc *Solis* indigetamentum, quod eſſet *Lucis penus*, *arx*, ſive *promtuarium*; quo ſenſu eum Διὸς φυλακὴν vocavit Pythagoras, ab his forſan edoctus. Hunc *vitæ principem* habebant, cui ſeſe addixerunt Orcheni, ipſi ab urbe Orchoe, vel Orcha, (multifariam quippe ſcribitur) quæ אור Ur Chaldæorum, Abrahami patria perperam habetur, nomen ſortiti. Salmaſius, in Præfatione ad Annos Climactericos, terminationis ratione minime animadverſa, Orchenos dictos exiſtimat, quod *eſſent ſacerdotes ignis*, אור כהניא *Ur cohania* enim tantundem Chaldaice ſignificat. Sed omnino conſtat nomen illud ab urbe memorata inditum, terminatione gentili addita. Ab Ὀρχὴ Ὀρχῆνοὶ: Sicuti à Βόρσιππα vel Βορσίππη, Βορσιππηνοὶ, uti dicti ſunt alterius ſectæ proceres, qui Arimanio præcipue litabant. Dictus autem videtur Arimanius ab ערם *aram*, quod *coacervare* & Hebraica & Chaldaica lingua ſignificat, ut poſſem multis exemplis docere; tametſi id Lexica pleraque præterierint. Arimanius ergo *materia*, ſive *Chaos* eſt, immanis ille acervus ad quem ſoluta omnia redeunt ἀφανισθέντα denique ac tenebris cbvoluta. Ut autem urbs illa, quam Orcheni, *lucis antiſtites*, tenebant, nomen

à

à *Luce* ſumſit: itidem ab ejus contrario factum eſt Urbi nomen, quam contrarii principii ſacerdotes incolebant. Borſippa enim à בור ספן *Bor*, & *ſaphan*, *honorare*, quod *Bor* illic in ſummo *honore* eſſet, dici videtur. *Bor* autem *ſepulchrum*, ἀΐδης, ἀφανισμὸν, *Statum rerum tenebroſum* atque *inviſibilem*, omnia quæ *Sheol*, ſignificare, pridem notavimus. Sciſcunt autem cum illis Veteres Græci *Superiorem* univerſi partem ὑπὸ Ζηνὸς *ſub* Jove *vitæ præſide* ſtabili ac luculenta tranquillitate ac perpetuo Bono frui, rebus Adminiſtra Amicitia procuratis: è regione, *Infimam* univerſi partem ὑπὸ Πλούτωνος ἢ Ἄιδης *ſub Mortis Arbitro Summano*, dira caligine obnuptam, impotente diſſidentium principiorum Lite, ac pugnæ nunquam diremtæ Malis exerceri. Regio itaque Infima, ἀνάγκης ῥόν dicitur Oraculo *Chaldæo*. *In media* vero univerſi parte, ut loquitur Euripides,

Οὐκ ἀγένοιο χρεὶς ἐσθλὰ ϗ κακά,
Ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις.

Bonum Malumque mutuo ſeſe premunt,
Diremta nuſquam. ———

Alternis

Alternis quippe *Jovem* & *Vejovem*, Vitam & Mortem, Lucem & Tenebras, Bonum & Malum obtinere. Ἀπὸ δυεῖν ἐναντίων ἀρχῶν, ὑ δυεῖν αὖ πάλιν λυομένων, ἡ μὲν ἐπὶ τὰ δέξια ὑ κατ' εὐθείαν ὑφηγουμένης, τῆς δὲ ἔμπαλιν ἀναστρεφούσης ὑ ἀνακλώσης, ὅ, τε βίος μικτὸς, ὅ, τε κόσμος, εἰ μὴ πᾶς, ἀλλ' ὁ ἐνταῦθα οὗτος, ὑ μετὰ Σελήνην, ἀνώμαλος ὑ ποικίλος γέγονε ὑ μεταβολὰς πάσας δεχόμενος. *A duobus contrariis principiis, atque poteſtatibus duabus adverſis; hac ad dextram recta ducente, illa viciſſim obvertente & repellente; vita miſta fit, ut & mundus, ſi non omnis, ſaltem hic in terræ confinio ac ſublunaris, inæqualis ac varius fit, omnibuſque mutationibus obnoxius,* inquit Plutarchus libro de *Iſide* & *Oſiride*. Ab iſtis reciprocationibus, quibus Materia perpetuo ſubjacet; Ἀνάγκη παλίνδινητος eleganter dicitur à Chriſtiano poeta, cujus carmen Εἰς τὴν Σωτῆρα operibus Claudiani inſeritur. Sic Cereri (quæ Naturam ſignificat) ἐγκυκλίους δίνας tribuit Orpheus, *Amfractus circaneos* Scaliger vertit. Hinc *Ægyptii Iſidem*, (quæ etiam illis eſt *Natura*,) multifariæ tinctura veſtes induebant. Στολαὶ δὲ

λὲ αὖ μῦθ' Ἰσιδ῾ ποικίλαι ταῖς βαφαῖς περὶ γαῖ
ὕλην ἡ λιὰμις αὐτῆς, πάντα γενομένην ἐ λεγ
μένην, φῶς, σκότ῾ ἡμέραν, νύκλα πῦρ, ὕδω
ζωὴν, θάνατον ἀρχὴν, τελευτήν. Sed de his
pluribus, in noſtris ad illum *Plutarchi* librum
adverſus *Athanaſium Kircherum*, qui ſeſe *Oedipi* titulo in iſtis venditat, in quibus ne *Davum* quidem præſtat. Horum duum deorum honori præſertim litaſſe initia *Perſica*, *Ægyptiaca*, *Eleuſinia Græcorum*, *Romana*, alibi opportunius oſtendam. Imo pleraque omnia ſacra *Græcorum* ac *Romanorum* hiſce duobus impendebantur. Ut enim Vitæ Præſidem luce exorta ſacrificiis ac feſtiva vitulatione exceperunt; ita etiam veſperi ſolebant τὰ κοιτᾶια ὀπταίνειν τοῖς νυχίοις, *cubalia facere Diis Nocturnis*; *Plutoni*, nempe, ac *Cereri*, *Proſerpinæ*, *Morpheo*, *Lemuribus* cum cætera farragine. Iſtas Gentium ſuperſtitiones in Ὀλυμπίων ἐ Φθιμένων τιμὰς diſtinguit *Clemens* centonum V. Quin & ludi utriuſque gentis partim *Sacri* erant, dicati *Superis*, partim *Funebres* quæ *Inferis* vovebantur. De *Eleuſiniis Pindarus* apud *Clementem Centonum* III. pag. 433.

Ὀλσι῾

Ὄλβιος ὅστις ἰδὼν ἐκεῖνα
Κοινὰ, εἶσ' ὑπὸ χθόνα·
Οἶδε μὲν βίου τελευτάν,
Οἶδεν δὲ Διόσδοτον ἀρχάν.

Quo loco deliram admodum *Gentiani Herveti* verſionem non caſtigavit *Heinſius*, qui recenſuit. Sic igitur verto verbatim,

Beatus, qui, poſtquam iſta viderit
Communia, it ſub terram:
Novit quidem vitæ finem,
Novit & ab Jove *datum initium.*

Iſta *Pindari* αὐτολεξεὶ expreſſit *Sophocles*, dicendo,

——Ὦ τρισόλβιοι
Κεῖνοι βροτῶν, οἳ ταῦτα δερχθέντες τέλη
Μολῶσ' ἐς ᾅδου.

Δερχθέντες *Sophoclis* reſpondet *Pindarico* ἰδὼν, atque ita corrigenda nihili vox διερχθέντες in *Grotii* Annotationibus in Evangelia Edit. *Batavæ* pag. 764. quam *Londinenſis* editio etiam male retinuit. Qui plura volet

ad

ad faciendam fidem, quod *Eleusinia* exhibendo vitæ Initium, *Jovem Superum*; Finem, *Jovem Inferum* respexerint, adeat *Apuleium*, qui diserte dicit. Hujusmodi deliriis Christianismo vitiando sategit, sub imperio *Aurelliani*, *Manes Persa*: nec ulla unquam hæresis tantopere grassata legitur: nempe ista الثنوية Attanawiat *Dualitas* principiorum (ut *Arabes* vocant) per totum Orientem adusque *Indiam* & *Sinam* ex non obscuris vestigiis hodieque recognosci possit. Γενεσιφυὴς autem Amor, *Mentis* (*Timæi*, *Anaxagoræ*, ac *Pythagoræ*) minister; qui litem *Chaos* diremit, θρεσβύτατος *Orpheo* dicitur,

Ὅτις ἔφυσεν ἅπαντα, διέκρινε δ' ἄλλον ἀπ' ἄλλου.

Omnia qui genuit, discrevitque istud ab illo

Crantori θεῶν πρῶτος dicitur. Hinc *Parmenidæ* illud in Platonis convivio,

Πρώτιστον μὲν Ἔρωτα θεῶν μητίσατο πάντων

Hic ergo Amor promisse barbatus à Veteribus pingebatur, in provectissimæ ætatis symbolum: dictusque est *Phaethon*, in sarcastico

Epigram-

Epigrammate *Cæsaris Adriani*: vel item *Phanes*, quod post longam noctem, qua Chaos olim obsessum fuisset, primus emerserit; de quo *Orpheus*,

——Ὃν ῥα Φάνητα
Ὀψιτέροι καλέεσκον βροτοὶ, πρωτογόνοιο φαάνθης.

——*quem nempe Phanetem,*
Quod primo es visus, seri dixere nepotes.

Hunc Amorem omnium oculos invitantem sic introducit *Simmias Rhodius*, Ἐν πέρυξιν,

Λεύοσετε γᾶς τε βαθυστέρνω ἄνακτ', Ἀκμονίδαν' ἄλλυδις ἐλθόντα·
Μηδὲ τρέσητ', εἰ, τόσσον ὢν, δάσκια βέβεθα λάχνα γένεια.
Τᾶμος ἐγὼ γὰρ γινόμαν ἀνὶκ' ἔχραν' Ἀνάγκα,
Πάντα δὲ ταῖς εἶκε φερασπόροις λυγραῖς.
Καὶ ἐξῆς.

In primo versiculo lego Λεύοσετε plurium numero, secutus *Hephæstionem*; ex quo etiam

ἀλλυδις recte ſuffecit *Salmaſius* : ſed *H. Stephanus* ſic multo ante ediderat in *Græcorum* Poetarum edit. in folio. Hæ Alæ attritæ prius. & inidoneæ *Salmaſium* reformatorem tandem invenerunt. Veruntamen in quarto verſiculo, dum ad *acutiores* provocat, ipſe ſibi minus ſatisfeciſſe jure videatur. Et quanquam præ tanto viro acuminis mihi quicquam diſſentiendo minime arrogem ; quorſum vero ſic fecerim, rationem more majorum ingenue proferre non gravabor. *Salmaſius* legit Πάντα δὲ γᾶς εἶχε φερεσλαῖσι λυγεαῖς. Et exponit, *Amorem tunc natum fuiſſe, cum Neceſſitas imperaret, & omnia duris Terræ juſſibus cederent.* Neceſſitatem (Ἀνάγκαν) cum Terra confundens ; eo fretus quod quidam ex veteribus τὴν ἀνάγκην πάντων αἰτίαν εἶναι ſanxere : quod quorſum fecerint, abunde oſtendi ex *Timæo*, *Platone*, *Plotino*, &c. Laudavit *Salmaſius*, (Conſule pagg. 189. 190. & deinceps) *Democritum* & *Pythagoram*, quorum tamen ſententiæ nihil prorſus huc faciunt. *Pythagoras* quippe dixit (fateor) τὴν ἀνάσχην τῷ κόσμῳ παρεικεῖσθαι, id eſt, (meo periculo) prava natura primæ materiæ in qua νεῖκος viguit, etiam mundum jam ornatum urgeri undique, ita ut ſtabili pulchritudine

dine diu gaudere nequeat. *Democritus* autem veterum opinionem interpolare ſua volens, ἀνάγκην τὴν δίνην τῶν ἀτόμων σωμάτων vocavit: Statuit enim πάντα κατ' ἀνάγκην γίνεσθαι, τῆς δίνης τὴν αἰτίαν οὖσαν τῆς γενέσεως πάντων, ἣν ἀνάγκην λέγει, teſtibus *Laertio* & *Suida*. *Pythagoram* teſtatur *Ariſtotcles* πρῶτον ἀποφῆναι τὴν ψυχὴν, κύκλον ἀνάγκης ἀμείβουσαν, ἄλλοτε ἄλλοις ἐνδεῖσθαι ζώοις· Κύκλον ἀνάγκης hîc pro omnibus forſan *materiæ* hoſpitiis ſumitur, quibus anima inter tranſmigrandum adpellit. Utcunque hæc *Salmaſio* minime favent. Dicerem ergo Amorem *Simmiæ tunc natum fuiſſe, cum regnaret* Ἀνάγκα, id eſt, *indigeſta materia, ſive chaos, Et omnia ejus duris juſſibus parerent.* Πάντα δὲ ταῖσδ' (vel ταῖς) εἶκε φερταῖσι λυγραῖς. Et ſic etiam legiſſe *Græcum* interpretem, qui ſic hunc locum (fatente *Salmaſio*) ἐκφέρει· Τότε γὰρ ἐγενόμην, ὅτε ἡ ἀνάγκη ἦρχε, καὶ πάντα ὑπῆκε τῇσ αὐτῆς γνώμαις. Obtendat itaque *Salmaſius* ſe aliter ſcriptum reperiſſe in veteri libro; id librario imputandum, nobis fraudi eſſe minime debet: nullibi enim veterum Phyſicorum legas τὴν γῆν, ἢ ἀνάγκης indigeta-

mento inſigniri, aut omnia unquam ſub Terræ imperio fuiſſe.

Heſiodus memorat divos, divumque parentes,
Et Chaos enixum Terras, orbemque ſub illo
Infantem———

inquit Manlius ſub initium libri ſecundi. Nec vero Terram omnium primam ex illa confuſa indigeſtaque mole prodiiſſe conſentiunt veteres Phyſici, ut pertendit *Salmaſius*: nec ſi conſentirent, quidquam inde præſidii cauſæ *Salmaſianæ* redundaret. Natum ergo ſe jactat hic Amor, cum ὕλη ſive ἀνάγκη ſive Chaos omnibus imperitaret, Terra ne exiſtente quidem; nondum diſcretis indidem elementis. Statuebant enim *Ægyptii* (& ab illis *Græci* aeceperunt) Ἀρχὴν εἶναι τὴν ὕλην, εἶτα τὰ τέτταρα στοιχεῖα ἐξ αὐτῆς διακριθῆναι· inde *Epicharmus* dixit,

Ἀλλὰ λέγεται μὲν χάος πρᾶτον γενέσθαι τῶν θεῶν,

nempe ἐγκοσμίων, inter quos *Cœlum*, *Terra*, &c. ut recte exponit *Salluſtius Cynicus*. *Heſiodus Theogonia*,

Ἦτοι

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ' εὐρύστερνος.——

Orpheus in *Argonauticis*,

Πρῶτα μὲν ἀρχαίου χάεος μελίφατον ὔμνον,
Ὡς ἐπάμειψε φύσεις, ὥς τ' ὀρφνὸς ἐς πέρας ἦλθε,
Γῆς τ' εὐρυστέρνου γένεσιν.

Apud *Aristophanem* in Avium Comœdia, Chorus Avium sic disertissime philosophatur,

Χάος ἦν καὶ νὺξ, ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον, καὶ Τάρταρος εὐρύς,
Γῆ δ', οὐδ' ἀὴρ, οὐδ' οὐρανὸς ἦν. Ἐρέβους δ' ἐν ἀπείροσι κόλποις
Τίκτει πρώτιστον ὑπηνέμιον νὺξ ἡ μελανόπτερος ᾠὸν,
Ἐξ οὗ περιτελλομένοις ὥραις ἐβλάστησεν Ἔρως ὁ ποθεινὸς,
Στίλβων νώτοις πτερύγοιν χρυσαῖν, εἰκὼς ἀελλοπόδεσσι δίναις.
Οὗτος δὲ καὶ πτερόεσσι μιχθεὶς νυκτὶ κατὰ Τάρταρον εὐρυὺ,

Ἐνεόπλευσεν γὰρ ἡμέτερον, ἢ πρῶτον ἀνήγαγεν ἐς φῶς.

Πρότερον δὲ οὐκ ἦν γένος ἀθανάτων, πρὶν Ἔρως συμέμιξεν ἅπαντα·

Συμμιγνυμένων δ' ἑτέρων ἑτέροις γένετ' οὐρανὸς, ὠκεανός τε,

Καὶ γῆ, πάντων τε θεῶν μακάρων γένος ἄφθιτον. Ὧδε μὰν ἐσμὰν

Πολὺ πρεσβύταται πάντων μακάρων, ἡμεῖς δ' ὡς ἐσμὰν Ἔρωτος

Πολλοῖς δῆλον.—

Chaos & nox primum erat, atque Erebus nigricans & Tartarus ingens,

Nec humus, nec cœlum erat aut aer, tunc ceu vi flaminis ovum

Gremium super infinitum Erebi peperit nox decolor alis,

Ex quo bonus inde emersit Amor circumvolventibus horis,

Radians tergum aureolis pennis, par magni turbinis auræ;

Qui deinde volans mistusque chao stabat qua Tartarus, atro,

Nostrum genus edit, & in dias producit luminis oras.

Neque

Neque enim Divum genus ante fuit, quam
junxit cuncta Cupido:
Simul atque hæc ſunt aliis commiſta alia, Æ-
ther prodit & Æquor,
Et Terra, Beatorumque Deûm genus immor-
tale. Sumus nos
Multo ita ſeniores Diis reliquis: prolemq;
Cupidinis eſſe
Nos plane liquet.———

Iſtis nihil pote luculentius; habes hic nimirum primo Chaos ſive indigeſtam Materiam, nondum exiſtente Cœlo, Mari vel Terra, cum cæteris Diis mundanis: quos poſtea Amor ſupervolitans, temperatis debito modo particulis Materiæ, produxit. Allegoria vero, quæ in iſtis vocibus ſtetit, εἰκὼς ἀνεμώλιοισι πτερύγοιν ἀῆναι, πτερόεν, ἐπόθησεν, &c. manavit à *Moſaico* incubatu Spiritus Divini ſuper primigeniam voraginem. Inde & Alas Amoris effinxit *Simmias*. Ipſum autem S. Spiritum Amorem vocant Patres, & ab illis *Petrus Lombardus*. Sed & Deus Amor eſt S. *Joanni*. Aves autem *Ariſtophanicæ* ſe Diis omnibus antiquiores ferentes, gloriantur ab Amore illo alato genus ducere: qui Amor, cum omnes Deos, Cœlum, Mare, Terram, & cæteros, ex Chaò produceret, fuit certe illis om-

nibus antiquior. Ergo ſumma rerum non fuit penes Terram, illa quippe nondum extitit, cum naſceretur Amor; ſed ἀνάγκα, quæ tunc rerum potiebatur, Chaos erat ſive Materia, quod contra *Salmaſium* abunde probaſſe videamur.

Hanc inquam Materiam Divino opifici coæternam faciunt *Græci* veteres, ut ſuperius diximus: ex quorum mente Materiam Dei Sororem adpellat *Hierocles*; Uxorem etiam Poetæ. Illorum ſententiam plene porro extulit, & caſtigavit idem *Hierocles* libro de Fato. pag. 6. edit. *Lond.* Οὐ γὰρ ᾠήθησαν αὐτὸν [ἀμιμήτορον] εἶναι φήθησαν αὐτοτελῶς κατισχῆσαι ἀνύσασθαι κόσμου οἰκείας ἀνυσάμεν ὑ Σοφίας ἐξ ἀϊδίου συνεργαῖα, ἀλλὰ γενήτης [lege ἀλλ' ἀγενήτης] ὕλης συνεργείας. Sine hac correctione eſſet, quam proxima illic verba & explicant & plane probant, nec *Græciſmus* nec ſenſus conſtaret. Mendi vero manifeſtus locus utrique interpreti & *Morello* pridem, & *Grotio* demum in verſione ſua ſententiarum *De fato*, impoſuit; ſed & utroſque male habuit vox κατισχῆσαι, quæ *producere* illic ſignificat: quam illi *conſervare* male reddiderunt, injuria ſententiæ. Quæ ſic vertenda, *Non enim cenſebant ipſum (opificem) idoneis viribus inſtructum, ad*

ad producendum mundum omnibus numeris absolutum, propria solum sapientia & virtute ab æterno operatum; sed ope materiæ non genitæ.

Nec *Grotio* temere adsentiendum dicenti, (in notis pag. 13. ad librum primum de Veritate Religionis Christianæ in fol.) *Sume de* Platone *mundi initium fuisse aliquod, ab* Aristotele *non esse genitum, & habebis ipsam Judæorum Christianorumque sententiam.* Judæorum Christianorumque sententia est, Deum mundum condidisse ἐξ ὄντων, ut loquitur mater septem juvenum, *Machabæorum* lib. II. cap. VII. v. 28. Loco superius etiam laudato. R. *Eleasarus* in Pirke. caput III. עד שלא נברא עולם היה הקב"ה ושמו בלבד *Mundo nondum condito, Deus erat & nomen ejus tantummodo.* Si autem *Judæi* Cabalici quidam minusque vetusti secus senserint, à *Græcis*, quos legerant, transversum actos credibile sit. Sacræ alibi literæ utriusque codicis ac patres Ecclesiæ Christianæ, matri septem juvenum adstipulantur. *Tertullianum* audiamus in Apologetico; *Quod colimus Deus unus est, qui totam molem istam cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo, quo jussit, ratione, qua disposuit, virtute, qua potuit, de NIHILO expressit in ornamentum*

tum majeſtatis ſuæ. Et alibi eidem hoc divinæ virtutis elogium medium fit probandi Reſurrectionem itidem præſtabilem. *Origenes* ſub initium libri περὶ ἀρχῶν, *Quod Deus ex NULLIS fecit eſſe univerſa, per prædicationem Apoſtolicam manifeſte traditum eſt.* Idem ait, Ipſam *materiam tantam à Deo eſſe creatam credendum eſt, quantam ſibi ſciret ad ornamentum mundi poſſe ſufficere:* περὶ ἀρχῶν lib. II. cap. 8. Gregorius Nazianzenus de *Baptiſmo* oratione XL. Ὁ Θεὸς ὑπέςησε τὰ πάντα ἐξ ὐκ ὄντων. *Patriarcha Conſtantinopolitanus Gregorius Cyprius* in Maris encomio; τὸ πᾶν πόλε, μὴ ὂν πρότερον ὑδαμῶς, ἀρχὴν ἐλάμβανεν εἶναι, ut de cæteris taceam. Cerebroſus tamen ὁ λεῖνα *Teutoniſmi* toxicum *Academiarum* noſtrarum alteri, (ut tunc erant tempora) propinare geſtiens, operæ putavit (*Manuductionis ſuæ* pag. 19.) Scholaſticos inſimulare; quaſi illi principes *creationem ex nihilo*, ex male capta ſignificatione vocis *Bara* confinxiſſent. Antiquiſſimus ſcriptor *Ocellus Lucanus* Mundum ſpeciebus ſuis ornatum æternum cenſet. Ἀνθρώπῳ μ᾽ ἀρχὴ γενέσεως πρώτη ὐ γέγονεν ἐκ γῆς, ὐδὲ τῶν ἄλλων ζώων, ὐτε φυτῶν· ἀλλ᾽ ἀεὶ ὁ διακοσμήσεως ὕσπερ ἀνάγκη

ἀνάγκη ϗ τὰ συμπάρχοντα ϗ συνδιακοσμηθῆναι ζῷα συμπεφυκέναι, cap. III. Idem alibi, Δοκεῖ γάρ μοι τὸ πᾶν ἀνωλέθρον εἶναι, ϗ ἀγένητον, εἴτε ἦν ϗ ἔσται. Ariſtoteles iiſdem rationibus adductus itidem ſtatuit, eaque de re ipſe *Plato* ἀμφοτερίζει. *Legum* enim ſexto non procul fine, de Hominibus (quod etiam de aliis pari jure dici poſſit) hæc habet. Ἡ τῶν ἀνθρώπων γένεσις ἢ παρέπαυ. ἀρχὴν ϗλημίαν εἴληχεν, ϗδ' ἔξω πολέμου τελευτᾷ, ἀλλ' ἦν τε ἀεὶ ϗ ἔσαι πάντως· ἢ μηκός τι τῆς ἀρχῆς ἀφ' ϗ γέγονεν, ἀμήχανον ἂν λόγον ὅσον γεγονὸς ἂν εἴη. At in *Timæo* ſuo, *Locrenſi* Philoſopho plane ſuffragatur; ut ſuperius vidimus. Ejus ſententiam diſertiſſime enarravit *Plutarchus*, libro περὶ τῆς ἐν τῷ Τιμαίῳ ψυχογονίας, prope initium, Βέλτιον οὖν, Πλάτωνι πειθομένους, τὸν μὲν κόσμον ὑπὸ Θεοῦ γεγονέναι λέγειν ϗ ἄϊδιον· ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δὲ ἄριστος τῶν αἰτίων. Τιμὴ δὲ ϗσίαν ϗ ὕλλιν ἐξ ἧς γέγονεν, ϗ γενομένην, ἀλλ' ὑποκειμένην ἀεὶ τῷ δημιουργῷ εἰς διάθεσιν ϗ τάξιν αὐτῆς, ϗ πρὸς αὐτὸν ἐξομοίωσιν, (ὡς δυνατὸν ἦν παρασχεῖν) ϗ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἡ γένεσις ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ καλῶς μηδ' ἱκανῶς ἔχοντος.

Præſtat

Præstat ergo Platoni adsentientes Mundum à Deo factum fuisse dicere ac canere: quandoquidem hic sit factorum pulcherrimus, ille vero inter caussas optimus. Substantiam vero sive Materiam, ex qua constabat, minime factam; sed opifici semper præsto fuisse ut ei disposituram atque ordinem, suamque ipsius similitudinem, quoad ejus fieri posset, impertiret. Generatio enim ex non ente non fit, sed ex non bene neque commode se habente. Itidem libro primo Συμποσιακῶν προβλημάτων Problemate II *Plutarchi* pater de Academiæ sequacibus, Καὶ τὸν μέγαν Θεὸν ὑμεῖς πάθατε τὸν ἀκοσμίαν εὐταξίᾳ μεταβαλεῖν εἰς κόσμον, οὔτε ἀφελόντα τῶν ὄντων οὐδὲν οὔτε προσθέντα, τῷ δὲ ἕκαστον ὅπου τὸν προσέχουσαν χώραν καθαρῆσαι, τὸ κάλλιστον ἐξ ἀμορφοτάτου σχῆμα περὶ τὸν φύσιν ἀπεργασάμενον. *Sed & magnum illum Deum etiam vos alicubi dicitis Immundiciem in Mundum, scito demum ordine adhibito, convertisse, nulla re aut abata aut addita; sed singulis in locum commodum deductis de informi pulcherrimam formam rerum naturæ conciliasse.* Socrates (Platonis Phædone) Mentem Materiæ ornatum conciliantem dixit ἕκαστον τιθέναι ταύτῃ ὅπῃ ἂν βέλτιστα ἔχῃ. *Omnia posuisse quo loco se com-*

commodissime habcrent. Moses autem, vir minime omnium vulgaris, *Longino* teste, ἐπεὶ τὰ τῦ θείυ λυσάμεν καὶ τὰ ἀξία ἐγνώεισε καξέφηνεν, ἐυθὺς ὲ τῇ εἰσβολῇ γεάψας τ νόμων, Εἰπεν ὁ Θεὸς, φησὶ, πί; γενέωθω φῶς, καὶ ἐγένετο· γενέωθω γῆ, καὶ ἐγένετο. De *Mose* autem aliter censuit *Galenus*; quem tametsi Epicuro anteponant, ideo quod *Moses* rebus creandis utcunque Ephorum præfecerit; quem inconsultissime omiserat *Epicurus*; opinatus materiam fortito sese administrandam seminio concessisse: minime tamen *Mosi*, ejusve adsertori *Longino* concedit, divino quamlibet jussu quidlibet ex quolibet nedum ex nihilo fieri posse: atque ea in re dicit sententiam, *Mosis* à sua & *Platonis* atque τ ἄλλων τ παρ' Ἑλλησιν ὀρθῶς μεταχειεισαμένων τὸς περὶ φύσεως λόγυς, διαφέρειν. Vide sis cap. XIII. Orationis IX. De partium in Corpore Humano usu. Quando igitur *Plato* τ Κόσμοι Dei opus vocat, ne cui fraudi sit vox ὁμωνύμως accepta: per κοσμοι enim nihil intelligit præter *ornatum cultumque Materiæ*, quæ prius ab æterno rudis indigestaque jacuerat; at omnia, quæ nunc existunt, modo quamlibet incomposito ac perturbato, continuit: ita ut Divinus opifex

pifex ne hilum quidem reculæ addiderit, ut fuſe jam probavi. *Ebn Roſhdi* (quem Averroem vulgo dicimus) etiam hac in re *Platonis* & *Peripateticorum* cauſam redintegrantem, caſtigavit Chriſtianis æquior *Mohammed Algazalius. Mundi* ergo *originem fuiſſe aliquam*, ſenſu quo Judæi & Chriſtiani credunt, *ſumi de Platone* non poteſt, quod *Grotius* voluit. Revera meis admodum ingratiis video *Platonem* ut & *Galenum*, ad partes hic Chriſtianas fruſtra cogi.

Hanc *Materiam* omnium ſenſibilium *Matrem* vocat *Plato*, quod omnia ex ea facta ſint: ſed & *Suſceptricem*, quod omnia diſſoluta ad eam redeant. Τὴν τῦ γεγονότ@ ὁρατῦ καὶ παντ@ ὠδινητῦ Μητέρα καὶ Ὑποδοχὴν, ἄορατον εἰδός τι καὶ ἄμορφον παντοδεχὲς λέγωμεν. Recte ergo advertit *Heſiodi* Scholiaſtes ad *Theogoniam*, χάο@, παντοδεχὲς à *Platone* dici. Sed *Ocellus Lucanus*, de quo *Plato* honeſte meminit, itidem multo ante vocarat. *Lycophroni*, *Caſſandræ* verſ. 655. ἕδος παντοδοχὲς (vel παντοδαὲς *Ionice*) dicitur. Cum ergo Divina Mens, in Timæo, *Materiam* in Cœlum, Terram & cætera elementa digeſſerat, illis ita præcepit, Ἀπεργάζεσθε ζῶα, καὶ γεννᾶτε, προφυτά τε διδόντες αὐξάνετε, καὶ φθίνοντα πάλιν δέχεσθε. Res ergo genitæ *Platoni* dicuntur,

tur, Ἀπὸ τῦ κόσμυ δανίζεσθαι μόρια, ὡς ἀποδοθησόμενα πάλιν, itidem dici poteſt, reddi viciſſim particulas tanquam repoſcendas. *Intra mundum vero regeſtis omnibus, nihil certe extra mundi ambitum eſt; ita quod ſecundum naturam corporis fluit, quo efluat non habet: influit ergo non efluit, & ad ſummam univerſitatis jactura demum recurrens, fatigatarum diuturnitate partium recreatio eſt*, ut egregie, *Chalcidius* in *Timæum*. p. 96. *Seneca* Epiſtola LXXI. ad Lucilium, *Nobis ſolvi, perire eſt, proxima enim intuemur; ad ulteriora non proſpicit mens hebes, & quæ ſe corpori addixerit: alioqui fortius finem ſui ſuorumque pateretur; ſi ſperaret omnia illa ſic in vitam mortemque per vices ire, & compoſita diſſolvi, diſſoluta componi, in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.* Hinc *mors* ἀνάλυσις dicitur philoſophis, ipſique S. *Paulo* ad *Philippenſes* cap. I. v. 23. & ad *Timotheum* Epiſt. II. cap. IV. v. 6. quo pacto inprimis *Hebræi* ejuſdem ſignificationis vocem פטירה pro *morte* ponunt. Inde eſt quod *Amphiaraus Statii*, *Plutonem*, Dominum *Chaus* ſive *Materiæ*, ſic compellet, VIII. *Thebaidos*,

——O cunctis Finitor maxime rerum,
At mihi, qui quondam cauſas elementaque noram,
Et Sator.——

Clau-

Claudianus de eodem,

——— *Qui Finem cunctis & Semina præbes,*
Nascendique vices alterna Morte rependis,
Qui Vitam Lethumque regis; nam quicquid ubique
Gignit Materies, hoc te donante Creatur,
Debeturque tibi. ———

Hinc *Proserpina*, à *Plutone* rapta, *Possedit dotale Chaos*——. Hinc & τὸ χάος καλ ἐλαμβε, de *Chariclea*, quam mortuam putabat, usurpare non dubitavit *Theagenes Heliodori*, scriptoris venustissimi: χάος ὑπεδέξατο de re decedente itidem usurpavit *Q. Calaber.* lib. XIV.

——— *Quicquid ab imo*
Natum hominum extinctumque chao est,

dixit *Silius Italicus*, libro XIII. etiam ἡ εἰς τὰ στοιχεῖα διάκρισις καὶ διαχώρησις, χάος dicitur, *Scholiastæ Hesiodi. Manlius* lib. I.

Sive individuis, in idem reditura, soluta
Principiis natura manet post secula mille,
Et pene ex nihilo sumtum est, nihilumque futurum,
Cœcaque Materies cœlum perfecit & orbem.

Atomos

Atomos hic *individua vertit*, ſicuti etiam facit Arnobius libro II. *Lucretius* de rebus diſſolutis,

Haud igitur redit ad nihilum res ulla, ſed omnes
Diſſidio redeunt in corpora Materiai,

Materiæ huic *Generalitatis* nomen dat *Servius*, quod omnium rerum ſemina in ſe contineat, in *Æneid.* III. p. 267. Πλῆτος enim, unde Πλήτωνι nomen, παναρμόνιον ſignificat, ut Heſychius etiam advertit. R. Saadias Gaon *Materiam* כללות היסודות *generalia principia* hoc ſenſu dixerit. Segregationem particularum fieri ſtatuunt ὑπὸ πυρὸς ἐσιόντος καὶ διαλύοντος ut loquitur *Plato*; cujus *Timæus* Πυθαγορείων δογμάτων ἀκριβὴς διδάσκαλος ab *Hierocle* dicitur. Sed & hic ſegregando, congregandis alibi particulis miniſtrans, totius naturæ rotam circumagit. Ariſtotelis eſt ὅπ τροσιόντος μὲν τοῦ ἡλίου, γένεσίς ἐστιν· ἀπιόντος δὲ φθίσις· de Gen. & Corrupt. lib. II. cap. 10. Valentianorum, Τοῖς δεκαδύο ζωδίοις ἡ γένεσις διοικεῖται, id eſt, *curſu ſolari per ſigniferum*

rerum natura adminiſtratur. Syneſius ergo Hymno IV. Solem appellat

Τᾶς γινομφὰς	*Genitæ*
Καὶ φθειρομφὰς	*Ac corruptæ*
Ταμίαν ὕλας·	*Diſpenſatorum Materiæ.*

Arcades Solem etiam Κύριον ὕλης *materiæ Dominum* teſte Macrobio vocabant. Ἀκίνητα δὲ πιατελεῖ πάντα καὶ ἀειγενῆ, διότι ὑπὲρτερίζαται ὁ τοῦ Ἡλίου δρόμος, inquit *Jamblichus*, in excerptis *Caſaubonianis* ex codice *Cæſariano*. Solem ergo Univerſitatis hujus promicondum *Itali* olim Philoſophi in ipſo noſtri vorticis centro collocarunt, vocaruntque Ζηνὸς πύργον, ut refert *Ariſtoteles* libro de *Pythagoreis*: Διὸς φυλακὴν (quod active exponit *Simplicius*) ut idem teſtatur libro II. De cœlo: Διὸς φρόνον ut alii perhibent. Simplicius in Ariſtotelis II. de cœlo, folio 124. pag. 2. de illis qui mentem *Pythagoreorum* optime perſpexerunt: Τὸ μὲν πῦρ ἐν μέσῳ φασὶ, τὴν δημιουργικὴν δύναμιν ἐκ τοῦ μέσου ὅλην τὴν γῆν περῶσαν καὶ τὸ ψυχόμενον αὐτῆς ἀνεγείρουσαν. *Ignem in medio poſitum eſſe dicunt, quippe qui*

ſit

ſit ipſa vis effectrix quæ de medio totam terram vegetat, quod in ea torpeſcit refocillat. (Solem autem familiariter τὸ πῦρ, Chaldæis præeuntibus, etiam Græcos vetuſtiſſimos (Pythathagoreos præſertim) vocaſſe docti norunt.) Eadem habes apud *Chalcidium Timæi* veterem interpretem Latinum pag. 214. Heraclitus apud Laertium ſtatuit, Πῦρ εἶναι στοιχεῖον, καὶ πυρὸς ἀμοιβὴν τὰ πάντα ἀραιώσαν καὶ πυκνώσαν τὰ γινόμενα. libri omnes editi habent ἀραιώσει καὶ πυκνώσει, perperam: Menagio, ac reliquis criticis æquo animo ferentibus. Vertendum, *Ignem elementum eſſe: ejuſque viciſſitudinem omnia rarefacere ac denſare.* Ignis hic Sol eſt, cujus acceſſu & receſſu quin *rarefactio* & *denſatio* fiant in rebus nemo ambigit. Ut autem Ζεὺς (φύσεως ἀρχηγὸς *Cleanthi* apud *Stobæum*) Solium in Igne, id eſt, in Sole habuit; propterea quod Sol Lucis, Caloris, atque ipſius adeò vitæ fons habeatur: Contra Ἅιδης in Terra ſuum habuit, utpote quæ opacitate ſua Lucem & Calorem intercipiat. Unde & in ea ἀνάγκης θρόνον ſtatui pridem meminimus.

Scenam autem in qua Materiam hujuſmodi mutationibus agitari volunt, nonnulli ultra Atmoſphærii noſtri ἀφίδα, qua pluitur & ningi-

ningitur, non extendunt. *Itali, Pythagoræ* alumni, mundanæ machinæ conſultiores, Corruptionis & Generationis imperium aduſque extremos fines, qua late patet natura, proferunt. *Peripateticis* religio eſt Cœleſtem *quinteſſentiam* ulla ſublunarium contagione coinquinare. Sed & iſtis vetuſtior eſt ea ſententia. *Ocellus* quippe *Lucanus* ſublunarem regionem φύσεως καὶ γενέσεως ἀωαστείαν facit: ἅ ἀλλ' βασίλειον adpellat *Solomon Apocryphus*, cap. I. v. Alibi idem *Ocellus*, Αἱ δὲ μοῖραι αὐτὰς διοείζουσι καὶ τέμνουσι τό τε ἀειπαθὲς μέρος τοῦ κόσμου καὶ ἀεικίνητον· ἰσθμὸς γάρ ἐστιν ἀθανασίας καὶ γενέσεως ὁ περὶ τὸν Σελιναῖον δρόμος. τὸ μὲν ἄνωθεν καὶ ὑπὲρ ταύτης πᾶν καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ θεῶν ἔχει γένος· τὸ δὲ ὑποκάτω τῆς Σελήνης, νείκους καὶ φύσεως. (Regio Cœleſtis ἀεικίνητος etiam diſerte dicitur in Vita *Pythagoræ* apud *Laertium*, pag. 583. in 8°) Iſte locus *Ocelli* (cap. II. pag. 23.) ab interprete non admodum intellectus, ita verti debere videatur. *Hi vero limites ſeparant ac ſecernunt ſemper-patientem mundi partem atque ſemper-motam; Lunaris quippe curſus iſthmus eſt immortalitatem & generationem inter: ac omne quod ſupra Lunam eſt, uſque ad eam,*

eam, Deorum genus incolit; quod vero ſubter Lunam eſt litis & naturæ eſt. (Mihi non fit probabile μοῖρας hic pro *Fatis* accipi, quod interpres voluit.) Lecto capite undecimo libri primi *Macrobii* in Somnium *Scipionis*, non alium ad *Ocelli* hunc locum commentarium deſiderabis. Ob hanc rationem Luna *Proſerpinæ limen* dicitur *Apuleio*. *Claudiani* ſecundo, Pluto Raptæ Proſerpinæ *Infernum* oſtentans, inquit,

Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis
Lunari ſubjecta globo, qui ſeptimus auras
Ambit, & æternis mortalia ſeparat aſtris.

Nimirum *cœlo* incorruptibilitatem tribuebant, quo Diis immortalibus ſedes non inidonea haberetur. Hoc ſenſu Euripidæ Ἅιδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν. *Orcus ſeorſim à Diis locatur.* Nempe quidem *Sub Luna uſque ad nos omne genus motuum, omne etiam mutationum, prorſus ut eſt in vetere verſu* Nævii,

Exuviis rabies furiarum examina mille.

Nam generatio & item mors in iſto loco, incrementa quoque & imminutiones, & omnifaria commutatio, tranſitioque ex locis ad loca, in-

quit *Chalcidius* in *Timæum*, pag. 159. *Synesius* Hymno II,

Πολυκύμονα μὲν ὕλας
Ἐκάλυψε τῶτοι αἰθὴρ
Πυρὸς ἐμβεβὰς ἀώτῳ,
Ἵνα κύδιμα Σελάνα,
Πυμάταν ἄντυγα τέμνει.

Fluctuosæ quidem materiæ
Texit dorsum Æther
Ignis insidens summitati,
Ubi clara Luna
Imum orbem secat.

Vides hunc doctissimum scriptorem (ut prius notavi) cum *Mayemonida* pridem citato, totam Regionem Sublunarem *Materiam* vocare.

Hæc autem opinio statuentium horizontem Generationis & Corruptionis ad citima tantummodo Lunæ pertingere, vulgo etiamnum sic inolevit, ut *Tycho*, aliique Astronomi, qui Cometarum παλλάξεις solerter investigarunt, tametsi calculo suo freti cometas in interstellaribus spatiis supra Saturnum ostendere potuissent; putarint palmario se fa-

facinore defunctos, quod ſupra Lunam, verſus Mercurii aut Veneris curſum auſi ſint cognoſcere. Utcunque vides τὸ ἄδηλον *informem materiam* Græcis, pariter ac Sheol *Hebræis*, eſſe: ejuſque regionem per ſpatia longe ampliſſima extendi, quacunque ſe protendit Sphæra Generationis & Corruptionis. Ut fruſtra ſint qui τὸν ἄδην in Terra, quod quidam; vel in Aere, quod alii, ſategerint concludere. Quando ergo Apocalypſios XX. v. 14. legis, Καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἅδης ἐβλήθησαν *Et Mors & Infernus jaciebantur in lacum ignis*, detracta larva, qua perſonati veniunt, rem ipſam de tota hac *mortali regione*, fatali demum conflagratione abſorbenda intelligas. Nec ſugillanda fuerit vetus inſcriptio Tabulis Cebetis, quæ ſic ſe habuit,

Πίναξ. Ἔστι δὲ τὸ ἐν ἅδου δίκτυον.

cum enim ἅδης ſphæram hanc corruptionis & generationis ſignificet; Tabula præ ſe fert exhibere ſpecimen eorum, quæ in hac mortali regione geruntur, quod & præſtat.

SECT. IV.

Sheol & *Hades*, figurate deſcribuntur uti *Domus*, cum ſuis *portis* & *Clavibus*.

Tantundem oſtenditur ex multis Hebræorum *& ſubinde* Græcorum *locis.* Πύλαι ᾅδου *quid.*

HEbræi autem *Sheol* figurate uti *Locum ſepimento vallatum, Domumve cum ſuis januis & clavibus* deſcribunt. Hinc illa *Jobi* שאול ביתי *ſheol domus mea.* Et poſt duo commata, ברי שאול *fulcra ſheol*, metaphora à domo ſumpta; hinc & שערי מות *portæ mortis*, id eſt *portæ domus mortis*, quæ eſt Sheol, apud *Jobum* & *Pſalten.* שערי שאול *portæ orci* Eſaiæ cap. XXXVIII. v. 10. *Apocalyptes* habet κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ᾅδου, cap. 1. v. 18. ubi *Syrus*, ܡܦܬ̈ܚ̈ܐ ܘܣܓ̈ܪ̈ܐ *claves mortis & ſheol.* Æthiops, *me penes eſt clavis mortis* ⳈⲎⲀⲎⲞ: *& ſheol*, eandem vocem retinentes. Apud eundem *Apocalypten* c. IX. v. 1. legitur κλεῖς τοῦ φρέα-

τος

τῷ ἅ ἀβύσσῳ: ubi *Syrus* ܣܥܪܐ ܕܒܪ ܫܐ ܘܒܪ ܫܐ diximus autem באר quicum *Syra* hic vox eadem eſt, eandem ſignificationem cum *ſheol obtinere*. Itidem בית אבדנא *domus perditionis* legitur in Paraphraſi *Chaldæa* in *Eſaiæ* XIV. v. 15. & *Ezechielis* XXVI. v. 20. פתחה של גי הנם *janua Gehennæ*. In *Talmude*, Tract. *Eruvin* fol. 19. pag. 1, ſub finem. תרעא דניהנום *porta Gehennæ in Zohar* in Paraſham מעלנא דגהנם. ויהא אליו porta Gehennæ in Targum Jobi cap. V. Etiam שערי גן ערן *portæ Paradiſi* occurrunt libro *Hammuſſar* cap. IV. fol. 42. & in *Pirkę Eleaſari* cap. XX. שערי הרקיע libro de Obitu *Moſis*. שער שמים *porta cœli* Geneſ. XXVIII. v. 17. Cœlum autem ſive Paradiſum Beatorum & Gehennam, partes eſſe τῦ *Sheol* inferius oſtendam.

Itidem *Græci* τῷ ἅΐδῃ id eſt *corruptibilis naturæ promtuario*, tanquam *domui, ſeu loco munito, portas & claves* tribuunt. Hinc ὑπὸ λθετε δῶμ᾽ ἀΐδαο Odyſſ. μ΄. εἰν ἀΐδαο δόμοισιν Odyſſ. Λ΄. δῶμ᾽ ἀΐδαο, Iliade ό. Ἀΐδαο πύλας Odyſſ. ξ΄. εὐρυπυλὲς ἀΐδῃ δῶ & πύλας ἀΐδαο habuimus prius ex eodem *Homero*.

—τὰν

—τὰν ἀϊδαο πύλαν ναὶ μοῖρας ἀραξεῖ,

apud *Theocritum* Idyllio II. Pariter habent *Euripides*, *Alceſtide*; *Æſchylus Agamemnone*; *Sophocles* item, & quis non? Hinc πυλάρτιλλω ἢ ᾅδλιω vocat *Homerus*, ἀντὶ τῦ ἀδιεξόδευτον, παρὰ τὰς πύλας ἀφαρίας εἶναι αὐτῷ, τυτέστιν ἐυπρμοσμβύας, ut exponit *Euſtathius* ad Iliadem Φ. Hinc *Pluto* clave inſigniri ſolet, memorante *Pauſania Eliacorum* quinto. Ἔχει δὴ ὁ Πλύτων κλεῖν, καὶ λέγυσιν ἐπ' αὐτῇ τὸν καλύμμνον ᾅδλιω κεκλεῖθαί τε ὑπὸ Πλύτωνος, καὶ ὡς ἐπάνειστν ἀδλεὶς αὖθις ἐξ αὐτῦ. Mortuos ergo *orcinum theſaurum* vocat Nævius. Habes *lethi portas* apud Lucretium, *januam Ditis* apud Virgilium; id eſt, domûs Lethi & Ditis. Ennius in Epitaphio *Africani Scipionis*,

Si fas endo plagas cœleſtum ſcandere quoiquam,
Mi ſolei cœlei maxuma porta patet.

Eccleſiæ ſuper petram fundatæ ſpondet Chriſtus immunitatem ab interitu, in iſtis *Matthæi* XVI. v. 8. πύλαι ᾅδυ ὐ κατισχύσυσιν αὐτῆς

αὐτῆς. *i. e.* quamvis alia pleraque omnia corruptioni obnoxia sint, ac per portas in domum orcinam intrent, Ecclesiæ tamen melius comparatum fore promittit, ea quippe nunquam intercidet aut abolebitur; quod de universa Ecclesia dictum intelligis. Ea est vis vocum istarum juxta sacros quos memoravi, & profanos auctores. Nihil aliud sibi vult *Ezechias* a morbo gravissimo convalescens, dicendo, *Cogitavi ætate mihi præcisa intrandum esse* בשערי שאול *in portas orci.* LXX. verterunt ἐν πύλαις ᾅδου. Scholiasta illud *Theocriti*

—Τὰν αἰ δὲ πύλαν καὶ μοῖρας ἀέκξει.

recte exponit νὴ τὰς μοίρας τὴν τῦ ᾅδου κρύσει πύλην, τυτέστιν, ἀποθανεῖται. *Per fata orci januam pulsabit, id est, morietur,* Sapientiæ XVI. v. 13. Σὺ ζωῆς καὶ θανάτου ἐξουσίαν ἔχεις· καὶ καταγαγὼν εἰς πύλας ᾅδου καὶ ἀνάγεις. *Penes te est vita ac mors: & deducis ad portas orci & reducis*; quæ duæ sententiæ tritissimo more *Hebraico* ἓν διὰ δυοῖν exhibent. Sunt, qui plura hic obtendunt de Urbium Portis, loco munitissimo & habendis conciliis usitato; ac proinde hæc verba Christi ad Pe-

Petrum, de Diabolo Ecclesiam nec *vi* nec *astutia* expugnaturo intelligunt. Quod quidem utut verissimum sit, non est tamen directe hujusce loci. Nullibi enim sacrarum literarum, nedum alibi, ostendent πύλας ᾅδου alias, quam in periphra sipro interitu, usurpari. Nunquam vero pro vi aut astutia, cujusvis licet figuræ adminiculo, capitur ista phrasis.

SECT. V.

SECT. V.

De abstinentia Pythagoreorum a *Fabis*, quod essent πύλαις ἄδικα similes, utpote sine geniculis.

Vox ἀγύια *ab Ambrosio Laertii interprete, item à Lilio Gyraldo & Grotio male exponitur. Abstinuisse Pythagoreos à* Fabis *proprie sic dictis. Pythagoras Ægypti institutus.* Fabis *abstinuisse Ægyptios.* Faba *non in seminibus Cerealibus. Abstinentiæ à* Fabis *subfuisse rationes sacras. In sacris Eleusiniis à* Fabis *abstinebant. Mosen vulgarem* Fabarum *esum non vetasse. Pythagoras ejusque discipuli per* Fabetum *eundo vitæ consulere noluerunt. Noluerunt causas prodere quorsum abstinuerint. Causas istius abstinentiæ idoneas vulgo adsignatas non esse. Non sufficere quam assignavit* D. *Mer. Casaubonus. Solebant veteres* κρείας δόξας *de rerum natura in operto servare; Pythagorei præsertim ab Ægyptiis edocti. Hessenorum & Pythagoræ discipulos ad silentium jurejurando astrictos fuisse. Pythago-*

thagoræ philoſophiam aduſque Philolai tempora incognitam extraneis fuiſſe. Numa Flaminem Dialem Fabis *interdixit.* Faba *in Lemuralibus & Parentalibus appoſita. Judæi in luctu leguminibus veſcuntur. Numa Tacitam adorabat. Idem Pythagoræ diſcipulus. Veteres Allegoriis philoſophiam obumbrabant. Quid Pythagorici & Cabalici de animarum deſcenſu atque adſcenſu ſenſerunt. Quid item de animarum tranſmigratione. Origenem Tranſmigrationem Fabulam,&c. appellaſſe. In vice Terna ſiſti tranſmigrationem. Quot annorum ſit Tranſmigrationis curriculum. Tranſmigratio Allegorice expoſita. Animas ad regionem hanc corruptibilem in exilium mitti. Mori cum huc deſcendant, vivere denuo cum hinc aſſcendant. Impendi debere ſummam operam ut quam primum hinc emergant, redeantque ad priſtinam patriam.* Fabam, *plantam ſemini apprime conferentem, ſcapo nullis geniculis interciſo eſſe, indidemque optari in generationis continuæ ac perpetuæ ſymbolum. Abſtinentia à* Fabis *Allegorice cautum ne quis ultro animam dedat generationis vicibus in hoc mortali orbe perpetuo reciprocandam.*

Atque

ATque hujuſce locutionis expoſitio facit mihi ſymboli *Pythagorici* venire in mentem: ex *Ariſtotele* enim memorat *Laertius Pythagoram Eſum Fabæ vetuiſſe, quod inferni portis ſimilis eſſet,* (ἐφ᾽ᾍδᾳ πύλαις· ἀγόνατον γὰρ μόνον,) *ſola enim Faba geniculorum expers eſt*; id ſibi vult vox ἀγόνατον, quam nec *Ambroſius Laertii* interpres, nec *Lilius Gyraldus* (in hoc ſymbolo) nec *Grotius* (in *Matthæi* cap. XVI. v. 8.) recte expoſuerunt: Sarmentorum ac ſegetum articulos γόνατα dici, non opinor opus eſſe ut pluribus moneam. Non ignoro itum eſſe in partes de ſignificatione vocis κύαμος hoc in loco: alii enim propriam vocis ſignificationem, alii figuratam hic malunt. Eſt qui nixus parum firmo tibicine *De papillis muliebribus* intellexit; alii *teſtes* operte ſignificari volunt; alii, alia, quæ parumper attinet diſpicere: veteres enim uno ore omnes (præter *Ariſtoxenum Gellii*) (*Ariſtoteles, Plutarchus, Sextus, Lucianus, Porphyrius, Jamblichus*) de ipſo hic legumine fabaceo intellexerunt. Cujus rei ipſa *Pythagoræ* inſtitutio, ac philoſophandi ratio fidem faciunt. Ipſe enim *Pythagoras Luciani* (in Vitarum Auctione) quærenti τῷ ἐπαιδεύθης; reſpon-

respondet, οὐ Αἰγύπτῳ, παρὰ τοῖς ἐκεῖ ζοφοῖς· neque est quisquam, qui res *Pythagoræ* scripsit, quin *Ægypti* institutum meminerit. *Clemens* etiam ab *Ægyptiis* circumcisum memorat, ἵνα δὴ καὶ εἰς τὰ ἄδυτα καθελθὼν τὸν μυστικὸν παρ' Αἰγυπτίων ἐκμάθοι φιλοσοφίαν, *Strom.* I. Quinimo primus Ἑλλήνων ἐπέμιξεν Αἰγυπτίοις, *Græcorum scita Ægyptiacis miscuit*, ut *Philostratus* memorat, *lib.* VIII. in vitam *Apollonii*, & *Plutarchus* etiam observavit libro de *Iside* & *Osiride*. De *Ægyptiis* autem *Herodotus* (*Euterpes* c. XXXVII.) Κυάμους δὲ οὔτε μάλα σπείρουσιν Αἰγύπτιοι οὐδ' τῇ χώρῃ, τούς τε γενομένους οὔτε τρώγουσιν, οὔτε ἑψοντες δατέονται· οἱ δὲ δυνατοὶ οὐδὲ ὁρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρόν μιν εἶναι ὄσπριον. (Ut habet MS. codex meus; Libri editi legunt Κυάμους δὲ οὔτε π μάλα— sed est ea vox irreptitia) *Fabas Ægyptii in terra sua nec omnino serunt, nec sponte provenientes comedunt, aut coctas in escam distribuunt: quinimo sacerdotes ne adspicere quidem eas sustinent, arbitrantes haud mundum illud legumen esse. Plutarchus* lib. de *Iside* & *Osiride*, testatur Sacerdotes *Isidis* φειδώματα caventes παραιτεῖσθαι τὸ ὄσπριον τὰ πολλά. Sextus Philosophus tertio Pyrrhonicarum Hypoty-

Hypotypoſeωn, *pag.* 156. de Sapientibus *Ægyptiis*, ϕᾶϐον ἂν τὰς κεφαλὰς ϕαγεῖν ϕασὶ τῶ πατέρων ἢ κυάμους. *Dicunt ſe parentum capita citius eſuros quam Fabas.* Nec hi tantum, ſive ſapientes ſive ſacerdotes, ex *Iſidis* famulatu *Fabis* abſtinuerunt: verum & ipſa *Ceres* (quæ eadem ac *Iſis*) Pheneatis, qui palabundæ hoſpitium præbuerant, cum cæteris frugibus *Fabam* non eſt largita; arcana ſuppetente ratione propter quam *Fabam* immundam cenſeant: ſic enim *Pauſanias* Arcadicorum pag. 480. Ὅσοι Φενεατῶν ὄικῳ τῷ ἐξ ξενίοις ἐδέξαντο αὐτὸν, τούτοις τὰ ὄσπρεια ἡ Δηὼ τὰ ἄλλα, κύαμον δὲ οὐκ ἔδωκε· φᾶσι δὲ κύαμον μὴν ὃν ἐφ' ὅτῳ μὴ καθαρὸν εἶναι νομίζουσιν ὄσπριον, ἔστιν ἱερὸς ἐπ' αὐτῷ λόγος. *Galenus* ergo, Commentario in *Hippocratem De victu in morbis acutis*, minus accurate *Fabam* inter (Δημήτρια σπέρματα) *Semina Cerealia* repoſuiſſe videatur. Vetus ergo ille τελεταρχάφος, (ſive Orpheus, ſive Cercops, ſive Onomacritus) Pythagoræ diſcipulus, in Telluris ſuſſimine *Omnia ſemina* admittens, *Fabam* recte excepit. Nimis autem populariter dictum eſt *Ægyptios* & *Pheneatas* ipſumque *Pythagoram Fabas*, utpote *immun-*

mundas adſpernatos: cum revera non ob *immunditiem* ſed *ob ſacras rationes* abſtinuerint: quod ultima illa *Pauſaniæ*, modo memorata, innuunt; & de ſeipſo *Pythagoras Luciani* teſtatur: mercatori enim quærenti τίνος ἕνεκα μυσάττῃ τοὺς κυάμους; reſpondet *Pythagoras*, οὐκ ἀλλ' ἱεροί εἰσι, καὶ θαυμαστὴ αὐτῶν ἡ φύσις, πρῶτον μὲν γὰρ τὸ πᾶν γονή εἰσι· — in qua ultima periodo fateor nullo negotio perſuaſum iri mihi, ut, juxta *Ariſtotelem*, legam, πρῶτον μὲν γὰρ ἀγόνατοί εἰσι, cum excuſa illa quid ſibi mentis habeant, plane neſciam. Legimus apud *Porphyrium* (libro IV. De Abſtinentia ab eſu animalium) Cereris myſtas *Fabis* abſtinuiſſe, παραγγέλλεται γὰρ ἐν Ἐλευσῖνι ἀπέχεσθαι καὶ χαλοικιδίων ὀρνίθων, καὶ ἰχθύων καὶ κυάμων. *Nam etiam præcipitur in Eleuſiniis ut à domeſticis avibus & piſcibus & Fabis abſtineant*; ut habet optima *Bernardi Feliciani* verſio. Cantabrigienſis interpres χαλοικιδίους ὄρνιθας *chortales aves* vertit, nimis anguſte; cum non tantum à ſaginatis in chorte, ſed ab omnibus plane domeſticis avibus abſtinendum fuerit. Pythagoram autem eundem docendi morem, ac Præceptores Judæi ſolent, ſervaſſe liquet: utrique enim nudo dicto ſuo diſcipulorum fidem obſtringebant. Hebræi ea

de

de re אמוראים *Dicentes* in Talmude voçantur ad ſingulas enim illorum ſententias ſolenni ritu præponitur אמר *dixit* ὁ δεῖνα ſic vel ſic. Et in Pythagorica diſciplina quid celebrius quam αὐτὸς ἔφα; *Ipſe dixit?* Pythagoras etiam teſte Hermippo apud Joſephum ſecundo adverſus Appionem, Πολλὰ τῶν παρ' Ἰουδαίοις νομίμων εἰς τὸν αὐτῶν μετενήνοχε φιλοσοφίαν· *Non pauca de quibus Judæis lata lex eſt, in Philoſophiam ſuam tranſtulit.* Imo ipſam philoſophiam ſuam non ab Ægyptiis, ut auctores ſuperius laudati volunt, ſed à Judæis ad Græcos tranſtulit. Τὸν ἑαυτῶν φιλοσοφίαν ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς Ἕλληνας ἀνενήνοχεν, ut ex ejuſdem Hermippi primo περὶ νομοθετῶν citat Origenes. Vel quod hæc veriſimiliter conciliat, Philoſophia Pythagorica à Judæis primum oriunda, mediantibus Ægyptiis ab illo demum percepta eſt. Suſpicabar ergo pridem etiam hanc ipſam à *Fabis* abſtinentiam à *Judaicis* Heſſenis primum increbuiſſe; quorum victus, teſte *Euſebio*, non tantum καθαρὸς ſed & ἁγνὸς fuit: veruntamen ea de re nondum comperi quidquam diſerte traditum. *Judæis* certe פולים *Fabas* conſtat jure *Moſaico* vetitas non fuiſſe: nec vero iis penitus abſtinuerunt; ut ex eorum com-

mentariis in Danielis caput primum, ex Talmudicis, ex Nachmanidæ Epistola Sancta & aliunde paret. Siqui vero abstinuerint, id quidem, quantum mihi observare licuit, salutis præcipue causa fecisse videantur. Quo pacto Mayemonides in *Jad Chasaka* tomo primo, הלכות דיעות cap. IV. sect. IX Fol. 13. p. 2. הפול והעדשים בלבד אין ראוי לאוכלן לא בימות החמה ולא בימות הגשמים *Faba & lentes tantum inutiles sunt fructus, nec æstivo, nec hiberno tempore commedendi.* בימות הגשמים *tempore pluvio* circumlocutio *brumæ* fit, quod in istis regionibus pluvia raro extra brumam contingat. גשם etiam simpliciter, *brumam* significare, ponendum in præteritis Lexicorum. Ipsum autem *Pythagoram* ferunt se vita potius spoliandum persequentibus ultro stitisse, quam per *Fabetum* fuga sibi consulere voluisse. *Jamblichus* decem, *Suidas* quinquaginta *Pythagoreis* itidem factum memorat. *Myllias Crotoniata* mori maluit, quam *Dionysio* causas exponere propter quas *Pythagorei Fabis* abstinerent. Perinde etiam est quod de ipso *Pythagora* refert *Suidas*. *Myliæ* uxor *Timycha*, in similem quæstionem veniens, suam sibi linguam præmordit, ne, tormentis victa, cogeretur τῶν ἐχεμυθούντων τι ἀναχαλύψαι, *arcanorum quidpiam detegere*, referente *Jamblicho*. Quæ cum

cum ita ſint, exquirendæ prorſus ſunt cauſæ idoneæ, quæ tam prudentes eo obſtinationis impulerint. Qua in re minime ſatisfaciunt qui *Fabas*, cum *Plutarcho* & *Nonno Scholiaſta Nazianzeni*, & (ab his) *Reuchlino*, de *ſuffragiis*, quæ *Fabis* ferebant Athenienſes, interpretantur: quorum ſordida venditione nequiſſimi quidam tolerare vitam & rem facere non erubuerunt; Cleonis inſtar, qui κυαμοπρὼξ propterea audivit apud Comicum ἱππεῦσι. Quid autem *Pythagoricis Italiæ* agentibus, cum moribus Athenienſium commune? nec ſatisfaciunt *Cicero* & *Symeon Sethi*, qui hac abſtinentia divinationi per ſomnia *Pythagoreos* caviſſe volunt. Quo nomine primum Amphiaraum *Fabis* abſtinuiſſe refert γκπόν *Didymus*, lib II. pag. 70. Multo minus qui pueriliter πυθμα χρόμματα in flore *Fabaceo* & ſimilia cauſantur. Nullum enim horum, (ne ſi addas illud *Gellii* de re Venerea operte prohibita) cauſæ ſatis erit propter quam quis vitam malit amittere, potius quam iſtiuſmodi quicquam palam faciat. Et enimvero *Ariſtotelis* auctoritas me plurimum movet; is autem, ut in lemmate poſui, dixit *Pythagoram Faba abſtinuiſſe quod ſimilis eſſet ᾅδᾳ πύλαις, atque ᾅδᾳ*

πύλας *Fabam ſimilem eſſe* διὰ τὸ ἀγόνατον εἶναι. Cujus rei rationem prorſus novam odoratus *V. Cl. D. Mericus Caſaubonus*, amicus ſummus meus, pertendit in notis in Laertium, *inclementiam* ſub hoc involucro vetari. Supplices quippe *genua* ejus cui ſupplicatum prenſabant; *genibus* autem carentes *Fabas*, (parte cui advolvere ſe poſſent ſupplices) quaſi miſericordiæ ac clementiæ ſpe præcluſa, eo nomine portis *Inferni* ſimiles evadere, ideoque illis *Pythagoram* abſtinuiſſe contendit; atque omnes qui penitiora hic myſteria aucupantur amandans, ſuas ſibi res habere jubet. At eſto quod *portæ Inferni* nulla prece flecti queant; eſt hoc illis cum aliis rebus ſive fatali ſive naturali neceſſitate evenientibus commune: cur igitur eo nomine *Faba portis Inferni ſimilis* potius dicatur, quam rei alii inexorabili? niſi enim eximio aliquo atque ſingulari nitatur hæc ſimilitudo, retundetur acumen illud, quod ſolet in hujuſmodi primas tenere. Quod etiam ad *inexorabilitatem* attinet, cur *Faba* diceretur *Portis Inferni* ſimilis, potius quam *Inferno* ſimpliciter; cum nulla vox in hujuſmodi otioſe redundare debeat? Nec cauſæ ſatis erit propter quam plantam *articulorum* ſive *genuum expertem* ad *inclementiam* deſignandam

dam optaret, nisi *genua tantum* tetigissent supplices: at id non est verum; *Pedes* enim etiam tangebant: Græci quippe supplicantis est τῶν ποδῶν ἅπτομαι· *Supplex ad pedes jacui*, inquit, eundem morem imitatus, *Cicero*. Vel si pedum vox ambigua sit, *barbam tangere* olim solebant (quod in Oriente etiamnum obtinet) & *manum*. Ἀνθερεῶνος ἢ γενειάδος ἢ χειρὸς ἥπτοντο ἱκέται ἱκετευομένου, ut ex *Euripida* probat *Eustathius* ad *Homeri* Iliadem primam p. 129. Veniam denique præfatus, fateor me credere non posse *Pythagoram* ipsum cum totidem suis maluisse ultima perpeti, quam uti rem tam vilis momenti, quam hæc expositio præfert, eloquerentur. In rebus insuper ad mores & communem vitam spectantibus etiam vulgo invidere salubre consilium & monita humaniora, à *Pythagorica* virtute alienum merito videatur. Et vero quæstione capitali, cui subjiciebantur, nulla opportunior occasio illud symbolum explicandi occurrere posse videatur, si tale quidpiam continuissent. Κυείας interim δόξας, de Rerum præsertim Natura, οὐ ἀπορρήτοις φυλάσσειν ἀλλὰ νεμεσητόν· ad quas vulgi captus tantum obbrutuisse videatur, ut *Aristoteles* ἀκροαματικὰ sua ἐκδεδομένα καὶ μὴ ἐκδεδομένα

pronuntiare potuerit. Honestati autem ipsius naturæ tantisper consulendum videbatur; ne si gregi sciolorum nuda prostitueretur, illam impuræ animæ sequius concinnarent. Fabulas itaque & Ænigmata τὸ φιλοσοφίας κόσμον *Philosophiæ ornamentum* vocat Maximus Tyrius, dissertatione XXIX. De *Pythagoricis* igitur *Clemens* Centonum quinto, Τοῖς τυχοῦσιν οὐκ ἤθελον ἀναπλῶν ἐκκεῖσθαι πάντα, οὐδὲ κοινὰ ποιεῖσθαι τὰ τῆς σοφίας ἀγαθὰ τοῖς μηδ' ὄναρ τὰς ψυχὰς κεκαθαρμένοις· οὐ γὰρ θέμις ὀρέγειν τοῖς ἀπαιτοῦσι τὰ μετὰ τοσούτων ἀγώνων πεισθέντα, οὐδὲ γὰρ βεβάλοις τὰ τῶν Ἐλευσινίων θεῶν μυστήρια διηγεῖσθαι· ὑ ἠξῆς. *Noluerunt obviis quibusque omnia inverecunde exponi, neque communicari sapientiæ bona iis qui de animabus suis repurgandis ne in somniis quidem cogitassent: nec enim fas est vulgari cuique porrigere quæ tantis laboribus constant, nec profanis Dearum Eleusiniarum mysteria enarrare.* Extat inter *Græcorum* Epistolas *Lysidis* illa lectu dignissima, qua *Hipparchum*, post scholæ *Pythagoricæ* dispersionem, publice docentem, graviter violatæ fidei incusat; inde hæc transtulit *Clemens*, & nos inde etiam correximus in locis. *Ægyptii* ergo

prope

prope ſimulachrum *Iſidis* (qua rerum Naturam adumbrabant) *Harpocratem* ponere ſoliti, qui labiis manu compreſſis ſilentium imperitaret. (quod etiam *Auguſtinus* advertit, De Civitate Dei libro XVIII. cap. 5. tametſi ejus rei cauſam minime genuinam adſignaverit.) De *Iſide* ergo *Saitica* inſcriptio, Ἐγώ εἰμι πᾶν τὸ γεγονὸς, καὶ ὂν καὶ ἐσόμενον, ΚΑΙ ΤΟΝ ἘΜΟΝ ΠΕΠΛΟΝ ΟΥΔΕΙΣ ΠΩ ΘΝΗΤΟΣ ἈΠΕΚΑΛΥΨΕΝ. *Jamblichus* farraginem minarum pertexens quibus θεωρηταὶ inferiores quàſdam Poteſtates adigere ſolebant, κρυπτὰ τῆς Ἴσιδος ἐκφανεῖν recenſuit: in excerptis ex codice Cæſariano: Quaſi iſtarum Poteſtatum interſit nihil iſtiuſmodi palam fieri. Et certe naturæ vi legitime cognita, vili mox penderentur iſtorum dæmonum ementita miracula. Itidem *Græcæ* Δήμητρος & *Romanæ Cereris* (quæ φυσικῶς eædem ac *Iſis*) ſacra, quæ Rerum Naturæ myſteria continebant, tanto cum ſilentio percepta legimus. Nihil ergo mirum ſi *Pythagoras* utrique, & *Iſidi* & *Cereri*, initiatus, (πάσας γὰρ ἐμυήθη τὰς τε Ἑλληνικὰς καὶ βαρβαρικὰς τελετὰς ut Laertius refert. Auctor θεολογου-

μένων

μόνων δ' ἀριθμητικῆς itidem βαρβαρικὰς τελετὰς μυηθέντα memorat: p. 41. (excusa habent τελευτὰς, perperam) utpote cujus domum Metapontini Δήμητρος ἱερὸν ἐκάλουν, quod ſacris *rerum naturæ* tam aſſidue operaretur: nihil inquam mirum ſi in ejuſmodi Taciturnitatem & didicerit & docuerit. In more enim poſitum fuit præceptoribus Orientalibus (quos *Pythagoras* imitatus eſt) à diſcipulis ſuis jurandum exigere *Fidei*, ne quid ſecus tradant ſuis; & *Taciturnitatis*, ne quid ſinant emanare in vulgus. Hoc σεμνὸν ὅρκον τῆς Πυθαγορείων adpellat *Olympiodorus* in vita *Platonis*, quæ cum Diogene Laertio nuper Londini prodiit. *Joſephus* (De *Bello Judaico* libro II. cap. 7. pag. 786.) *Heſſenos*, quos *Pythagoras* præcipue imitatus eſt, refert neminem ad convictum admiſiſſe niſi prius perſancte juraverit (inter cætera) μήτε κρύψειν τι τῶν αἱρετιστῶν, μήτε ἑτέροις αὐτῶν τι μηνύσειν, κἂν μέχει θανάτου τις βιάζηται. *Neque aliquid de myſteriis conſectaneos celare, neque profanis eorum quippiam publicare, etiamſi intentata quiſpiam morte compellat*, ut *Ruſinus* vertit. Pergit ibidem *Joſephus*,

πρὸς

πρὸς τούτοις ὄμνυσι μηδενὶ μὴν μεταδώσειν τῶν δογμάτων, ἑτέρως ἢ ὡς αὐτὸς μετέλαβεν. *Jurat insuper se nemini traditurum decreta, secus quam ipse acceperit.* Atque hunc morem in schola *Pythagoræ* obtinuisse docti norunt. Plerique autem *Pythagoram* ipsum nihil prorsus literis mandasse volunt: & quæ sub illius nomine hodieque circumferuntur Carmina Aurea, *Phocylidæ* esse videntur: ex eo enim Πῆ παρέβην —— &c. versiculum, laudat *Nicææ* archiepiscopus, *Eustratius*, in *Ethica Nicomachia*, pag. 1. Notum etiam est quam diuturno silentio *Pythagoras* philosophiæ suæ candidatos præparare solitus sit: & saltem ex pertinace hujus sectæ taciturnitate, adusque *Philolai* tempora ἔχ ἰῶ πγῶναι Πυθαγόρειον δόγμα· ὅτ᾽ δὲ μόν᾽ ἐξήνεγκε τὰ διαβόητα τρία βιβλία ἃ Πλάτων ἐπέστειλεν ἑκατὸν μνῶν ἐωνημένα· testibus *Laertio* & *Jamblicho*. At enimvero *Plato* se muricibus *Sillographi* minime objecisset tantas hasce impensas prodigendo, nisi sapientiam *Pythagoreorum* vel quantivis fecisset: nec vero fuisset opus tam chara redemtione, nisi per egregiam istius sectæ Taciturnitatem stetisset. Nec *Pythagoras* tantum ejusque præceptores mystæ *Ægyptii*, verum & discipulus *Numa* cultus

cultus *Romani* inſtitutor, Sacerdotes *Fabæ eſum* vetavit. *Fabamque nec tangere nec nominare Diali Flamini licebat*, quod is טְמֵא אֵל (Vitali Præſidi) famularetur: *Faba autem putabatur ad mortuos pertinere: nam & noctu Lemuralibus jaciebatur larvis & Parentalibus adhibebatur ſacrificiis*, ut *Varro* & *Feſtus* referunt: nec *Ovidius* omiſit in *Faſtis*, lib. v. §. *Hinc ubi* &c. Sic enim de celebrante *Lemuria*,

Cumque manus pure fontana perluit unda,
Vertitur, & nigras accipit ore Fabas;
Averſuſque jacit: ſed dum jacit, Hæc ego mitto,
His inquam redimo meque meoſque Fabis.
Hæc novies dicit nec reſpicit; umbra putatur
Colligere, & nullo terga vidente ſequi.

Sed & Hebræos *Legumen, lugentium cibum* vocare, conſtat ex *R. Eleaſaro* in Pirke cap. xxxv. §. אמר ר׳ אליעזר Ubi hæc habes הערשים מאכל צרה הם ואבל וגו *legumen cibus luctus ac doloris eſt*, &c. Pergitque memorare, ut *Patres* in *Morte Hebelis*, in *Vivicomburio Haranis*, in *Morte Abrahami*, in

in *Captivitate, legumina comederint.* Sed & apud *Danielem* Tres Pueri Captivi Aulicorum Principem *legumina* propterea forte poſcebant. Ita enim voces זרעונים & זרעים vertit vetus interpres *Latinus*, adſtipulantibus Syro atque Arabe. R. Saadias Gaon ad locum, *Omne genus Fabas adhibitas fuiſſe memorat*, פול העב *Fabam craſſam* id eſt vulgarem, פול מצרי *Fabam Ægyptiam*, & פול לבן *Phaſeolum.* Atque hoc nomine *legumine* abſtinuiſſe Summum Judæorum Sacerdotem, cui inter *lugentes* verſari nefas erat, credibile eſt. Atque inde fortaſſis ad Gentes tranſiit mos iſte *Silicernia legumine* (*fabaceo* præſertim) inſtituendi; à quo tamen eorum quoque (ut vidimus) *Summus Pontifex* abſtinebat, ne funeſtaretur. Obſervavimus autem prius *Fabas* omnibus aliis ſacris, excepta refrina hac τῶν ὀσχιῶν, arceri: quod etiam *Artemidorus Onirocritorum* lib. I. cap. 70. adſerit; [κύαμος] πάσης τελετῆς καὶ παντὸς ἱεροῦ ἀπελήλαται· Φακὴ δὲ πενθος σημαίνει· *Lens luctum præſagit.* Quod *lenti* hic tribuit, *Fabis* etiam tribui debere certum eſt: quorum floribus πένθιμα γράμματα inſcripta eſſe, pridem ex Didymo Agricola meminimus, & *Parentalibus* etiam adhibitas oſtendimus.

dimus. Qui vero *Pythagoricam* de iſtis ἐχεμυθίαν animad verterit, quali ſilentio πέπλον Ἴσιδος Ægyptii, Δήμητρος Græci, *Mundum Cereris* Romani venerati ſint; ut ſit juxta *Iſidem* ſtatutus *Harpocrates*; ut Numa *Tacitam* ſive Muſam ſive Deam adoraverit: non dubitabit hæc omnia eodem fonte derivata, eaſdem ſilentii cauſas habuiſſe. *Pythagoram* quippe ab *Heſſenis* & Ægyptiis inſtitutum accepimus. Sed & Numam à *Pythagora* inſtitutum fuiſſe, conſtans fama, referente *Plutarcho*, (in Numa) increbuerat; ejuſque *Decreta* (ut & *Heſſenorum*) *Pythagoricis* παντάπασιν ἀδελφὰ, qui comparationem inire velit, plane fatebitur. Etiam Caſſius Hemina, & C. Piſo Cenſorius memorant libros in Numæ ſepulchro repertos philoſophiam Pythagoricam continuiſſe: teſte Plinio. lib. XIII. cap. 13. Fuit autem in more poſitum Ægyptiis, & ab illis, veteribus Græcis, velo parum nobilis argumenti præcipua philoſophiæ ſuæ obnubere (τὸν τοῦ σχήματος φαυλοτέρας ὑποθέσεως χρύπτειν τὸ ἐν φιλοσοφίᾳ ἀγαθόν) Sæpe vero ſi perfracto cortice epopta fias non multum lætere repertis; theſaurus quippe carbones. Sed qui rationem inierit *Pythagoræ*, viri extra omnem ſapientiæ

ſapientiæ aleam poſiti (utpote qui in Arithmetica, Geometria, Aſtronomia, Muſica, Morum ac Naturæ ſcientia omnibus iſtius ævi palmam præripuerit; quique in Theologia, primus Græcorum, nobile illud ſcitum de Animorum Immortalitate tradiderit, ut cætera præteream) opinetur neceſſe eſt momenti quidem maximi fuiſſe, quæ arcano hoc tradendi modo initiatis tantum ſuis permitteret. Et qui hoc unicum ſymbolum *De abſtinentia à Fabis*, ſuæ ac diſcipulorum vitæ diſpendio clam profanis ſervatum adverterit, deſinat magni alicujus myſterii rationem nobis invidere. Oſtendam enim *Hanc Fabarum prohibitionem ob ſimilitudinem quam habent cum Inferni portis, quod ſolæ ſint genuum expertes*, totius philoſophiæ *Pythagoricæ* ſummam atque apicem fuiſſe: ne cui mirum ſit maluiſſe *Pythagoreos* capita potius ſua devovere, quam committere ut tam grande arcanum in vulgus exiret.

Scivit ergo *Pythagoras* (ut & magnam partem *Cabalici* & Ægyptii) Divinum Opificem in erciſcunda univerſitatis familia ψυχὰς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις, *animas ſtellis numero pares* ſingulis ſingulas inſeviſſe: ævum ergo omnes pridem animæ agebant ἐν τῷ ἁπλανεῖ; puro æthere veſcentes, utenteſque

ἀύλοις

ἀύλοις καὶ καθαροῖς καὶ ἀπροπιπτήτοις ὀργάνοις, καὶ συμπεριπολῆσαι μετὰ τῶν θεῶν καὶ συνδιοικῆσαι τὸ ὅλον κόσμον, ut loquitur *Proclus* libro V. in Timæum, pag. 326. Celsus ergo apud Origenem dixit animas cecidisse ἀπὸ τῆς ἁψίδος τοῦ γάλακτος· factum enim ut ἴυγγί τινι φυσικῇ καταπαρώμεναι in sequiorem naturam propensæ *Lethæum* fluvium corruptibilis regionis ad ebrietatem usque potantes, suique mox oblitæ ac passæ παρορύσσειν, per Foramen Septentrionale, qua circulus lacteus ad Tropicum Cancri Signifero committitur, in orbem inferiorem delaberentur. R. *Eleasarus* in *Pirke*, caput III. ait, רוח פנת צפון ברא ולא גמרה לפי שאמר כל מי שיאמר שהוא אלוה יבא וינמוד את הפנה הזאת שהנחתי וידעו הכל שהוא אלוה *Cardinem plagæ septentrionalis creavit* Deus O. M. (ἀπὸ κοίνου) *nec tamen consummavit eum. Dixit enim quicunque se Deum esse dixerit, eat & consummet istam plagam, quam imperfectam reliqui & scient omnes eum esse Deum.* Septentrio autem *Mali regio* habebatur Cabalicis. Sequitur enim apud R. *Eleasarum* ושם הוא מדור למזיקים ולוועזת לרוחות ולשדים

ולשרים לברקים ולרעמים ומשם רעה
יצאה לעולם שם מצפון תפתח הרעה
Et illic eſt ſedes nocivorum, & terribilium, ſpirituum immundorum, fulgurum & tonitruum, & illinc malum in mundum pervenit, uti dicitur, A Septentrione proruet malum, Jerem. 1. 14. Neque tantum Cabalicis ſed & *Ægyptiis* & *Græcis* à quibus & *Etruſcis* in Templo Augurali diſpertiundo. Lacuna ergo hac Septentrionali operte innuunt *Deum in rerum conditu poſſibilitatem mali præſtare ac penitus excludere noluiſſe; quo Meſſiæ futuro daretur anſa divinitatis ſuæ ſpecimen edendi:* is enim lapſis per foramen Septentrionale animabus (id eſt, *mali olim poſſibilis admiſſione*) ſuccurrens, ac labiles alioqui ſpiritus (ut Schola Chriſtiana perhibet) confirmans, *lacunam hanc Septentrionalem complevit & penitus obturavit*; ut ænigma veterum Cabalicorum ad partes Chriſtianas aſſeram. Mali itidem contagio *Pythagorici* animas à priſtino ſtatu dejectas exiſtimantes, tantundem Aquilonari hoc deſcenſu ſignificatum ibant. Eo ſenſu à Cabalicis dictum צפון גדול סבוע הנשמות *Magnus Aquilo ſaturigo animarum.* Antrum etiam Nympharum, quod *Homerus* in Corruptibilis hujuſce Regionis ſymbolum plane effinxit, Januam

Septentrionalem habet *animabus in humana corpora descendentibus*; Januam vero Australem *ad superos remeantibus.*

—Δύω δέ τε οἱ θύρε εἰσὶ,
Αἱ μὲν πρὸς Βορέαο κατιθαται ἀνθρώποισιν·
Αἱ δ' αὖ πρὸς νότον εἰσὶ θεώτεραι, ὐδέτι κεῖνῃ
Ἄνδρες ἐσέρχονται, ἀλλ' ἀθανάτων ὁδός ἐστιν.

——— *Janua duplex:*
Hæc boream spectans homines demittit: at illa
Respiciens austrum divinior, invia prorsus
Est homini, præbetque viam immortalibus unis.

Hæc *Homerus Ægypti* institutus (ut *Clemens Alexandrinus*, *Heliodorus* & alii non pauci asserunt) ex eodem fonte ac ipse *Pythagoras* hausisse videatur. Quicunque autem corruptibilis istius vitæ curriculum honeste confecerit, πάλιν εἰς τὸν τῆ Συνόμῳ πορευθεὶς οἶκησιν ἄφθορ βίον εὐδαίμονα ἕξει, *ad comparis stellæ contubernium* (ut eleganter *Chalcidius*) *denuo redit vita beata fruiturus:* Qui prave, secunda generatione sexum mutat, tertia hominem penitus exuens pro scelerum indole brutescit. Animæ (inquit *Plato* pag. 81. in *Phæ-*

Phædone) συνδοκῶται, ὥσπερ εἰκός, εἰς τὰ τοιαῦτα ἤθη, ὁποῖα ἄττ' ἂν ἐν μελετηκῇ τύχωσιν ἐν τῷ βίῳ. *Jechiel Mile* cap. de Timore citat. Doctissimo *Gaulmino* in Notis ad Vitam *Mosis* p. 327. יש שהוא דומה לי לארי ויש לנחש ויש לחמור לכל הבריות היא משתנה כפי מעשיהם וכפי השעה ברה אשרי איש השולט ורובב עליו במו שרוכב על סוס או על חמור ואוי לו למי שיצרו שולט עליו ורה נקרא רשע גמור *Est qui Leoni, est qui serpenti & asino similis evadit, inque omnes secundum opera sua mutatur bestias. Beatus qui* (passionibus suis) *imperat, easque velut equum sessor domat, aut asinum. Væ illi vero cujus germen malum* (id est fomes peccati) *prævalet, quoniam ille prorsus impius dicitur*, ut vertit *Gaulminus*. A malo autem ad pejus pronus lapsus est, quoad in ultimam vitæ τροχαλίαν impingatur. Degenerari itaque posse existimant hinc ad plantam usque deterrimam, inde autem (ἀπλλαγμένοις ἐς γενέσεως) reditum aduscque Deos patere. Heraclitι ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω illo sensu libenter acceperit Plotinus, Enneadis quartæ libro octavo. Istam *viam sursum & deorsum* non tantum de Animæ, sed & de universis rerum naturæ vicissitudinibus intelligunt La-

ertius & Maximus Tyrius. Laertius extulit ſciviſſe Heraclitum μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω· Maximus ἀλλαγὴν ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, Diſſert. XXV. tametſi non ignorem qua lectio Laertii defendi poſſit: non dubito tamen quin & illic ὁδῶν quoque legi debuerit. *Surſum* autem tendentes animæ recta tandem ad Deum recellunt: *Deorſum* tendentes recta εἰς βόθρον καὶ εἰς χαλάσας βαπτισμὸν feruntur, ut loquitur Nicomachus Geraſenus in Quinario. Metas ergo hujuſce curriculi ἀποθέωσιν & ἀποκολοκυντώσιν fingas licet: Bonis propriæ virtutes veram; Magnis, Regibus, Imperatoribus & ejuſmodi, popelli adſentatio ſaltem fictam ἀποθέωσιν conciliabat: quam accuratiſſime deſcripſit *Herodianus* ſub initium libri quarti. Utcunque *Seneca Claudium*, Imperatorum inſulſiſſimum, ἀποκολοκυντωθέντα perſtringere maluit; quaſi anima ejus in cucurbitam migrante. *Talmudici* de גלגול הנשמות *animarum tranſmigratione* aliquoties agunt. Item R. *Simeon* in *Zohar* loco mox producendo. *Menaſſeh B. Iſrael* in *Niſmat Chajim*, *Tranſmigrationis opinionem Abrahamo Patriarchæ* adſcribit. Et alii quos tranſcribere longum foret. Fruſtra ergo eſt R. *Benjamin Tudelenſis* qui *Dogziin* populo

populo *Sidoniis* finitimo ob hanc opinionem *Paganitatis* & *Atheiſmi* notam inurit, ſedulo interim ſuis cavens, dicendo יהודי ואין בינידם *at nulli inter eos Judæi.* Conſule Itinerarii p. 9. edit. *Briſgoienſis.* *Mayemonides* & cum eo non pauci cenſent animas malorum, quæ corrigi non poſſunt, poſt varias viciſſitudines è rerum naturæ finibus ejici atque aboleri penitus in nihilum. *Cabalici* tribus minimum corporibus alternis ſingulas conjungi animas ſtatuunt: ne commiſſorum peractæ coram ſupremo Judice, corpus ſuum minus ad virtutem idoneum contigiſſe cauſari poſſent. Hinc eandem animam viciſſim *Adamum*, *Davidem*, & *Meſſiam* animare volunt; ſingulis literis nominis אדם totidem illas manſiones initiali conſignantibus. Hujus opinionis affinem ipſum *Origenem* faciunt, nempe εἶναι μετενσωμάτωσιν, ᾗ ὅτι ἡ τοῦ Σωτῆρος ψυχὴ ἡ τοῦ Ἀδὰμ ἦν, ut *Photius* perhibet cap. CXVII. Verum iſtam μετενσωματώσεως opinionem per calumniam *Origeni* tributam eſſe plane liquet: libro enim III adverſus *Celſum* dicit, Ἀλλὰ τοὺς πεπιθότας τὸν θεὸν ἐκ μετενσωματώσεως ἄνοιαν, ἀπὸ ἰατρῶν, τοῦς καταβιβαζόντων τὸν λογικὸν φύσιν, ὅτε μὲν ὅπου τὴν ἄλογον παρα-

ὅτε δὲ ἡ ὅτι τὴν ἀφάνταϛον, θεραπεύομεν. *Quinetiam illis qui dementia Transcorporationis laborant, ex imbibito priſtinorum Medicorum decreto (deprimentium naturam rationalem nonnunquam in omne genus irrationalem, nonnunquam etiam in perceptionis expertem (i. e. vegetabilem) medemur.* Animam definit Origenes Οὐσίαν φανταϛικὴν ἢ ὁρμητικήν· *Subſtantiam perceptionis & appetitus compotem* περὶ ἀρχῶν lib. II. cap. VIII. ἀφάνταϛα ergo illi inanimata habentur, utpote quæ vegetatione tantummodo gaudent. Hunc locum delumbavit V. interpres, ſed & egregie pervertit *Gelenius*, nec emendavit recognitor *Cantabrigienſis*. Iſtam opinionem hic ἄνοιαν & libro primo μυθικὴν μετεσωμάτωσιν V. etiam μῦθον vocat. Et ne quis illum, utcunque abnuentem Tranſcorporationem in bruta & vegetabilia, etiamnum ſuſpicetur intra orbem rationalem ſtatuere poſſe; legat II. Homiliam in *Matthæum*: ubi in illa, *Helias venit*, &c. inquit, *Helias jam venit, non Anima Heliæ eſt intelligenda, ut ne incidamus in dogma Tranſcorporationis, quod alienum eſt ab Eccleſiaſtica veritate*. pag. II. Tom. II. Quæ autem diſcutienda de Tranſcorporatione propoſuit in libris

περὶ

περὶ ἀρχῶν, non ſunt pro decretis & ratis ſententiis habenda; id enim ne fieret non uno in loco cavet Origenes, omnium philoſophorum modeſtiſſimus. *R. Simeon* in *Zohar* (initio paginæ centeſimæ quinquageſimæ) aſſerit *Animam Hebelis primo tranſmigraſſe in Seth, ſecundo in Shem, tertio in Moſem*, id ſibi volunt iſta משה זה שת ואידו שם ואידו חבל hoc dicit fretus verbis *Jobi* cap. XXX. v. 19. *Omnia hæc operatur Deus Bis Terve cum homine.* Verum in vice Terna ſiſti Tranſmigrationem ſtatuit; nec ad Quaternam pertingere poſſe, quod dicat *Amos*, cap. I. v. 3. ועל ארבעה לא אשיבנו *& ſuper quatuor non faciam reverti eum*, quæ verba ille futiliter exponit לא אשיבנו בגלגולא יתיר *non faciam reverti in tranſmigrationem denuo*, &c. De Terna tranſmigratione etiam *Pindarus*, *Olympicis*, *Ode* II. inquit,

Ὅσοι δ' ἐτόλμασαν ΕΣ ΤΡΙΣ
Ἑκατέρωθι μείναντες,
Ἀπὸ πάμπαν ἀδίκων ἔχειν
Ψυχάν, ἔτειλαν Διὸς
Ὁδὸν παρὰ Κρόνου πύργον.

Qui valuerunt ad Tertiam uſque vicem,
Utrobique manentes, animam
Ab injuſtis omnino abſtinere,
Perrexerunt Jovis viam
Ad Saturni urbem.

(Τολμᾶν ſignificat *valere, poſſe, ſuſtinere, durare,* apud vetuſtiſſimos Græcos, Hippocratem ſæpe.) Summam nempe felicitatem illorum prædicat qui Ter per metenſomatoſin probati ſeſe à vitiis immunes uſque præſtiterunt. De *Cabalicorum* ſententia de Tranſmigratione conſule *Menaſſeh B. Iſrael* in Conciliatore quæſt. XLIII. preſertim vero legas tria ultima cap. libri De Animæ immortalitate. Andocides, Eubulides, Ariſtoxenus, Hippobatus, & Neanthes, quinque rerum Pythagoricarum Scriptores, Διακοσίοις δέκα ἓξ ἔτεσι τὰς μετεμψυχώσεις τὰς αὐτῷ συμβεβηκυίας ἔφασαν γεγονέναι· μετὰ τοσαῦτα γρόνῳ ἔτη εἰς παλιγγενεσίαν ἐλθεῖν Πυθαγόραν, καὶ ἀναζητῆσαι (lege ἀναζήσαι) ὡσαύτως μετὰ τῶν τρώτων ἀνακύκλωσιν καὶ ἐπάνοδον τὴν ἀπὸ ἓξ ψυχογονικῶν κύβων· καὶ ἑξῆς. *Ducentis ſedecim annis tranſanimationes, quæ Pythagoræ contigerunt, eveniſſe memorabant: eumque poſt totidem*

dem annos renatum in vitam rediiſſe; nempe poſt primum circuitum reditumque à Senario cubo animarum productore. Nimirum numero Senario τὴν ψυχογονίας inſignem quandam facultatem tribuentes, eidem κυβικῶς multiplicato, tranſanimationis curriculum tribuebant: nempe Sexies ſex, ſexies, facit ducenta ſedecim: Ducenteſimo decimo ſexto autem anno revixiſſe aliquoties Pythagoram, ad hiſtorias provocatum, tanquam res eſſet ſeria: lege Anatolium in Senario, θεολογουμένων ἀριθμητικῆς p. 41. *Abu Ali* ſtatuens dari التناسخ *tranſmigrationem animarum*, hominum in bruta, & vice verſa, totam rem in Allegoriam vertit; quo pacto *Philo* lib. De Legibus ſpecialibus pag. 792. Πᾶς ὁ ἐρημωθεὶς λογισμοῦ (τοῦ κρείττονος μέρους ψυχῆς) μεταβέβηκεν εἰς θηρειον φύσιν, καὶ ἔτι μένουσιν οἱ τοῦ σώματος χαρακτῆρες ἀνθρωπόμορφοι. *Unuſquiſque rationis, potioris animæ partis, expers, in brutam naturam migravit: tametſi corporea figura humanam adhuc ſpeciem retinere videatur.* Sed Philoſophi *Judaici, Perſæ, Indi, Arabes, Ægyptii, Pythagorici, Academici* craſſioris opinionis affines videntur: ut noſtris in *Plutarchi* libros de *Iſide* & *Oſiride*

fuſius

fusius ostendetur. Quid etiam hac de re *Pythagoræ* atque *Origenes*, in libro nostro de illorum vitis & decretorum ἀλληλισμῷ, & quo freti revera senserint, accuratius demonstrabitur: hæc utcunque hoc in loco sat erunt. Cum autem ᾅδης (*localiter*) *sit regio naturæ corruptibilis*, hinc *Pythagoricis* animæ cœleste solum vertentes atque ἴσασιν εἰς γένεσιν, dicuntur etiam καταλθεῖν εἰς ᾅδην. Sed & ab *Arabe* aliquo, opinor, edoctus *Paracelsus* dixit *In inferno esse, in transibili degere morarique*, lib. de Præsagiis. Abu Ali Ebn Sennæ enim capite secundo libri المعاد *Almahad* memorat Arabes quosdam, Magorum sententiæ subscribentes, statuere, *pœnam & cruciatum inesse ipsi animæ ex retentione ipsius vel ejus incarceratione in mundo elementari.* Cl. *Pocockius* citat R. *Tanchum* ad 1 *Sam.* cap. XXV. v. 29. dicentem *De improbis, Perpetua vicissitudine* تلعب فيها امواج الطبيعة *ludere illos fluctus naturæ.* De iisdem Carminum Aureorum auctor.

—οἱα

——οἷα κυλίνδροις
Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλα φέρονται, ἀπείρονα πήματ' ἔχοντες.

——*Volumine rapti*
Huc illuc, pœnas expendunt tempus in omne.

Empedocles de ſe,

Δίω γάρ ἔγωγε νεῖμι φυγὰς θεόθεν τ' ἀλήτης.

Jampridem ſed & ipſe vagor divinitus exſul.

Pro Δίω vulgo legitur πίω, pro εἶμι *eo*, εἰμὶ *ſum*, perperam.

Pythagorici enim tunc exſulare ac *mori animam* ferunt, cum vitam illam vitalem qua in cœlo fruebatur deſerit atque amittit, voluptatis corporeæ illecebris ineſcata: ac tunc deſcendere eam in regionem hanc corruptibilem atque infimam; Heraclitus etiam hoc ſenſu dixit *Mori nos Animarum vitam, ac vivere illarum mortem*; interprete Porphyrio. Hinc Diis Inferis melle, voluptatis iſtius indice litatum: mortem vero Animalis, Animæ purgatæ vitam ſciſcunt; hinc

Superis

Superis fuſo ad mortem uſque ſanguine litatum. (Nec poterit mirum illis videri, qui obſervarunt quantus τελετῶν inſtitutor *Pythagoras* extiterit, ſi iſtæ *Pythagoriſmi* odorem præferant.) Opinabantur enim Bonorum animas ἐπειδὰν ἀπήλθωσι τῆς χθονὸς σάρκας δεσμῶν, οἷον δὴ μακρᾶς δουλείας ἀπηλλαγμένας, τότε χαίρειν καὶ μετεώρους φέρεσθαι, i. e. *Quando quidem ex vinculis carneis redierint, quaſi à diuturna ſervitute liberas, tum geſtire præ gaudio atque ſublimes ferri.* Miſerum vero habebant, Animas, Materiæ legibus obnoxias, duram ſortem perpetuæ reciprocationis in hoc orbe experiri : dandamque imprimis eſſe operam τὸ σώματος φύσεως χωρίζεσθαι *à natura corporea ſeparari*, ut loquitur Jamblichus in Protreptico : vt quam expedite hinc ad priſtinam in cœlo patriam emergatur. Hoc oraculum jubet apud *Syneſium*,

Μηδὲ κάτω νεύσῃς εἰς τὸ μελανανγὲς χάος αἰεί,
Ὃι βυθὸς ἀθὲν ἄπτος καὶ ὑπέρτατός τε καὶ ἕδρης.

Nec deorſum vergas ad mundum lucis egentem,
Infido nixum fundo, cui ſubditus orcus.

Apud

Apud eundem cultiſſimum ſcriptorem, Hymno primo,

Μάκαρ ὅστις βορὸν ὕλας
Προφυγὼν ὕλαγμα, ἀ γᾶς
Ἀναδὺς, ἅλματι κώφῳ
Ἴχνος ἐς θεὸν πλάνει.

Felix qui voracem materiæ
Evitans latratum, atque à Terra
Emergens, ſaltu levi
Veſtigia ad Deum dirigit.

Conſulendus de his *Porphyrii* luculentiſſimus libellus in *Nympharum antrum*. *Ægyptium* vero morem ſenſibilis inſtrumenti adminiculo innuendi ſublimia quæque Mentis tantummodo ſagacitate pernoſcenda attigimus prius; eaque de re veteres abunde fidem faciunt, & totus ille *Ori* liber ἱερογλυφικῶν diſerte clamat. Sed & *Pythagoræ* ſymbola *Ægyptium* iſtum morem plane redolent. Atque hic etiam Κυάμους ἐλάμβανεν εἰς σύμβολον τῆς κατ' εὐθεῖαν γενέσεως ἀ ἀκαμπῆς, διὰ τὸ μόνον σχεδὸν τῶν σπερματικῶν δι' ὅλης τετρῆσθαι, μὴ ἐγκοπτόμενον ταῖς μεταξὺ τῶν γονάτων ἐμφράξεσι·

φεάξεσι. *Fabas ſumſit in teſſeram generationis recta tendentis ac nunquam reflexæ: propterea quod fere ſola Faba ex plantis ſemini conferentibus* (ita verto σπερματικῶν) *ſcapo penitus perforato ſit, nec ullibi articulorum interpoſitis obturationibus impedito.* Doctiſſimus *Holſtenius* τῶν σπερματικῶν *quæ ſeruntur* vertendo, rationem hujuſce ſymboli valde delumbavit. Cum enim penes ſemen ſit omnis generatio, Generationem Continuam ac Perpetuam innuere volens *Pythagoras* Plantam Spermaticam, id eſt, ſemini apprime conferentem elegit, cujus ſcapi cavitas nullo prorſus geniculo, quaſi obice, obturaretur: ſatis id opinor ſcite; neque enim in rerum natura quicquam aptius occurrebat. Atque in eo *Portæ Inferni* ſimilis eſt *Faba*, διὰ τὸ ἀγόνατον εἶναι, *quod genuum expers ſit*, ut loquitur *Ariſtoteles*: vel διὰ τὸ δι' ὅλου τετρῆσθαι, καὶ μὴ ἐγκόπτεσθαι ταῖς μεταξὺ τῶν γονάτων ἐμφράξεσιν, id eſt, *Propterea quod penitus perforetur, nec articulorum ſive geniculorum obicibus intercipiatur*: perinde ac *Porta Inferni nunquam oppeſſulata animabus εἰς γένεσιν καταβάσαις in generationem deſcendentibus perpetuo patet. Pythagoras* ergo *Fabas vetando*,

cavit

cavit à generatione continua ac perpetua; inſinuans ſuis, ſatius fuiſſe pollutum corruptibilis hujuſce regionis hoſpitium nunquam intraſſe, ſed quando id integrum jam non fuerit, ſaltem ut admiſſi, quam primum *generationem ſiſtant*, atque ad ſuperiora redire nitantur. *Syneſius* iſtius Philoſophiæ egregius alumnus eo ſæpe alludit. Hymno III. ad Deum hæc habet,

Θρόνισόν με, πάτερ,	*Colloca me pater,*
Φωτὸς ἐν ἀλκᾷ	*Lucis in vi*
Σωτῆρος,	*Salutaris,*
Ἵνα χειρὶ ἐκ φύσις	*Quo manum natura*
Οὐκ ἐμβάλλει·	*Non injicit:*
Ὅθεν ἔκπεσε γᾶς,	*Unde non amplius terra,*
Οὐ μοιρᾶία	*Non fatale*
Κλῶσις ἀνάγκας	*Stamen neceſſitatis*
Παλίνορσον ἄγει.	*Denuo reducit.*
Λιπέτω, φυγέτω	*Linquat, fugiat*
Δολερὰ γένεσις	*Doloſa natura*
Θεράποντά τεόν.	*Famulum tuum.*

(Infinita ſunt quæ peccat *Petavius* in hoc auctore vertendo: præſertim in Hymnis.) Atque ita ſingularum in hoc ſymbolo vocum rationem

rationem reddidiſſe videmur. Sed & *Porphyrium* eſſe ſecutos nemo ſane mirabitur, qui iſta perpenderit: neque enim horum, qui ad manus noſtras pervenerunt, *Porphyrio* quiſquam ad hæc intelligenda meliore occaſione uſus, aut majorem induſtriam adhibuiſſe videatur. Cum autem viderem hoc ſymbolum ad vita functos (ſenſu *Pythagorico*) ſpectare; atque mentione τῶν πολλῶν ἀλλ huc ab ipſo *Grotio* referri; eodem & haſce qualeſcunque vindicias adtexui. Siquis vero ut alieno iſta in loco, ἡ περιτρέπω τὸ δίον dicta culpaverit, in te hæc cudetur *Faba*, qui ita voluiſti.

SECT. VI.

SECT. VI.

Sheol in *Paradiſum* & *Gehennam* ab *Hebræis*: *Haden* in *Elyſium* & *Tartarum* à *Græcis* itidem diſtingui. *Gehennam* ab *Hebræis* ſubdividi in *Superiorem* & *Inferiorem*; *Tartarum* pariter à *Græcis* ſubdividi. Ex *Gehenna ſuperiore* luſtratos redire juxta *Hebræos*. Pariter & *Græcos* ſentire. *Bonos* ad *Cœlum*, *Malos* ad *Gehennam* ſive *Tartarum Inferiorem*, *Mediocres* ad *Superiorem* itare.

Dari varias regiones tam in Paradiſo *quam* Gehenna. *Tam* Paradiſum *quam* Gehennam *contineri in* Sheol. Elyſium & Tartara *Græcis* ὑπὸ ᾅδῃ. *Saga Endorenſis verum Samuelem evocavit. Chriſtus deſcendens* εἰς ᾅδην, *vi tantum iſtius vocis ad* Tartara *deſcendiſſe concludi non poteſt.*

Bivium ὁδὸς δίχα, *hac ad* Beatorum *inſulas illac ad* Tartarum *ducens. R. Jochanan moribundus illud bivium ob oculos habuit. Bonorum locum ab dextris, Malorum à ſiniſtris eſſe. Angelos adeſſe Bonis Bonos, Malis Malos deducendis. De Angelis Malis & illorum principe. Furiæ & Diræ tortrices.* Ἐρινύες καὶ ποινὰι *Græcorum. De Angelis Bonis & illorum principe Michaele. Poetis Mercurius* ψυχοπομπὸς, *Philoſophis Genius ſuus cujuſque* ἡγεμὼν καὶ συνέμπορος. *Locus perquam inſignis* De Vita Functorum *ſtatu ex Gemara Roſh Haſſhanna. Locus conſimilis ex Phædone.*

שאול *Sheol, pro loco vita functorum communi* acceptum, *Hebræi* in Duas ſolent Regiones diſpeſcere; *Paradiſum* nempe & *Gehennam.* Utramque harum regionum in ſeptem manſiones ſubdividunt; quibus diſtinctos gradus, hinc felicitatis illinc miſeriæ, adſtipulante quadantenus ſacra pagina, ſignificatum eunt. Sex ſuperiores *Gehennæ* regiones גיהנם עליון *Gehennam ſuperiorem* conſtituunt, unde animas purgatas redire volunt: Septima autem eſt imum illud *tullianum*, unde reverti non datur. Tam autem *Paradiſum* quam *Gehennam* in *Sheol* contineri certum eſt; quemadmodum

admodum *Græcorum* ᾅδης & *Elysium* & *Tartara* continet. *Medraſh Tillim Solomonis* illud *De binis ſanguiſugæ filiabus* (quod *Hieronymum* ſecuti, de *Luxuria* & *Philargyria* fere exponunt) ſic interpretatur; *Mater harum filiarum pertinaciter dicentium cedo, cedo, eſt ipſa Sheol* (nomen ſortita à petacite) *ejuſque filiæ ſunt Gehenna & Paradiſus: Quarum* זו אומרת חנו לי צדיקים וזו אומרת חנו לי רשעים *hæc dicit cedo mihi juſtos, altera autem dicit cedo mihi impios.* Hæc ſententia inde citatur à R. Solomone Jarchio, (in Proverbiorum caput XXX. ver. 15.) cujus pleraque omnia ex Medraſhim tranſlata, tanto majoris auctoritatis habenda ſunt. Ἐι ᾅδᾳ συνέχονται ψυχαὶ δικαίων τε καὶ ἀδίκων, inquit auctor operis *Joſepho* adſcripti, quod edidit *D. Hæſchelius* in Notis ad *Photium* pag. 9. Et quo ſenſu *Sheol* & ᾅδης in *ſubterraneis* eſſe dicantur, itidem ἔστω χθονὸς δικαιώσεως τε καὶ τιμὰς οἷς ἀρετῆς ἡ κακίας ἐπιτήδευσις οἰ βίῳ γέγονεν, ex *Phariſæorum* ſententia ſtatuit *Joſephus*, Originum libro XVIII. cap. II. Hinc & ipſe *Samuel*, è Beatorum loco arceſſitus, dicitur *adſcendiſſe è terra.* Pythia enim *Saulo* quærenti quid vidit, reſpondit אלהים ראיתי עלים מן הארץ *divum*

vidi adſcendentem è terra, ut eruditiſſimus *Caſtellio* & *Pagninus* verterunt. *Arias* autem *Montanus*, *Pagnini* verſionem pervertens, quod ſolens facit, אלהים *Deos*, plurium numero, hic interpretari maluit: ſed reclamant continenter ſubjuncta verba in ſingulari, *quæ forma ejus?* & unici ſubinde viri pallio (*Sacerdotali* ut inquit *Joſephus*) amicti, deſcriptio. R. Eſaias & *R. D. Kimchius Elohim* hic exponunt אדם גדול *virum auguſtum*, optime. Væcordiam iſtam ἀφοσιῶμαι ut putarim Beatorum animas penes malos ſpiritus eorumque miniſtros eſſe: atenimvero Magis non ſemper is quem invocabant, ſed ἀντιθεὸς ſepe aliquis obrepens, ingeſſit ſeſe, ut memorat *Arnobius*, lib. IV. Quid ergo ſi ſagæ *Endorenſi* familiarem Obum, quicum conſueverat, expectanti, Deus ipſe revera ex inopinato *Samuelem* ſtiterit? atque hæc fuerit cauſa oborti mox pavoris, quo muliercula inhorruiſſe dicitur. Mihi certe *Samuelem* minime perſonatum fuiſſe, perſuadet *Sirachides*. Cap. XLVI. v. 23. Ubi de *Samuele* ſic, Καὶ μετὰ τὸ ὑπνῶσαι αὐτὸν προεφήτευσεν, καὶ ὑπέδειξε τῷ βασιλεῖ τὸν τελευτὸν αὐτῦ, καὶ ἀνύψωσεν ἐκ γῆς τὸν φωνὸν αὐτῦ ἐν προφητείᾳ ἐξαλεῖψαι ἀνομίαν λαῦ. *Syrachus* qui hæc *Hebraice* ſcripſerat, tam prope abfuit

abfuit à Synagogæ magnæ ævo, ut ex ejus, ipſorumque adeo Prophetarum ſententia locutus videatur. R. *Nathan* apud R. *Eleaſarum* cap. XXXIII. inquit, כל הנביאים נתנבאו בחייהם ושמואל נתנבא בחייו ואחר מותו *Omnes prophetæ vaticinati ſunt dum in vivis eſſent: ſed Samuel & in vivis & poſt mortem ſuam.* *Itidem* R. Iſaacus Sangarus in Cozari ſermone primo de Saulo & Samuele שאל אחד המלכים נביא מת והתנבא לו בכל מה שיבא עליו כאשר היה מתנבא לו בחייו *Conſuluit quidam rex vatem mortuum, qui prædixit ipſi omnes caſus ſuos, quemadmodum vivus prædicere ſolebat.* Pariter ſentiunt Jarchius, & Gerſhomius, & Judæi omnes quos ea de re conſului. *Joſepho* ſaga hæc *Samuelem* καλεῖν ἐξ ᾅδου dicitur. Chriſtus ergo in Paradiſo fuit & eadem opera ἐν ᾅδου. Nodum itaque in ſcirpo quæſivit *Auguſtinus*, poteratque labori pepercîſſe quem ei quæſtioni in Epiſtola ad *Dardanum* & aliquoties alibi inſumit. (vid. *Auguſtin.* Epiſt. CLVII. tom. II. De *Geneſi* ad literam lib. XII. cap. 34. Contra *Felicianum Arianum* c. 15. & alibi.) Cumque in Symbolo Credamus in Chriſtum κατελθόντα εἰς ᾅδου, fruſtra fuerunt qui eum in Tartara vi tantum iſtius

vocis deſcendiſſe crediderunt. Iſta enim aſſertio aliis potius S. Scripturæ dictis ac Traditione Eccleſiaſtica niti debet. *Diodorus Siculus* τὰς τῶν ἀσεβῶν τιμωρίας, καὶ τὰς τῶν εὐσεβῶν λειμῶνας ὑπ' ἄλλων collocat. In *Orci* trivio ſedere Judices memorat *Plato* in *Gorgia*, à quibus ἐξῆς φέρεται τὼ ὁδὼ. ἡ μὲν εἰς μακάρων νήσους, ἡ δ' εἰς Τάρταρον. *Deinceps duæ viæ tendunt, hæc ad Beatorum Inſulas, illa ad Tartarum. Rabban Jochanan Ben Zaccai* moribundus dixit אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם *Enimvero ob oculos bivium habeo; hac ad Paradiſum, illac ad Gehennam itur*: In *Gemara Berachoth*, fol. XXVIII. p. 2. Quem locum tranſcripſit R. Nathan in ſectione בן עזאי ſui Avoth. (qui extat in fine ultimi voluminis Talmudis Babylonicæ, Editionis Baſileenſis, & poſt Codicem Horajoth Editionis Amſtelædamenſis) *Diphilus Comicus* apud *Clementem Centone* quinto,

Ἔστιν δίκης ὀφθαλμὸς, ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ·
Καὶ γὰρ καθ' ἄλλω δύο τελεῖσθαι νομίζομεν,
Μίαν δικαίων, θατέραν ἀσεβῶν εἶναι
Ὁδόν.—

Pro

pro ὁδὸν vulgo ὄρον perperam legitur. *Virgilius* dixit,

Hic locus eſt partes ubi ſe via findit in ambas,
Dextera, que Ditis magni ſub mœnia tendit;
Hac iter Elyſium nobis: ſed Læva malorum
Exercet pœnas, & ad impia Tartara mittit.

Alibi etiam *Tartara*, in *rupe Siniſtra* fundat. *Er Pamphylus* apud *Platonem* Reipublicæ X. ait Infernos Judices τὺς δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι τὴν εἰς δεξιὰν τε καὶ ἄνω διὰ τοῦ οὐρανοῦ.—— Τὺς δὲ ἀδίκους τὴν εἰς ἀριστερὰν τε καὶ κάτω. Ipſe Chriſtus pro tribunali τήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. *Matthæi* XXV. v. 33. *Drithelmus Saxo* apud Bedam *Tartarei ſupplicii locum à Siniſtris eſſe advertit.* Mohammedes de utriſque itidem ſtatuit. Ne autem animæ non rectam Bivii partem carperent; utrique coloniæ, tam Bonarum quam Malarum, deducendæ, ductores ſtatuunt. Has nempe in cuſtodiam agunt Angeli Maligni, quorum princeps Tartareus commentarienſis Beelzebul; quem Apocrypha *Enochi* Σεμ-

ἐξᾶν, ἄρχοντα ἀγγέλων ἁμαρτησοάντων vocant. Talmud tractatu *Gittin* אשמראי *Aſmodæum*: quam vocem *Perſicæ* origini adſeruit Eruditiſſimus Gravius in Annotationibus (pag. 58.) in *Perſicam* Evangeliorum verſionem: Chaldæus memorat Deum adverſus Solomonem prævaricantem, miſiſſe אשמדיי מלכא דשידי *Aſmodæum regem diabolorum*, in vindictam: ut habetur in Rabbinicorum Bibliorum editione Bombergiana. Buxtorfius & noſtri omiſerunt; nollem factum: mallem utique Judæum futilia ſua proferentem ſuſque deque habere, quam ut noſtra caſtratione fruſtra prudens ac ſobrius eſſe videatur. *Samael* multo frequentius dicitur in ſcriptis Rabbinicis: quod nomen eundem dæmonem ac *Aſmodæus* ſignificare teſtatur *Elias*. Is Gehennæ Princeps dicitur in *Gemara* Sanhedrin folio 52. pag. 1. חרג עליהן שר של גהינם שניו *Frenduit in illos Gehennæ princeps dentibus ſuis*. In Devarim Rabbah pagina penultima סמאל הרשע ראש כל השטנין *Samael impius princeps omnium Satanarum* vocatur: In Alcorani ſurata II. Beelſebub, *Marcello*, libro de Medicamentis cap. XV. in Magico amuleto Τοδιαδ vel Τωσιαδ dicitur; verba ſunt,

Εἰδον

Εἶδον τριμαρῆ χρύσεον Τοάναδον,
Καὶ ταρταρόχου Τιτάναδον,
Σῶσόν με σέμνε νεοτέρων ὑπέρτατε.

Luderet operam qui iſtorum nominum Etymologiam venaretur: μαγείαν enim λόγος ἔχει Φόβερα ὀλίγοις γινωσκομένοις dudum advertit *Origenes* libro primo adverſus Celſum. Regioni autem Gehennæ גיחות של מלאכי חבלה *cætus angelorum carnificum* tribuit liber *Jeſod ſhirim*. Teſtibus autem S. literis oppido plurimi ſunt (ut poſtea dicetur) Imperatori Maligno ὑπεύθυνοι, quos φοβεροὺς λυμάντας appellat S. *Chryſoſtomus* oratione ſecunda de *Lazaro*. Τιμωροὺς δαίμονας *Syneſius*. Δαίμονας δημίους *Genios Carnifices* Origenes, libro octavo adverſus Celſum. Hi videntur eſſe καταχθόνιοι δαίμονες quos *verendos* eſſe, atque adeo *juſta* eſſe *facienda*, monet Aureum Carmen,

Τοὺς δὲ καταχθονίους Σέβε δαίμονας ἔννομα ῥέζων.

(Falli videtur Hierocles qui per καταχθονίους δαίμονας *animas* hic *humanas* intellexit; quibus etiam τὸ Σέβε minime convenire videatur.) Illorum nomina mallem à Rabbinis diſcas. *Græcis*

cis animæ in Tartarum trahuntur lictoribus Furiis ad Diras tortrices, quæ, tametsi *Angelis Malis* Hebræorum partim respondeant, (neque aliunde forsan originem duxerint) in tam multis tamen discrepant, ut merito reprehensus sit *Herodis* Infanticidæ auctor à *Balsacio* & *Salmasio* quod in *Judaicam* Tragœdiam Furias de dramate Palliato admiserit. De Furiis & Diris ultricibus *Gobryas Magus* in *Axiocho*, Ὅσοις τὸ ζῆν διὰ κακουργημάτων ἠλάθη, ἄγονται πρὸς Ἐρινύων ἐπ' Ἔρεβος καὶ Χάος διὰ Ταρτάρου· ἔνθα χῶρος ἀστεγῶν, καὶ Δαναΐδων ὕδρεῖαι ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου δίψος, καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα, καὶ Σισύφου πέτρος ἀνήνυτος, ἃ τὰ τέρματα αὖθις ἄρχεται ποιεῖν· ἔνθα θῆρσι παρείλιγμένοι, καὶ λαμπάσιν ἀθύμως πυρούμενοι Ποινῶν, καὶ πᾶσαν ἀκίαν ἀκιζόμενοι ἀϊδίοις τιμωρίαις πεύχονται. *Qui vitam in male agendo transegerunt, aguntur à Furiis ad Erebum & Chaos per Tartarum: ubi impiorum locus & Danaidum hydriæ perfluentes, & Tantali sitis, & Tityi viscera, & Sisyphi irrito volutus lapis, qui à fine initium iterandi laboris sumit: illic à feris appetuntur, & Dirarum lampadibus perpetuo aduruntur, omnimodisque plagis cruciati æternis suppliciis torquentur. Græci* etiam animarum tor-

tortores Genios τελχῖνας vocant, etiam ἀλάστορας & παλαμναίους, ὡς ἀλήστων πινῶν καὶ παλαιῶν μιασμάτων ποινατὰς ἐπεξιόντας· ut habet *Plutarchus* libro de Oraculorum defectu. Iſti ſunt ἄνδρες ἄγριοι καὶ διάπυροι ἰόλειν in *Eris* apologo apud Philoſophum. Δαίμονες ὡς Αἰσχίνης ζοφώδεις dicuntur apud *Cyrillum* libro de exitu animæ. Mohammedi etiam Gehennam cuſtodiunt ملائكة غلاظ شداد *Angeli vegrandes ferocientes.* Surata LXV.

Pias autem Mentes *Michael*, Geniique πομποὶ ſub ejus ſignis merentes deducunt. *Reſhith Chokma* cap. 3. מיכאל שהוא הכהן הגדול המקריב נשמות של צדיקים *Michael, qui eſt ſummus ſacerdos, offert animas juſtorum.* Angelos in conſummatione ſeculi ultimæ iſtius meſſis θερισταὶ conſtituit Chriſtus. *Enochum* adſumpſit מטטרון *Angelus*, ſi ſtandum interpreti *Samaritano.* In cœlum adſcendentibus ſanctorum animabus ἀγγέλους δορυφόρους ſtatuit S. *Chryſoſtomus. Lazarus* ſublatus eſt in cœlum ὑπ' ἀγγέλων *Lucæ* XVI. v. 22. *Eliæ* πυρίνῳ ἅρματι Angelos ju-

jugales addit *Enthymius Zygabenus*: Οἱ περὶ τὴν Ἡλίαν ἔμπυροι ἵπποι, ὃ φύσιν εἶχον ἵππων, ἀλλὰ σχῆμα μόνον, ἄγγελοι θεοῦ τυγχάνοντες. Targum in *Cantici* cap. IV. v. 12. Juſtorum animas in Paradiſum admitti refert, idque על יד מלאכיא *Angelorum adminiculo. Piæ mentes*, ex ſententia poetarum, à *Mercurio viatore*: ex ſententia Philoſophi à ſuo cujuſque *Genio caduceatore ad Beatas ſedes* deducuntur: Summa enim animæ felicitas abſque divino auſpicio non attingitur, Ἡ δὲ καθαρῶς τε καὶ μετρίως τὸν βίον διεξελθοῦσα, καὶ συνεμπόρων καὶ ἡγεμόνων θεῶν τυχοῦσα [ψυχὴ] ᾤκησε τὸν αὐτῇ ἑκάστῃ τόπον προσήκοντα. *Anima vero quæ pure ac moderate vitam tranſegit, deos comites duceſque conſecuta, quæque locum ſibi congruum incolit*; inquit *Socrates in Phædone*. De Angelis qui Bonorum Animas in Paradiſum & Malorum ad Gehennam deducunt meminit Bedavius ad Alcorani cap. LXXIX.

Talmud in Gemarah tractatus Roſh Haſhannah *Capite primo fol.* 16. *pag.* 2. ex ſententia Scholæ Sammæi. שלוש כתות הן ליום הדין אחת של צדיקים גמורין ואחת של רשעים גמורין ואחת של בינוניים צדיקים גמורים נכתבין

נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם רשעים
נמורין נחתבין ונחתמן לאלתר לגיהנם שנאמר
ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי
עולם ואלה לחרפות לדראון עולם בינוניים
יורדין לניהנם ומצפצפין ועולין שנאמר
והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את
הכסף ובחנתים כבחון את הזהב הוא
יקרא בשמי ואני אענה אותו ועליהם אמרה
חנת ה׳ מטית ומחיה מוריד שאול ויעל
בית הלל אומרים ורב חסד מטה כלפי
חסד ועליהם אמר דוד אהבתי כי ישמע ה׳
את קולי ועליהם אמר דוד כל הפרשה
כולה דלותי ולי יהושיע פורעי ישראל בנופן
ופושעי אומות העולם בנופן יורדין לניהנם
ונידונין בה׳ שנים עשר חדש לאחר שנים
עשר חדש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח
מפורתן תחת כפות רגלי צדיקים שנאמר ועסותם
רשעים כי יהיה אפר תחת כפות רגליכם
אבל המינין והמסורות והאפיקורסין שכפרו
בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו
מדרכיצבור ושנתנו חיתית בארץ חיים ושחטאו
והחטיאו את הרבים כגון ירבעם בן נבט
וחביריו

וחבירו יורדין לגיהנם ונידונין בד' לדורי דורות שנאמר וגו׳ *En Tres cœtus ad diem Judicii, Unus penitus juſtorum, & unus penitus impiorum, & unus mediocrium. Penitus juſti conſcribentur & obſignabuntur continuo ad vitam æternam; penitus impii conſcribentur & obſignabuntur continuo ad Gehennam, ſicut dicitur* (*Danielis* cap. XII. v. 2.) Multi è dormientibus in terræ pulvere expergiſcentur; hi ad vitam æternam & illi ad opprobia & ad contemptum æternum. *Mediocres deſcendent in Gehennam, & plorant & adſcendunt, ſicut dicitur* (*Zachariæ* XIII. v. 9.) Et trajiciam tertiam partem per ignem, & repurgabo illos perinde ac argentum repurgatur, & probabo illos perinde ac aurum probatur: Ipſe invocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. *De iiſdem dicit Hannah,* (1 *Samuelis* cap. II. v. 6.) Dominus occidit & vivificat, ad inferos deducit atque inde ſublevat. Hilleliani *dicunt,* Et Dominus miſericordiæ inclinat ad miſericordiam. *Deque iiſdem David dicit,* (*Pſalmo* CXV. v. 1.) Amo Dominum quoniam exaudiet vocem meam. *Deque iiſdem David paſſim dicit,* Attenuatus ſum & me ſervabit. *Prævaricatores Iſraelis cum corporibus ſuis, & prævaricatores Gentium cum corporibus ſuis deſcendunt in Gehen-*

nam,

nam, ibidemque plectuntur duodecim menſes; poſt vero duodecim menſes corpora eorum conſumuntur, & animæ eorum comburuntur & ventus diſpergit eas ſub plantis pedum juſtorum. Sicut dicitur (Malachiæ cap. III. v.21.) Proculcabitis impios, quia pulvis erunt ſub plantis pedum veſtrorum. *At enimvero hæretici, & proditores, & Epicurei qui legem negant, & reſurrectionem mortuorum etiam negant, & qui ſeſe ab inſtitutis eccleſiæ ſeparant, quique terrorem ſuum incutiunt in terra viventium, quique peccant ipſi, & aliis quam plurimis peccandi auctores exiſtunt, inſtar* Jeroboami *filii* Nebat, *eique ſimilium, deſcendunt in Gehennam, ibidemque plectuntur in ſecula ſeculorum. Sicut dicitur* (in ultimis verbis *Eſaiæ*) Et egreſſi intuebuntur cadavera hominum qui in me peccaverunt, quod vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt nauſeæ omni carni. Hæc verba *Eſaiæ* etiam Chriſtus (*Marci.* IX. v.44.) ad probandum Gehennalis ſupplicii perpetuitatem uſurpat. Quod vero ad ſcripturæ loca quibus egreſſum ex Gehenna poſt duodecimeſtrem luſtrationem ſtabilitum eunt, non multis hoc in loco probare annitar fruſtra eſſe *Judæos*, atque à genuino ſenſu ſcripturarum delirare nimium quantum. *Plato* etiam in Phædone ſiſtendos pro Tribunalibus

bus Infernis itidem distinguit: diserte illic vocantur, Οἱ καλῶς ϗ ὁσίως καὶ δικαίως βιώσαντες, καὶ οἱ μὴ, καὶ οἱ μέσως βεβιωκότες, *Qui honeste, & sancte & juste vixerunt, & qui non, & qui mediocriter.* Singulis etiam similem per omnia sortem inpertit Plato. Et quemadmodum Hebræi Regibus male functis officio, Jeroboamo f. Nebat & similibus, longe durissimam in Gehenna sortem tribuunt: Tyrannis paria facit Plato; illumque secutus Virgilius decorum servavit.

SECT. VII.

SECT. VII.

De ſtatu ac loco Bonorum *poſt hanc vitam.*

Animas Bonorum *ſtatim ad Felicitatem* Cœleſtem *admitti.* Regnum Cœlorum *vel (quod idem valet)* Dei, Cœlum Cœlorum, Ævum futurum, Paradiſum, Hortum Edenis, *voces frequenter* ἰσοδυνάμους *eſſe; iſtis nempe memoratam* Felicitatem *ſignari. Druſium & Grotium erraſſe in ſignificatione* Paradiſi. Paradiſus *Figurate ſemper* Cœlum *deſignat.* Paradiſus *primi hominis* Inferior; Cœleſtis, Superior *dictus.* Paradiſus Inferior, Terreſtris, Corporeus, *atque* conſpicuus: Cœleſtem Oculus non vidit. Paradiſi Inferioris *deſcriptio ex Mayemonida. Rabbinos pleroſque exiſtimare animas* Bonorum *ad* Paradiſum Terreſtrem *ire. Ibidem eſſe Enochum & Eliam ex ſententia Rabbinorum, & Joannem Evangeliſtam ex ſententia Leonis Hebræi.* Paradiſi *vocabulum erroris anſam dediſſe iis qui non penetrabant ad interius ſignificatum. Animabus in* Paradiſo Terreſtri *manentibus Corpora Conjungenda in Reſurrectione,*

ſub finem Chiliadis ſextæ eventura, ex Rabbinorum ſententia. Reverſuros mortuos ad vitam hanc Corpoream ex illorum opinione. Chiliaſtæ ſua à Judæis. In Ævo Futuro *omnis corporea moles, ex horum ſententia, abolebitur. Refutatio Duum errorum hujus factionis Judaicæ; Primi, quod exiſtiment Reſurgentes qualia pridem corpora habituros: Secundi, quod Statum Reſurrectionis ab illo* Mundi Futuri *diſtinguant. Remotis iſtis, oſtenditur ſaniores Judæos* Cœlum Paradiſi *vocabulo deſignaſſe. Uberior proſecutio paris ſignificationis memoratorum vocabulorum,* Paradiſi, Ævi Futuri, Regni Cœlorum *&c. Oſtenditur fuſe animas* Bonorum *ad* Viſionem Beatificam *in* Cœlo *admitti, ex* Judæorum *ſententia.* Muſlimos *idem ſtatuere. Iiſdem* Paradiſum & Cœlum *idem valere. Concluſio adverſus Druſium & Grotium.* Hebræis Cœleſtia *gaudia, Convivii ritu deſcribi.* Elyſium Græcorum *ex* Hebræorum Paradiſo *manaſſe:* Utriuſque *egregius ſitus, difficiles aditus, apparatus* λειμωνώδης. Græcos *etiam* ſummam Felicitatem *Epulis ac feſtivitate deſcribere.* Græcorum Ætas Aurea *efficta ex copioſa illa amænitate* Paradiſi Edenici. *Ut* Hebræos ſummam Felicitatem

tem *per recuperatum* Paradiſum, *itidem* Græcos *per recuperatam* Auream Ætatem *deſcribere*. Græcos *hæc omnia* (*ut de* Hebræis *pridem animadverſum*) *pariter* ἀλληγορεῖν.

Plorum autem ſuorum animas abſque ulla luſtratione aut mora in Gehenna Superiore ὑπ' ἀκαρῆ χρόνον, recta ſeſe in Beatam illam regionem recipere volunt, quam, facta Tranſlatione ab illo in quo poſitus eſt primus homo, גן עדן *hortum Edenis* & פרדס *paradiſum* vocant. At ne quis vivus Paradiſum ingrediatur obſtare aiunt מלאך החבלה ſive מלאך המות *Angelum excidii* vel *mortis*, quem nomine proprio דומה *Dumah* Rabbini, Arabes اصرائيل *Aſaraielem* vocant: iſtius tamen Angeli excubias eluſit R. *Jehoſhua*, vivuſque Paradiſum cum ſeptem ſuis מחצות *conclavibus* perluſtravit & ſubinde deſcripſit. Sed & decemviros eo vivos penetraſſe memorant *Rabbini* quidam. *R. D. Kimchius* in 2 *Reg.* cap. II. v. 1. ex *Talmude* Tractatu *Chagiga* fol. 14. p. 2. ארבעה נכנסו לפרדס *Quatuor ingreſſi ſunt in paradiſum*; ubi *Toſaphoth* è regione ait, ולא עלו לעולם ממש אלא היה נראה להם כמו שעלו *Non quod*

quod reipſa adſcenderint, ſed viſum eſt illis perinde ac ſi adſcendiſſent. Et eam rem ipſe *Abarbinel* pariter ἀλληγορεῖ.

Hunc ſummæ felicitatis ſtatum etiam *Talmudicis* frequenter (in *Beracoth* fol. 14. p. 2. verbis ultimis, & alibi) מלכות השמים & מלכות אלהית *regnum cælorum* & *regnum Dei* dici liquet. Dicitur etiam שמי השמים *cælum cælorum*, עולם הבא *Mundus Futurus* κατ' ἐξοχήν, etiam פרדס *Paradiſus* & גן ערן *Hortus Edenis:* ut ex ſequentibus liquido conſtabit. *Druſius* autem, cui *Grotius* in *Hebraicis* nimium libenter ſubſcribit, ipſe in ſignificatione vocis *Paradiſi* hallucinatus, *Grotium* quoque ſibi obnoxium fefellit. Quippe vox פרדס *pardes*, Hebraicæ originis (vel *Perſicæ* ut *Xenophon* & *Pollux* malunt) Ter tantum, in Veteris inſtrumenti *Hagiographis*, occurrit, (*Nehemiæ* nempe II. v. 8. *Eccleſiaſtæ* II. v. 5. Et *Cantici* IV. v. 13.) idque ſemper pro *horto*, ſenſu nempe literali ac proprio. De qua etiam ſignificatione locos *Miſhnæ* & *Gemaræ* aliquot producit *Baal Aruch.* Ter item in Novo inſtrumento occurrit vox παράδεισος, (*Lucæ* XXIII. v. 43. II ad *Corinthios* cap. XII. v. 4. & *Apocalypſeos* capite II. verſ. 7.) ubi ſenſu ſemper tralatitio ac myſtico pro *cælo* ſumitur. Sed &

גן ערן *Hortus Edenis* (cui *Paradiſi* nomen à LXX. Senioribus unice adhæſit) in Veteri ubique Teſtamento literaliter, pro terreſtri horto in quem primum hominem introduxit Deus, uſurpari ſolet. Alibi autem, atq; in ſcriptis adprime *Rabbinicis* pro *cœlo* ponitur, quandocunq; alias accipitur. Nimirum Hortus, ille præſertim quem Deus in *Edene* ſevit, utpote ſenſibilium amœniſſimum, ad ſummam illam cœleſtem & ſpiritualem plane amœnitatem ſignificandam ceſſit. Terreſtris ille Paradiſus, *Inferior*; Cœleſtis *Superior* à Rabbinis dicitur. Nota Cabalicorum ſententia,

כל הדברים שיש למטה יש למעלה
דונפתן יש למטה גן ערן ויש למעלה גן ערן

Omnium rerum quæ infra ſunt, exemplar ſupra eſt: eſt itaque paradiſus inferior, eſt & paradiſus ſuperior. Cumque (*Geneſeos* II. verſu 8.) Adamus *in paradiſum introductus*, ſubinde (verſu 15.) *denuo introduci* feratur; ſacros, ſi qui ſunt, furſures gratis incernere amantes *Rabbini*, *duplici hac introductione*, *duplicem paradiſum* clanculum innui volunt. Cabalicis Tiphereth *eſt Adam archetypus in paradiſo ſuperiore*, quem nos *Chriſtum in cœlo* dicimus. Cui reſpondet *Adam ectypus in Paradiſo inferiore*. Paradiſus iſte Inferior etiam גן ערן התחתונה *Paradiſus corporalis* dici-

tur *Josepho Ebn Jachijæ* in *Perush* in *Danielis* cap. VIII. v. 14. Res Lachis, in Perek Chelek *Distinguit Paradisum, in quo positus erat Adamus ectypus; ab illo quem justi perfecti consequuntur: Istius enim Adami Paradisus adspectabilis erat, atqui de illo justorum dicitur, Oculus non vidit*, &c. Mayemonides utriusque *Talmudis* peritissimus ex veterum sententia sic Paradisum Inferiorem describit (in cap. X. tractatus *Sanhedrin.*)

انما هي جن وعدن

وانه موضع يوكل فيه ويشرب دون

شقا جسم دون تعب وان يكون فيه

بيوت من احجار عليه ومنابر جرير

وانهار تجري من خمر وادهان

طيبة وكثير من هذا النوع *

Quidam utique existimant Beatitudinem esse Hortum Edenis; *eum autem, esse locum in quo sine ulla corporis molestia aut labore edatur, & bibatur, in quo domus sunt è lapidibus preciosis, & lecti holoserici, fluvii vino & unguentis odoratis fluentes, cum multis ejusmodi aliis.* Subinde autem memorat, esse qui futuram Beatitudinem

titudinem *De diebus Meſſiæ*; Alios, qui *De reſurrectione mortuorum*; Alios autem eſſe, qui *De largo proventu atque amœnitate terreſtri, &c.* intelligant. At inquit. وطايفة خامسة وهي

الاكثر تجمع بين هذه الاشيا

كلها وتقول ان الترجمي هو ان

يجي المسيح ويحيي الموتا

ويدخلون جن وعدن ويأكلون ثم

ويشربون ويصحون ما دامت

السماوات والارض * *Alii quinto, qui etiam plures ſunt, hæc omnia conjungunt, dicentes illud quod ſperatur, eſſe, Venturum* Meſſiam *& Mortuos reſuſcitaturum, qui Paradiſum ingreſſi, ibi comedent & bibent, bona fruentes valetudine quam diu duraverint cœli ac terra.* Statuit autem iſta *Judæorum* factio *pias mentes* poſt hanc vitam ſtatim in Paradiſum hunc Inferiorem migrare. *R. Mekir* in *Avkath Rochel*, poſtquam luſtrationem של בינוניים *mediocrium* in purgatorio deſcripſiſſet, ait

ויש רוח של צדיק השלם שתעבור כדרך העובר דרך העבירה בזו האש ותכנס בגן ערן של מטרה *Est etiam ſpiritus perfecte juſti, qui, inſtar celeris veredi, curriculum ſuum conficit per hunc ignem, & ſic adpellit ad Paradiſum Inferiorem*, Gallus, vocem מטרה hic non inſcite vertit *icy bøs*. Hinc Rabbinicæ Theologiæ conſultiſſimus *Gaulminus*, in Auctoribus De vita & morte *Moſis*, occurrente aliquoties *paradiſi* voce ſimpliciter, *terreſtris* epitheton de ſuo ſubjunxit: itidem Cl. Pocockius noſter alicubi fecit; quia ſciebant animas, ex ſatis ulgari ſententia, in *Paradiſum terreſtrem* faceſſere. Animabus quippe ſuam מאן *veſtem*, vehiculum corporeum tribuunt Cabalici; quod *Græci* εἴδωλον *Virgilius effigiem* in Culice, *Catius* Inſuber *Spectrum* primus vocavit; memorante *Cicerone* Epiſt. ad Familiares lib. XV. Epiſt. XVI. *Zohar* in *Geneſeos Paraſham* ויחי יעקב diſerte ait, נופא שביק בעפרא נפשא אצטריך ברוחא במנא ראתלבש *Corpus in pulvere relinquitur; anima colligatur cum ſpiritu in vaſe* (ſeu vehiculo) *quo induta eſt.* Liber *Enochi* (apud *R Menachem* fol. 30.) *Spiritibus juſtorum Figuram tribuit*, quæ eſt affectio materialis, animabus *veſtis* hujuſce cauſa tributa

buta. *R. Abdias Sphurnus* Medicorum Princeps in *Or Haſhem.* pag. 91, וכמו כן ראוי להחבונן שכמו שהנשמות רשעי ארץ בטורת נופם חלבשנה בגדי נויות למעצבה ברעב וכצמ וכאב לבוצרות כפי רשעם זמן מה כן נשמות הצדיקים תכף אחרי מות נופם ילבשו בגדי ישע בנוף טהור וך בו יתעננו זמן ונשמתן עולה ויורדת להרגיל עצמן אל האור והטוב הנצחי הראוי להן בעולם הנשמות ולא יעתקו מן הקצה אל הקצה כאמרם זל פרק שואל תניא כל שנים עשר חודש גופם קיים ונשמתם עולה ויורדת id eſt, *Scire autem par eſt, quod ſicut animæ impiorum terræ, poſt mortem corporalem veſtibus materialibus amiciuntur, quo tormenti, cruciatus atque cordolii, pro ſcelerum ſuorum ratione ad tempus perferendi, capaces ſint; ita etiam animæ juſtorum ſtatim poſt mortem corporalem, veſtimentis ſalutis induuntur ac corpore claro & pellucido, in quo ad tempus deliciantur adſcendentes & deſcendentes quo paulatim adſueſcant ſplendori illi, felicitatique æternæ quam in mundo demum animarum conſequentur, neque enim ab extremo ad extremum transferentur: juxta decretum* τῶν μακαιτῶν *in Perek Shoel* (ita vocatur

vocatur caput XXIII. tractatus *Shabbath.*) *Traditio est quod totos duodecim menses vita* quadantenus *corporea vivatur, animabus* interim *adscendentibus & descendentibus.* Rabbini ἀμφοῖν ϑάτερον faciunt; Aut honeste de Anima sentientes Cœlum ei Paridisi nomine propinant: aut saltem animam veste ista ad Paradisi Terrestris culturam deprimunt. *Rabbi David Kimchius* in II. Regum, cap. II. v. 1. De *Elia*, ודעת המונינו נם חכמינו כי הכניסו האל בגן ערן עם גופו כמו שהיה אדם הראשון קודם שחטא וכן הכניס חנוך שם id est, *Et est sententia plurimorum etiam Sapientum nostrum quod ingredi fecit eum Deus in Hortum* Edenis *cum corpore suo: perinde ac primo Adamo* comparatum fuit *prinsquam peccarat*; Enochum *etiam eodem perduxit.* Istis *Joannem* Evangelistam *conjungit Leo Hebræus* (in Dialogo tertio de *Amore* pag. 2. fol. 172. Edit. *Italicæ* in 8°. pag. autem 524. Edit. Latin. in folio) quem *Judam Abarbinelem, Judæum* pertinacissimum, fuisse, vel ea de causa non facile crediderim.

Veteres autem *Judæi* quamlibet Cœlestem revera statum sub Horto *Edenis* innuerent, solennem tamen allegoriarum abusum evitare

evitare non potuerunt: plebeis quidem ingeniis literulæ mordicus addictis, neque penetrantibus ad id quod ſub involucro abdebatur. Quid quod Chriſtiani non pauci, *Græci*, *Syri*, *Latini*, quaſi vox παράδεισος, (qua Septuaginta atque Helleniſtæ de Horto primi hominis utuntur) χώριον fuiſſet, incidente *Paradiſi* in Novo Teſtamento mentione de illo Primi *Adami* protinus ſomniarunt. Iſte error totum librum, quem De Paradiſo ſcripſit *Bar Cepha Syrus*, prorſus corrupit: Alcoranus Capite III. & *Abrahamus* quidam apud *Shareſtanium Pocockii* ſentit iſtum Paradiſum totum ſpatium السماء والارض *cœli & terræ* æquare. Cui conſentit etiam *Bar Cepha*, ut & *Aphræmus Syrus*, Paradiſum iſtum ἐν μεταρσίῳ ſuſpendentes, noſtroque orbe majorem facientes; injuſſu S. literarum καὶ ἀντιμαρτυρουμένων φαινομένων auſi ſapere. Illic Sanctorum animas (ut *Judæi* quidam) Reſurrectionem corporum ſuorum præſtolari, poſtilla abolitum iri iſtum Paradiſum ſtatuunt. Mayemonides in Perek Chelek Paradiſum iſtum من كرة الارض *in orbe terrarum* collocans, ſubinde deſcribit ut prius poſuimus; aſ-

ſeritque

ſeritque fore ut piis olim divinitus detegatur. Pervulgataque Judæorum opinio fert, non tantum *Enochum* & *Eliam* cum corporibus quibus ante tranſlationem gaudebant, ſed & cæteras piorum animas vehiculo indutas in veteri illo Paradiſo, ubi ubi ſit, ſolas agere; quoad *Meſſiæ* adventans corpora reſuſcitet atque animabus ſuis denuo conjungat, quod expectant ſub finem *Chiliadis* ſextæ eventurum: depletis tunc animarum *promptuariis*, ut loquitur *Eſdras* Apocryphus. Animas enim omnes ſimul creatas ævum egiſſe in Goph, regione cœleſti, priuſquam in corpora deſcenderent, autumant *Judæi*: delapſis vero univerſis tandem animabus, inde porro minime ſuppetent mortalibus gignendis, ſic ut generationem prorſus ſiſti contingat. Animabus quippe in Promptuariis ſuis de mora mercedis ſuæ querentibus ſic reſpondet *Jeremiel* Archangelus, *Eſdræ* lib. IV. cap. IV. v. 36. fore ut tunc optato potiantur, *Quando impletus fuerit numerus ſeminum in iis*. Deque obice generationis vicibus ponendo propter exhauſta Animarum Promptuaria, ſic idem ejuſdem libri capite ſexto v. 22. *Et ſubito apparebunt ſeminata loca non ſeminata, & plena Promptuaria ſubito invenientur vacua: & tuba canet, &c.* Atque *R. Aſe*, dictum celebre occurrit in Miſhna Tractatu Jevamoth capite

capite ſexto ſub finem paginæ primæ fol. 62 אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף *Non aderit filius* David *prius quam exhauſtæ fuerint univerſæ animæ quæ ſunt in Goph.* Idem & in Tractatibus *Niddah* & *Avodah Sarah* ut memini legitur. Tunc poſtquam *Meſſias* expergefecerit corpora atque animabus ſuis conjunxerit, dabitur trecentorum annorum ſpatium (ut accurate nugatur *Jachiades*) vel ſaltem bene longum aliquod tempus corporeæ vitæ voluptatique. *Jachiades* enim (à *Grotio* parum intellectus quamlibet productus ad *Lucæ* XXIII. v. 43.) aſſerit fore ut אחר תחיית המתים *poſt reſurrectionem mortuorum exules* Iſraelis *in horto* Edenis *corporali pollucibiliter opſonati trecentos annos vivant.* Vide *pag.* 154 & 155. *& deinceps alibi.* Falſiſſimum enim eſt quod *Druſius* dicit, de *Hebræis*, *Fateri* nempe *illos judicium extremum immediate reſurrectionem ſequi.* Plerique enim omnes id pro impoſſibili habent; regula autem Talmudica eſt הלכה כרבים *juxta pleroſque ſtatuendum eſſe.* Non diffitebor autem Nachmaniden dicere Judicium extremum מתחלת ימות התחיה *in principio dierum reſurrectionis* factum iri: conſtat autem illum eo nomine veluti Chriſtianiſmo tantiſper faventem exploſum eſſe à ſuis. Reverſuros

verſuros quippe mortuos לחיים הנשמיים האלה *ad vitam hanc corpoream* ut loquitur Abarbinel in præfatione ad Eſaiam, Radice prima: dieſque Reſurrectionis ab his in nihilo diſcrepare ſtatuunt *Talmudici*, præterquam quod omnes tunc gentes faſces ſuos *Meſſiæ* ſubmittent, ſic ut Exulibus *Iſraelis* undecunque ſub vexillo illius ad res ſuas redire liceat. *Mayemonides* in *Jad Chaſaka* (Tomo primo, Tractatu *Teſhubha*, ultimis capitis noni verbis. Edit.*Venet.*pag.50.) hæc habet, אמרו חכמים הראשונים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד *Sciſcunt ſapientes antiqui nullum fore diſcrimen inter ſeculum præſens & dies* Meſſiæ, *excepto tantum quod regna ad deditionem perpellentur.* Idem *Mayemonides*, in loco prius memorato ſuper x. tract. *Sanhedrin*, ait, *Venturum Meſſiam & mortuos reſuſcitaturum, qui Paradiſum ingreſſi ibi comedent & bibent, quamdiu duraverint cœli & terra.* Reſurrectionem ergo *Iſraelitis* peculiarem fere faciunt: & ſi qui aliquos è *Gentibus* etiam reſurrecturos credant, ſaltem non omnes iſto privilegio donandos cenſent, quod vates non dixerit כלם *omnes*, ſed רבים *multos è dormientibus in terræ pulvere reſurrecturos.*

recturos. Caute id quidem nugati; ne ſi omnes reſurgerent, terra totidem alendis impar foret ſcilicet. Addant, quod ſi omnia omnium corpora (quibus per vices in lucem mittendis terra ſuffecit) quanta quanta depoſita fuerunt, inde ſimul repoſcerentur, ipſa terra impendio gracileſceret. *Talmudicis* autem non paucis, nec non *Mayemonidæ* cum factione ſua perquam abſurdum videtur, Reſurgere corpora corporea munera non obitura. Quærit enim *Mayemonides* cujus demum formæ corpora illa Reſurrectura erunt, כדוריים מקשיים או עמוריים או מעוקבים *Sphæricane, cubica, aut cylindrica, aut conica?* ſi enim formæ priſtinæ fuerint, ergo & priſtinis uſibus vitæ animalis inſervitura: quipote enim aliis, quam quibus principio apta deſtinabantur? Sed & naturales actiones obiri arguit, ex partibus corporeis, quas reſurrecturis vulgo tribuunt: quorſum enim ventriculus, quo viſcera & reliquus vaſorum apparatus, niſi ut cibus concoctus ac diditus in habitum nutritioni cedat? Reſpondet quidem *Nachmanides, Corpora reſurgentia perinde ſuſtentanda, ac* Moſis *in monte* XL. *dies, beatifica nempe viſione Dei; quam* Judæi אור פני מלך חיים *lumen vultus regis vitæ* (*à R. Jochanane Talmudico*)

mudico) vocitant. *Breſhith Rabba* illud *Exodi* XXIV. v. 11. *Viderunt Deum & manducaverunt & biberunt*, מלמד שזנו עיניהם מן השכינה *notat eorum oculos divina præſentia paſci.* Sed enim de Figura corporum & membris nulli tunc uſui inſervituris, nihil reponunt; nec fas à *Judæo* quidquam ea in re ſolidi expectare. A *Judæis* autem iſtis, quibus *Mayemonides* ſubſcribit, *Chiliaſtæ* ſua partim dogmata hauſiſſe liquet, quo nomine *Judaiſmi* aliquoties ab *Hieronymo* poſtulatos legas. Ex *Judæorum* enim illorum ſententia, Tranſacta aurea hac ætate, quæ ſub ſextæ Chiliadis ultimam (ut dixi) partem continget, evolutiſque omnibus quæ Prophetæ inter Tiphereth & Malcuth (ita Chriſtum & Eccleſiam indigetant) in ſcena ſenſibili tranſigenda prædixerant; Τὸ θέατρον λυθήσεται, tollentur hujuſce mundi aulæa, corporibus cum omni mole corporea penitus abolitis, animabus ſolis ſuperſtitibus; ſuccedetque mox עולם הבא *mundus futurus*, de quo Rambam in Jad Chaſaka Tractatu Teſhubah, ex eorundem veterum ſententia, ait, העולם הבא אין בו נוף ונויה אלא נפשות הצדיקים בלבד *Quod ad mundum futurum, non erit in eo corpus vel moles corporea; ſed ſolum juſtorum animæ. Talmudici*

quippe

quippe Tractatu Berachoth cap. II. fol. XVII. p. 1. dicunt. העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה *In Ævo Futuro nec eſt eſus, nec potus, nec liberorum procreatio, aut multiplicatio, nec venditio, nec emptio, nec invidia, nec odium, nec contentio : ſed juſti ſedent, capitibus ſuis coronatis, oblectati ſplendore Majeſtatis Divinæ.* Eadem fere habet Mayemonides in Perek Chelek. Liber Coſari Sermone III. De מלכות שמים *Regno Cœlorum* verba faciens ſubdit, אשר לא יהיה צריך עמה למאכל ילמשתה *Quod non indiget cibo potuve. R. Saadias Gaon* in libro Fidei, cap. VIII. de mundo futuro dicit, אין בו אכילה ולא בעילה *in eo nec editur nec gignitur.* Similia iſtis etiam habet *R. Abraham Ebn Eſdræ*, ad *Danielis* XII. v. 2. Ut ergo ſummatim dicam, Duo præcipui errores ſunt, quibus hujuſce partis *Judæi* nituntur : Primo, quod Reſurrecturos qualia pridem corpora habituros ſomniant. Cujus opinionis jugulum petit noſter *Paulus* ; atque rem conficit, dicendo, *Seri quidem corpus animale ſed reſurgere corpus*

ſpirituale; *propterea quod caro & ſanguis regnum Dei poſſidere nequeant, nec corruptio incorruptibilitatem*, &c. Quæ verba literaliter exponi debere, niſi qui penitus obbrutuit, nemo in dubium vocabit. Qui enim *carnem & ſanguinem in Angelicæ naturæ conſortibus, reſurgentibus*, expectant, ſanguinem ſaltem æquivocum, ἰχῶρα *Homericum*, cogitaſſent,

—Οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν·
Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ' οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
Τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Iliade ε verſ. 340.

——*Qualis Divum de vulnere manat,*
Quippe cibum nec edunt, nec vini pocula libant,
Sunt ergo exangues, immortaleſque vocantur.

Cicadam ergo, quod corruptionis fundo, *ſanguine ac carne careat*; *Diis immortalibus* ferme æquiparat perdite feſtivus Anacreon.

—[Τετ-

——— [Τέτιξ]
Ἀπαθὴς, ἀναιμόσαρκος,
Σχεδὸν εἰ θεοῖς ὅμοιος.

——— *Cicada*
Impatibilis, ſanguinis ac carnis expers,
Ferme es Diis ſimilis.

Conſule ſi placet Origenem, περὶ ἀρχῶν lib. III. cap. X.

Secundus autem error hujuſce factionis *Judaicæ*, à primo illo pependit. Cum enim Patres *Talmudici* in Tractatu Berachoth, & apud Mayemoniden loco laudato, *Corpus atque omnium corporeorum uſum* in Mundo Futuro abolitum fore contenderent, hæc factio qualitatis Reſurgentium corporum ignara, neceſſe credidit Statum Reſurrectionis ab illo Mundi Futuri diſtinguere: in eoque rem verti putabat, Quod *ſtatus Reſurrectionis corporeus* ut pridem: at ille *Mundi futuri omnis corporis expers foret.* Mayemonides enim in Perek Chelek, ex ſententia R. R. Miſhnicorum, ſtatuit ipſum Meſſiam moriturum, ſucceſſurumque Filium ejus ac nepotes. Quod etiam Eſdras Apocryphus ſentit, Cap. VII verſ. 29. libri II. Idem de *Reſurgentibus* & ipſe Maye-

monides ſtatuit & ab illo Ebn Eſdræ in Danielis XII. Mayemonidæ verba ſunt Sermone De Reſurrectione Mortuorum fol. 129. p. 2

אלו האנשים אשר ישובו נפשותם לגופות
הם יאכלו וישתו וישגלו ויולידו וימותו אחרי
חיים ארוכים מאד כחיים הנמצאים בימות
המשיח. ואמנם החיים שאין מות אחריהם
הוא חיי העולם הבא אחר שאין נוף בהם
שאנחנו נאמין והוא האמת אצל כל בן דעת
שהעולם הבא נפשות מבלי גופות כמלאכים

Illi, quorum animæ ad corpora revertentur, commedent, bibent, uxores ducent, gignent, atque morientur, poſtquam diuturnam illam vitam, quæ ſeculo Meſſiæ concedetur, tranſegerint. Atqui vita illa, quæ morti non erit obnoxia, Ævi Futuri peculiaris eſt; in quo nullum erit corpus, uti nos opinamur: & hoc idem pro certo habetur apud omnes ſapientum filios, quod nempe in Ævo Futuro Animæ corporum expertes Angelorum inſtar erunt.

Chriſtus ipſe duplex *Ævum* agnoſcit; hoc quod agimus, & illud ad quod reſurgent corpora *Lucæ* cap. XX. v. 35. *Filii Ævi Hujus uxores ducunt & nuptum dantur: qui vero digni habiti fuerint ut ad Ævum Illud pertingant & Reſurrectionem mortuorum, nec*

uxores

uxores ducunt nec elocantur nuptum; neque amplius mori possunt, ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ υἱοὶ εἰσι τοῦ θεοῦ τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Christus ipse statum hic Resurrectionis cum illo *Ævi* Futuri confundit: asseritque *resurrectionis compotes* (υἱοὺς τῆς ἀναστάσεως) omnibus vitæ hujus mortalis subsidiis facile carituros; atque ἰσαγγέλους tunc fore, ob puritatem immortalitatemque: quo posito, corruit omne id quo nituntur, qui Paradisum Terrestrem Animabus post mortem, & corporibus simul post resurrectionem propinatum eunt. *R. Jom. Tobh Bar Abrahm* in *Migdal Oz*, in cap. VIII. *R. Mosis* Majemonidæ de Pœnitentia, Fatetur posse fieri ut Deus resurgentibus impertiat corpora חזקות ובריאות כנויות המלאכים *fortia & agilia instar corporum Angelicorum.* Ipse Theopompus, magorum disciplinæ initiatus, dixit, *Fore ut* (ἄδης) *regio corruptionis deserta sit,* καὶ τοὺς ἀνθρώπους εὐδαίμονας ἔσεσθαι, μήτε τροφῆς δεομένους, μήτε σκιὰν ποιοῦντας· *Homines felices futuros, neque cibo opus habentes, neque umbram facientes:* apud *Plutarchum* libro de Iside & Osiride. Socrates in Phædone dixit, Οἱ φιλοσοφίᾳ ἱκα-

ὡς καθηρεμένοι, ἄνευ σωμάτων ζῶσι τὸν ἔπειτα χρόνον. *Qui Philoſophia penitus purgati ſunt, ſine corporibus omnino vivunt in poſterum.* Utcunque nullum unquam *Judæum* adhuc convenire licuit, qui Paradiſum pro ſtatu animarum ſeparatarum ante Reſurrectionem tantum, uſurpaverit: quod *Grotius* & *Druſius* voluerunt.

Quanquam enim ſaniores Judæi Paradiſi vocabulo non abſtineant in deſignanda felici Beatarum animarum conditione; quinimo etiam ad Hortum terreſtrem Edenis luculentis verbis alludant: nihilo tamen minus certum eſt figurate locutos revera de *Cælo*, Paradiſo Superiore, intelligi debere. Quippe Beatæ illi conditioni non tantum *Lucem*, *Sudam tranquillitatem*, *Feſtivitatemque*: verum *Ævi Futuri nomen*, & *Regni* tributum legas, cum *Beatifica viſione Dei* & reliquis quibus N. Teſtamentum Supremam Felicitatem commendare ſolet. Atque ipſas animas Juſtorum, corporibus exutas, mox in *cœlum cœlorum* recipi oſtendemus. Targum verſiculi tertii *Pſalmi* LVII. ארום פציתא נפשי ממותא דמיתין בי חיביא הלא רגלי מלתקלא בחובא מטול דאטיל קדם יי בננתא דערן למחמי בנהור צדיקיא *Quia liberaſti animam meam*

meam à morte quam illaturi mihi erant peccatores: nonne etiam pedem meum à lapſu in peccatum immunem præſtabis, *ut ambulem coram Domino in Horto Edenis ad videndum lucem juſtorum?* Per *hortum Edenis* ſive *Paradiſum* hoc in loco *cœlum* intelligi debere, quod *luce* ſua deſcribi in S. literis ſolet, minime ambigo. Quo ſenſu anima converſa בנהוראּ מעליאּ *in luce ſuprema* à barathro revocata collocatur, in Targum in Jobi. 33. Eſdras Apocryphus, noſtris ſcriptis Rabbinicis antiquior, utpote ferens ſe ab Aarone novendecim tantum generationibus diſtare, lib II. cap. II. v. 35. *Parati eſtote ad præmia Regni, quia Lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis.* Mox pergit *Regnum cœleſte, umbræ hujus ſeculi* opponere. Idem cap. VII. Ejuſdem libri, *Cœlum* per *Gloriam Altiſſimi* deſignare, at ſubinde *Paradiſum* vocitare, non dubitavit. Ibidem capite VIII. v. 52. Paradiſus גן ערן & Ævum Futurum עולם הבאּ idem fiunt; quin Hebraice enim & ſic ſcripſerit nemo dubitare poteſt: multa autem in illo auctore ab interprete latino male reddita ſunt. R. *Menachem* in Levitici Paraſham אחרי מותּ *Liquido* (inquit) *conſtat inter nos præmia præceptorum in hac vita non obtingere:* רק לאחר פטירתּ הצדיק יכנס

למלכות הנקר גן ומקבל פני השכינה
ושם תעמודנה כל הנשמות כל אחד כפי
מעשיו עד תחיית המתים ויום הדין וגו

Verum post dissolutionem justus adipiscitur Regnum quod discitur Paradisus, fruiturque Conspectu Divino: & illic commorantur Omnes Animæ, unaquæque secundum opera sua usque ad resurrectionem mortuorum & diem judicii. Vides hic מלכות atque גן ערן id est *Regnum* & *Paradisum* confundi: ac utrumque Beatifica Visione describi. Liber de Dissolutione *Mosis* introducit Deum solantem *Mosem* his verbis, הרבה מחנקן לך לעולם הבא שחשביע מכל מעדני גן ערן *Magna te manent in Ævo Futuro, omnibus enim delitiis Paradisi frui tibi dabitur.* Quibus verbis *Olam Habba* sive *Ævum Futurum coincidit* cum *Paradiso*. *R. Bechaye* in *Peruh* in *Deuteronomii* caput. XXXIII. ait צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי עולם הבא *Perfecte justi scribuntur & obsignantur continuo, ad vitam Ævi Futuri:* לאלתר *continuo, id est, in ipso mortis articulo,* ut exponit *R. Simeon* in Jocuplete illo veterum RR. penu, *Jalkut* inscripto, in *Zech.* cap. XIII. v. 9. צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר ותכף בשעת

מות

מות נכנסים לגן עדן והם חיי עולם הבא וגו׳

i. e. *Perfectè juſti ſcribuntur ſignanturque continuò, atque illico in ipſo mortis articulo, ducuntur in Paradiſum, qui eſt vita Ævi Futuri, de qua ſcriptum eſt, Quanta eſt bonitas tua, quam repoſuiſti pro diligentibus te? oculus non vidit*, &c. ex *Eſaiæ* LXIV. v. 4. A quibus Pauli illa, Primæ ad *Corinthios* cap. II v. 9. minimè abludunt. De gaudiis quippe Mundi Futuri nos non magis judicium ferre valemus, quam piſcis aquæ alumnus de elemento ignis decerneret, inquit Majemonides, in Perek Chelek.

—Ὅτ᾽ ἔπ᾽ ἄκρια τάλ᾽ ἀνθρώπων, ὅτ᾽ ἐπάκουσα,
Οὔτε νόῳ θείλητα.—

ut Empedoclis verbis (Apud *Plutarchum* lib. *De modo audiendorum Poetarum*) abutar. Liber de Morte *Moſis*, pag. 2. folii 23. Deum alloquentem *Moſem* ſic porro introducit,

ימיך בטלים ואורך אינו בטל שלא תהא צריך לעולם לא לאור חמה ולא לאור לבנה וכוכבים ולא אכילה ושתייה ולא כסית ומלבוש ולא שמן לראשיך ולא מנעלים לרגליך שאני בכבודי

בכבודי מאור לך ומכבודי אשים לבושך
ומהדרי אשית כסותך ומוהרי אטהר פניך
ומתקי ארוה גרונך וגו׳ *Vitæ tuæ terminus jnſtat, lumine ſolis, lunæve aut ſtellarum non amplius indigebis, ſed nec cibo, nec potu, nec veſtibus: non oleum capiti tuo affundes, non pedes calceos indues; Ego gloria ac decore meo tibi lumen & omne genus veſtium ero, ſplendore meo vultum tuum illuſtrabo, dulcedine fauces rigabo,* &c. Vides hic quæ Veteres, Tractatu *Berachoth* bis prius memorato, de Ævo Futuro dixerant, tributa conditioni quæ huic vitæ immediate ſuccedit. Sed & iſta verba luculentiſſimam plane cœleſtis ſtatus, juxta SS. literas deſcriptionem continent. *Apocalyptes* enim noſter ſic de Civitate Cœleſti, cap. XXI. v. 23. Καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον· *Pindarus* dixit *Olymp. Od.* II. De Beatis,

Ἴσον δὲ νύκτεσσιν αἰεί,
Ἴσα δ᾽ ἐν ἁμέραις ἅλιον ἔχοντες, ἀπονέστερον

Ἔσλοι

Ἐσλοὶ νέμονται βίο-
τον, ὑ χθόνα παρᾴσσον-
τες ἀλκᾷ χερῶν,
Οὐδὲ πόντιον ὕδωρ,
Κεῖναι ὧδε δίαιταν· ἀλ-
λὰ ὧδε μὴ τιμίοις
Θεῶν, οἵτινες ἔχαι-
ρον εὐορκίαις,
Ἄδακρυν νέμονται
Αἰῶνα. ——

Noctu pariter atque interdiu
Solem perpetuo habentes
boni vitam laboris omnis
expertem sortiuntur:
nec tellurem manuum
opera fatigant, aut
marinas aquas, quo
tenuem victum comparent,
sed inter Deos honoratos
qui fidem sancte coluerunt,
ætatem minime lachrymosam degunt.

Apocalyptes cap. VII. v. ultimo. Et cap. XXI. v. 4. de iisdem, inquit, ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῆς ὀφθαλμῶν αὐτῆς. Zohar in Medrash

draſh הנעלם paraſha וירא pagina 65. אמר ר׳ יצחק נשמתו של צדיק מתאוה איסתי חצא מן העולם שהוא הבל כדי להתענג בעולם הבא *Dixit R. Iſaac Anima juſti cupit ut extrahatur ex vano hoc mundo ut deliciis mundi futuri fruatur.* Itidem Rabbi Nathan in Avoth Mundum Futurum pro Mundo animarum, ſive ſtatu, qui hanc vitam immediate ſequitur, uſurpat: in Sectione הלל ושמאי Et ſic paſſim infinitis in locis uſurpant Judæi. In Avoda Sara fol. XVIII. p. 2. dicuntur R. Chanina F. Tardionis, & calcarius, quo momento exſpirarunt, עולם הבא *Mundum futurum* adipiſci. Rex Coſari, non abnuente collocutore Judæo, ait de Viro perfecto בזה יהיו החיים הערבים ויטוב המיתה הערבה ואחר כן יחיה החיים החמודיים עחענוג מחמיד *Talis vitam agit jucundam, & mortem obit jucundam: & poſt eam vita fruetur æterna, cum voluptate æterna*; Sermone tertio. Paſſimque per totum illum librum, Paradiſus pro hujuſmodi Felicitate ponitur. Poſtquam ergo ſummam Philoſophi Felicitatem deſcripſiſſet, ait, הוא גם גן עדנם והתמדתם הנצחית *Hic eſt Paradiſus & vita æterna ipſorum:* unde iſtarum vocum eandem ſignificationem

cationem esse liquet; Sermone quinto. Postilla Deus *Mosis* animam è corpore evocans causantem plurima, moraſque nectentem, sic affatur, p. 33. אל תאחרי בחי הניע קצך ואשיבך עמי בנסא כבודי אצל כסא שרפים ואופנים מלאכים וכרובים *Ne morare Filia mea, Ego te in solio gloriæ meæ juxta solium Seraphorum, Orphanorum, Angelorum & Cheruborum collocabo.* Ibi interpres doctissimus in Notis Ἀνέκδοτον φραγματείαν *Josephi* Ben Podat citavit, quæ sic habet חורם שכינה לשמי השמים העליונים לשיב אל כסא כבודו והושיבה לנשמתו של משה תחת כסא הכבוד שיש מקור החיים *i. e. Divina majestas se in cœlum cœlorum altissimum recepit, seditque in solio gloriæ, sub quo Animam Mosis collocavit, ubi est fons vitæ,* &c. Hanc autem esse communem omnium Piarum Animarum sortem docet *R. Mekir*, in *Avkath Rochel*, & Talmudici identidem perhibent. R. Nathan in suo Avoth sect. הלל ושמאי hæc habet, נטלה הקב"ה לנשמתו של משה וגנזה תחת כסא הכבוד *Accepit Sanctus Benedictus ille Mosis animam, & eam condidit sub Solio gloriæ.* Et ne quis Mosen

Moſen tantum hoc privilegio donatum cenſeret, addit לא נשמתו של משה בלבד גנווה חחת כסא הכבוד אלא נשמתן של צדיקים גנווז חחת כסא הכבוד *Neque anima Moſis ſolum ſub Solio gloriæ condita eſt, verum etiam animæ juſtorum conditæ ſunt ſub ſolio gloriæ.* *R. Ephodi* in Doctoris Dubitantium partem primam, cap. 70. inquit, גלגל ערבות יחואר בכסא לשם יחבוך *Cœlum Aravoth eſt ſolium Dei benedicendi.* Aravoth autem eſt גלגל העליון *cœlum ſupremum* Mayemonidæ, loco memorato, ejuſque ibidem ſcholiaſtæ *R. Shem Tobh.* (Ab Hebraica autem voce עליון Arabes locum cœleſtem quo adſcendunt ارواح المومنين *ſpiritus fidelium* علیون Aliyuna itidem vocant ut Kamus habet.) *Ebn Eſdræ*, & *R. David Kimchius* in *Pſalmum* LXVIII. v. 5. (unde vocem *Aravoth* ſumſerunt RR.) pariter exponunt. In *Pirke R. Eleaſari* dicitur שבשה רקיעים ברא הקבה ומבולם לא בחר כסא כבוד למלכותו אלא ערבות *Septem cælos creavit Sanctus benedictus ille, in quorum nullo ſtatuit ſolium gloriæ regni*

regni ſui, *præterquam in Aravoth.* Editio autem Veneta, qua jam utor, pro למכון שבתו כסא כבודו למלכותו legit id eſt, *in ſedem quietis ſuæ*, quod eodem tendit, cap. XVIII. Rambam autem capite laudato etiam diſerte aſſerit,

ערבות שבו צדק וצדקה ומשפט וגנזי חיים ושלום וגנזי ברכה ונשמות של צדיקים

In Aravoth ſunt *juſtitia*, *& clementia*, *& judicium*, *& theſauri vitæ*, *& pax*, *& theſauri benedictionis*, *& Animæ Juſtorum.* Quæ verba deſumpta ſunt ex Talmude, tractatu *Chagigah.* *R. Solomon, Ben Gabirol*, inſignis poeta *Judæus*, in *Kether Malcuth*, Dicit, (Deum allocutus.)

עשא חחת כסא כבודך מעמד לנפשות חסידיך ושם נוח הנשמות השהרות אשר בצרור החיים צרורות ואשר יגעו וייעפו שם יחליפו כח ושם ינוחו יגיעי כח ואלה בני נח ובו נועם בלי תכלית וקצבה והוא העולם הבא *Feciſti ſub ſolio gloriæ tuæ ſtationem animabus ſanctorum tuorum, ibi inquam eſt habitaculum animarum purarum, in faſciculo vitæ colligatarum, quæ laborarunt & laſſatæ fuerunt; ibi* inquam *inſtaurant vires ſuas,*

ſuas, defectæque viribus refocillantur, & conſolationis compotes fiunt: in eo quippe loco amœnitas eſt finis & termini expers, & iſta eſt Ævum Futurum. Gemara in caput primum tractatus *Berachoth* צדיק ורע לו צדיק *Juſtus cui male eſt, non penitus juſtus eſt:* Cumque ipſe ſincerus non ſit, nihil mirum ſi ad impermiſta hæc gaudia non pertigerit: Quippe *R. Jonah Ben Levi* reperit *R. Simeonem Ben Jochaii ſedentem in paradiſo coronatum ſuper tredecemplici throno ex auro obrizo:* ut habetur in *Tikune Zohar*, fol. 63, col, 1, & 2. quod communem ſortem beatorum impendio ſupergreditur. *R. Reuben* moriens עלה לרקיע *in cœlum adſcendit*, ibidemque *Michaelem, Gabrielem*, atque Angelos miniſterii pro ſe orantes ex inopinato deprehendit, in חבור מעשיות Cabalicorum ſolenne dictum נשחשיג הנפש כל מה שבפוחה להשיג וחדבק בנפש עליה תפשט מעליה הלבוש הארצי ותחעקר ממקומה וחדבק בשכינה *Quum anima comprehenderit quicquid poterit comprehendere, & conjuncta fuerit animæ ſuperiori, exuet indumentum terrenum, & transferetur de loco ſuo & conjungetur cum majeſtate divina.* Conſule elegantiſſimum librum *Bechinat Haolam*

Haolam pag. 150 & deinceps. Etiam librum de morte *Moſis* pag. 35. locus iſte aliquoties corruptus eſt, ſed quem reſtituet *Hebraiſmi* mediocriter ſciens. *Targum Jonathanis* Uzielidæ refert *Enochum deſiiſſe extare cum generationibus terræ* ארום אתנגיד וסליק לרקיעא מימר קדם יי וקרא שמיה מטטרון סרפא רבא *Quoniam ſublatus eſt & adſcendit in Cœlum per Verbum coram Domino & vocatum eſt nomen ejus* Metatron *cancellarius ſummus*. In Cœlum hic adſcendens *Enochus* Magiſtrorum ſuffragiis ſummo illic *Cancellariatu* fungitur, nomine priſtino in Metatron mutato, quemadmodum indigetibus fieri amat. (Sic enim *Moſis* nomen in cœlo *Melchi* (ὡς φασὶν οἱ μύσται apud *Clementem* centonum primo) *Nini* nomen Græcis *Orion*; *Romuli* Latinis *Quirinus*) *Mori* etiam *Jacob* Sarugæ Epiſcopus, in Catena MS. & *Arabs* auctor verſionis *Alexandrinæ*, quæ in noſtris Bibliis *Polyglottis* habetur, ferunt Deum ad- الى ذاته *ad ſe* : *Vulgatus* ſumſiſſe *Enochum* " tamen Interpres *Eccleſiaſtici* cap. XLIV. v. 16. & *Kimchius* pridem laudatus ad II *Regum* cap. II. v. 1. aſſerunt *Enochum tranſlatum eſſe in Paradiſum*: Gregorius Abul-Farajius pag. 9. De

Eodem Enocho نقله الله الي حيث شاء حيا وقيل الي الفردوس *Tranſtulit illum Deus quo ſibi placuit, dicitur autem in Paradiſum.* Arabs etiam Erpenianus in Epiſt. ad *Hebræos* cap. XI. ait eum raptum eſſe الي الفردوس *in Paradiſum.* Quod idem de *Elia* dicit *Kimchius*: non certe dicturus niſi Cœlum & Paradiſus idem illi fuiſſent: præſertim cum ſacræ literæ verbatim ejus *adſcenſum in Cœlum* memoraſſent. Alcoranus Surat. Alneſa, verſ. 157. De Chriſto refert بل رفعه الله اليه *verum adſumſit eum Deus ad ſe.* Chriſtus autem ſe *ad Paradiſum* conceſſiſſe refert. *David Gans* in *Zemach* ait Mayemonidem *adſcendiſſe ad Deum*, quem tamen ſolenni εὐφημισμῷ בגן עדן *in horto Edenis* eſſe idem perhibet. Etenim hæc conciliatu facilia ſunt ſtatuentibus cum his, quos produximus, Paradiſum beatarum mentium cum Deo in Cœlis eſſe. Eſdræ IV. cap. 4. v. 8. quæſtioni Urielis, *Qui ſunt exitus Paradiſi?* reponitur *In cœlum nunquam adſcendi*: quod ad rem nihil faceret, niſi cœlum & Paradiſus idem deſignarent. Machſor Italorum in Precandi formula, quam וברון הנשמות *memoriam animarum*

animarum vocant, pro Benefactoris anima ſic precatur, תהא נשמתו צרורה בצרור החיים לחיי העולם בגן ערן תחת כסא הכבוד *ſit anima illius ligata in faſciculo viventium, in vita æterna, in paradiſo, ſub ſolio gloriæ. Buxtorfius* itaque in voce פרדס citavit ex Aruch, *Rabbinorum* Lexico notæ auctoritatis, *Locum cœleſtem, quo animæ colliguntur,* פרדס *pardes vocari:* veruntamen omnes iſtius libri editiones, quæ ſuppetebant, conſulenti, tantundem illic totidem verbis non occurrit, verum memoriæ iſtius viri *Rabbinorum* lectione ſubactiſſimi iſta utcunque ſignificatio vocis, (longe frequentiſſima) adhæſiſſe videatur. Quo ſenſu Paradiſum συνάθροισμα τῶν ἁγίων exponit Juſtinus Martyr.

Talmudicis Muſlimi ſuccinunt, dicentes animas eſſe في السما *in cœlo*, ac degere illas طيور بيض في ظل العرش *formâ avium albarum in umbrâ ſolii Divini.* Sed quantum Talmudicis illi debeant alibi opportunius oſtendam. *Muſlimi* penes Deum ſupremæ Felicitatis ac Miſeriæ arbitrium facientes eum ſolenniter adpellant رب الجنة والنار *Domine Paradiſi*

Paradiſi & Ignis. Quo pacto iſtas voces in limine fere libri uſurpat *Gregorius Abul Farajus*, (ab omnis eruditionis principe viro CL. *Pocockio* editus:) Itidem loquitur Ismael Abulfeda, & *Arabes* ad nauſeam ſolent. *Alcoranus* (qui quamlibet non alia nobis auctoritate ſit, poteſt tamen, ut quilibet alius liber, produci ad oſtendendum quæ loquendi formulæ ea ætate obtinuerint.) In Chriſti illo, *Facilius camelum* &c. *quam divitem in Regnum cœlorum*; *Regnum Cœlorum* الجمل *Paradiſum* vertit, *Surat.* VII. Ibidem etiam *Satanus* dicitur cecidiſſe è *Paradiſo.* الشيطان Sed & *Corani* locis μυρίοις ὅσοις Paradiſus ἀντονομαστικῶς pro Cœlo ponitur *Surat.* II. v. 22. وبشر الذين امنوا وعملوا الصالحات ان لهم جنات تجري من تحتها الانهار كلما رزقوا منها من ثمرة رزقا قالوا هذا الذي رزقنا من قبل واتوا به متشابها

متشابها ولهم فيها ازواج مطهرة

وهم فيها خالدون *Annuncia quoque iis qui credunt & bona faciunt, quod ad eos pertinet Paradisus, ſub quo fluunt amnes, (quamdiu ex ejus fructibus alimentis ſuſtentati ſunt, dixerunt, Iſta ſunt quibus donati ſumus antiquitus) ac his ſimilia adferuntur: ſuntque in eo conjuges puræ, ibidem jugiter manſuri.* Ut habet *Fr. Raphelengii* verſio propria manu deſcripta me penes. (quam tamen hoc loco ſatis probare non poſſum.) *Surat.* محمد *Mohammed*, i. e. XLVII. v. 13. مثل الجنة التي وعد

المتقون فيها انهار من ماء غير

اسن وانهار من لبن لم يتغير

طعمه وانهار من خمر لذة للشاربين

وانهار من عسل مصفي ولهم فيها

من كل الثمرات ومغفرة من ربهم

Sicut hortus quem promiſit (Deus) piis, in quo fluvii aquæ limpidæ, & fluvii lacti ſaporem non

 mutantis,

mutantis, & fluvii vini bibentibus dulcissimi, & fluvii mellis defæcati, sunt etiam in eo omne genus fructus, & gratia in multos irroganda. Euthymius ergo *Zygabenus* recte dixit *Mohammedem* afferere, Τὸν παράδεισον πασαρχας ποταμοὺς ἔχειν ἐξ ὕδατος ἀθολώτου, καὶ γάλακτος καθαροῦ, καὶ οἴνου ἡδέος, καὶ μέλιτος ὑλισθοῦ. αμυσιάζειν δὲ καὶ γυμάζειν ἐν τῷ παραδείσῳ. καὶ τὰ ἑξῆς. Secundum fluvium, γάλακτος καθαροῦ facit, vel potius (ut habet formula deliriis *Mohammedicis* renunciandi) γάλακτος μὴ ἀλλάσσοντος τὸ γεῦσιν αὐτοῦ, vel τῶν γεῦσιν, id enim postulant impostoris verba modo allata; non μὴ ἀλλάσσοντος τὸ νόσον αὐτοῦ, ut edidit doctissimus *Sylburgius* pag. 78. Ista Mohammedis respexerunt Dialogi inter Sinanem & Ahmedem

قال نبينا في قراءته العظيم ان
الله يعطي للصالحين النعمة اللذيذة
وبيوت الحسنة والباكرة والجاري ولكل
واحد يعطي منهم كثير وجنة
مليكة

مليحة وكل ذلك يكون سبب الفرح الكبير *Vates noſter in glorioſo Corano dicit, Quod Deus iis qui recte faciunt daturus ſit lautiſſimas fortunas, domos cultiſſimas, virgines ac puellas quantæ univerſis abunde ſint, & hortos amæniſſimos, atque hæc omnia mirificæ voluptatis cauſſa erunt.* Gaulminus in Tertium vitæ Moſaicæ auctorem pro بكرة legit بركة & *piſcinas* vertit, ad *flumina paradiſi referens*; ſed eſt ea vox vilis at projectæ nimium ſignificationis, quam ut quidquam in Paradiſo deſignet; nec erat priſtina lectio citra ullam rationem ſollicitanda. Audiamus porro ex Dialogo memorato quid Sheich Sinan animi habeat. *Mens viri boni* (inquit) *incipit in hoc mundo ſemet ejuſmodi gaudio ac voluptate oblectare, quæ poſt hanc vitam mortalem conſummata ac ſuis numeris perfecta erit in Paradiſo: quam in hoc mundo agentes ne cogitatione quidem adſequi valemus: quod intellectus noſter non comprehendat niſi quæ prius viſa, audita, aut alio aliquo ſenſu percepta fuerint:* Baſilius, homilia de Paradiſo, tametſi ſolenni veterum delirio ſubſcribat, ægre tamen ſe à Paradiſi ſenſu allegorico continuit, dicendo,

ἐὰν συγκρίνω τοῖς ὧδε, καθυβρίζω μᾶλλον τῇ τοιᾷδε θέσει, ἢ πιά σοι ἐνάργειαν ἐκ τ εἰκότος παρέξομαι. *Si cum rebus quæ hic ſunt, contulero; probro potius tali comparatione adfecero, quam ullam tibi evidentiam inde conciliaro.* Vulgo legitur εἰέργειαν, quam vocem etiam interpres retinet, totamque ſententiam corrumpit. εἰέργεια etiam pro ἐνάργεια apud *Galenum* in Oratione IV. de Partium uſu pag. 407. lin. 28. & alibi vitium ſententiæ aliquoties facit. Sed audiamus quid Sinani reponat Achmedes. *Sequitur ergo* (inquit) *quandoquidem finis hominis ſit animæ beatitudo, idque quod ſperatur ſit ſpirituale non animale: cogitandum omnino bonum illud, quod homini proponitur ſpirituale quiddam eſſe, non autem corporeum nec animale.* Nec multo poſt *Sinan* profitetur Chriſtum *commonſtraſſe viam* conſequendæ مجد السماوات اي الجنة *Gloriæ Cœli id eſt Paradiſi.* Subjungit, *Statum* (مسلمين) *fidelium ſimilem illi Angelorum ac ſpirituum beatorum fore in fruendo gloria divina; quippe in Paradiſo cibum, potum, feminas & ejuſmodi in nullo pretio fore oportet; omnia enim iſta* (pergit Sinan) *a deo*

nobis

nobis conceduntur in hoc mundo quatenus orporibus noſtris & parti huic carneæ, alioqui defecturæ, expedit, ad conſervationem generis humani: cui uſui in Paradiſo nullatenus conducunt. Mox ipſe *Paradiſus* ſic deſcribitur,

الجنة المكان الذي فيه كل الطيب

بلا احتياج والحيات الابدية بلا موت

Paradiſus eſt locus omnibus bonis refertus, ſine ulla inopia: vita etiam æterna mortis expers. Hos autem Dialogos à *Mohammedano* conſcriptos eſſe cenſent viri doctiſſimi, *Bedwellus* noſter (*Erpenii* quondam præceptor in *Arabiſmo*) & *Gaulminus*; & ſolere *Muſlimos* nimis libere de ipſo *Mohammede* & lege ſua loqui, mercatores fide digni, quibuſcum ſermones ſociarunt, teſtantur. Sed ſive à *Mohammedano*, ſive à Chriſtiano ſcripti fuerint, modo Arabiſmi ſciens decorum ſervaverit, eodem res redit.

Hojah Ephendi libro de Regno *Sultani Orchani* inter aucupandum occiſi, شهباز روحي اولي

الاجنحه ملائكه ايله عالم فراده پرواز

ايلدي

شهباز

شهباز روح چون پرد از آشیان تن
جولان کنان بروضه قدسي کند وطن

Anima ejus quaſi *accipiter*, *alis ſummi angeli* nixa, *ad Mundum Superum volavit*;

Nidum corporeum volucris mens quando reliquit
Illius, ibat ovans ſanctoque reſedit in Horto.

Rythmos iſtos Turcicos numeris utcunque Latinis expreſſi ad verbum. Vides autem عالم فراز *Mundum Superum* id eſt *cælum*, atque روضه *Hortum* ſive *Paradiſum* idem deſignare, tritiſsimo Orientalium more idem diverſis formulis continuo dicentium. Corani cap. LXI. v. xii. ſuprema felicitas في جنات عدن *in hortis Edenis* diſerte conſtituitur. *Pletho* in Oraculum Chaldaicum, Ζήτησον παρεμβάλεισον· παρεμβάλεισον exponit τὴν ἀμφιφανῆ τῆς ψυχῆς χῶρον, alibi, φῶς τὸ αὐγαῖς παλῥόν. *Pſello* etiam παρεμβάλεισός ὅτι Χαλδαϊκὸς πᾶς ὁ περὶ τὸν παλέρα χορὸς τῶν

θείων

θεῶν λιμάμεναι, ἢ τὰ ἐμπύεια κάλλη τῆς δημιουργικῆς πηγῆς. Ubi τὰ ἐμπύεια κάλλη videtur notationem ordinis Seraphici respicere. Reliqua hujus argumenti quæ in procinctu habeo, ἐξεπίτηδες παρήσω, ne nimius sim in re tam luculenta. *Drusius* tamen in II. ad *Corinthios* cap. XII. ait *Hebræos fateri Paradisum esse locum alium à Cælo; quippe dicunt* (inquit) *Paradisum esse receptaculum animarum post hanc vitam, Cœlum autem recipere omnes post judicium extremum, quod immediate resurrectionem sequetur.* Ad quem locum etiam Grotius inquit, *More Hebræorum distinguitur Cœlum sive mundus supremus à Paradiso: Cœlum illud supremum promittitur piis post Resurrectionem, post Mortem, & ante Resurrectionem Paradisus; ille locus gloriæ, hic solatii. Reperies idem discrimen apud R. Israelem de Anima.* In *Lucæ* XXIII. *v.* 43. ad Salmanticensem provocat. R. Israelem non memini me vidisse: atqui R. Abraham Zacuth, auctor libri Juchasin, (quem Salmanticensis nomine laudat Grotius) sic pag. 140. Editionis Cracovienſis, de Hesſenis verba faciens, אבל בהחיר מאסרה בעת המות עולה היא למעלה ואין לה מסך: מבדיל והנפשות הטובות הולכות מהלאה ליום אוקינוס בגן עדן שלמטה בקו השוה הרעות הולכות אבדון

לאברון אל ארץ חשך וצלמות: *Quando autem anima ſoluta eſt à vinculis ſuis, tempore nempe mortis; tunc loca ſuperiora capeſſit, omnis impedimenti immunis. Atque animæ bonæ ultra Oceanum rectà ad Paradiſum Inferiorem tranſeunt, illæ autem quæ nequam ſunt, ad Perditionem (Abaddon) in terra tenebrarum & umbræ mortis.* Joſephus (loco ſubinde fuſius expendendo) ex eorundem Heſſenorum mente dixit, Τὰς ἀγαθὰς ψυχὰς ὑποφαίνονται τὸν ὑπὲρ Ὠκεανὸν ἀφίπται τόπον. Quæ verba ob oculos ſine dubio habuit Salmanticenſis: & ſolet in iſtiuſmodi Joſephum ubique tranſcribere. Tametſi vero Salmanticenſis Paradiſum Inferiorem à Superiore diſtinguat; (utalii quos produximus, & quis non?) nec tamen ille nec quis quam omnino Judæus Paradiſum pro ſtatu bonorum inter hanc vitam & Reſurrectionem unquam, quod ſciam, accepit. Sed ſuſpicio eſt noluiſſe *Grotium* illum & *Iſraelem* tam laxe ac negligenter citaſſe, ſi pridem adductis plus feciſſent ad rem. *Jachiaden* etiam citavit, quem tamen ſi perlegiſſet cognoviſſet plane nihil prorſus eo attinere. Ait etiam voces גן ערן pro *piarum mentium à corpore ſeparatarum & reſurrectionem exſpectantium ſtatu in ſcriptis Talmudicis frequen-*

tes occurrere. Atqui in tanta frequentia miror ne unum quidem produci teſtimonium à *Grotio* vel item *Druſio* quo tantundem probent. Enimvero latroni patibulari roganti ut Chriſtus ejus meminiſſe velit cum *in Regnum ſuum advenerit*, reſpondet Chriſtus *hodie mecum eris in Paradiſo*: Facile autem adſentimur *Grotio*, *Dubium non eſſe quin Chriſtus ita locutus ſit, quo modo ſciebat à latrone intelligi*: & reponimus, *Regnum* in petitione latronis, & *Paradiſum* in reſponſione Chriſti idem ſignificare. R. enim *Menachem* pridem citatus, dixit רק לאחר פטירת הצדיק יכנס למלכות הנקרא גן *equidem poſt mortem juſtus adipiſcitur Regnum quod dicitur Paradiſus*, nec aliter intellexiſſe Latronem probavit *Grotius*. Sententias enim Talmudicas, quas ad illum locum adduxit, minime pares eſſe ad confirmandum aſſertionem *Grotii* cuivis liquet. Quæque idem in II ad *Corinthios* cap. XII. v. 3, 4. argutatur, ad diſtinguendum Paradiſum Apoſtoli à Tertio cœlo, nihili eſſe ex dictis liquet. In excerptis ex Theodoto & reliquis Valentinianis, Paradiſus παραδεισος dicitur, quaſi fuerit adhuc Tertio cœlo ſuperior. Videtur quidem Tertii cœli locus præcipuus. Saltem myſtice ſumptus nunquam quidquam eo inferius deſignat. Certum etiam eſt Patrum ſententias,

qui

qui Chiliaſtis manus dederant, cum factione illa *Judaica* convenire, quæ animabus Bonorum Inferiorem illum Primi Hominis Paradiſum adſignat: Tam autem Judæi quam Chriſtiani, qui ſic ſenſere, in Paradiſo agi volunt non tantum Ante, ſed etiam Poſt Reſurrectionem. Huic ergo opinioni *Druſii* & *Grotii* quantum videmus legitima deſunt ſuffragia.

Deductas autem in Paradiſum, id eſt in Cœlum, animas, diſcubituras ad lautiſſimum convivium ſtatuunt *Hebræi*: cujus nimium apparatum ferunt dapibus tam portentoſis conſtare, quales vix ullius poſſe allegoriæ prætextu ſatis emolliri dejerares. Ea de re conſule ſi placet Magiſtros in *Bava Bathra* cap. V. pag. 74. Huc utique referunt illud prophetæ *Eſaiæ* capite XXV. v. 6. *Præbebit Dominus exercituum omnibus populis hoc ipſo in monte convivium opimorum, convivium vindemiale, convivium pinguium medulloſorum, vinique probe defæcati.* Ultimam Felicitatem Chaldæus (in Jobum) *convivium in Mundo Futuro* vocavit. Convivii hujus Princeps (qui & fidelium pater) *Abrahamus* erit: ac veluti qui Principis Convivii βασιλικὸς vel ἀρχιτρίκλινος fuit, præcipuum poſt illum locum tenebat; ſic *Sinus Abrahami*

non

non quemvis in cœlesti convivio locum, sed insignem quendam atque eminentiorem denotat. Ista cœlestis status circumlocutio occurrit in Codice *Kidduſhin* fol. 72. pag. 2. primis verbis, היום יושב בחיקו של אברהם *Hodie discumbes in sinu* Abrahami. In cœlo autem pios animos ἀποῤῥήτων χαρυκευμάτων μεταλαχόντας καὶ ἄῤῥατοι πνευματικοὶ ἀπολαύοντας διάγειν asserit *Chrysostomus*. Sed & Christus ad Cœlestes Epulas sæpe alludit, deque Vino meminit, *quod novum in Regno patris cum suis sit bibiturus*. Talmud in Codice *Taanith* periodo ultima, אמר רבי אלעזר עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן ערן ונו׳ *Dixit R.* Eleasarus, *Instituet Sanctus Benedictus Ille chorum circularem justis, & ipse discumbet in medio illorum in Paradiso*. *Tosaphoth* vocem מחול per סביב vertit: etiam *Axiochi* auctor vocat. κυκλίους χορούς loco mox producendo, quem nos hic secuti sumus.

Ut autem summa illa Terrestris Paradisi amœnitas ipsi Cœlo quadantenus depingendo colores suffecit; ita & ab eodem fonte Elysii in Græcismo descriptionem manasse nemo

nemo ambigit. Veteris autem Paradisi egregius situs, *Græcos* incertos sententiæ reddidit, qua gentium Elysium suum statuerent. Ἠλύσιον δί μὲν φασι τὸ περὶ Αἴγιλον εἶναι, δὶ δὲ περὶ Λέσβον, ἄλλοι κατεψευσμένον χωρίον ἢ πλέον, τὰ δὲ τοιαῦτά ἐστιν ἄδηλα, inquit *Hesychius*, ex quo corrigendi hoc loco *Phavorinus*, & *Suidas* cum frigidissimo interprete. Est qui censet primos parentes solum Paradisicum vertisse præ metu *fulmineæ vibrationis*, quam cherubi intentabant: neque ausos unquam pedem referre. Hinc illud in *Græcismo*, quod *Hesychius* respexerat, Elysium nempe esse *in loco divinitus tacto atque hominibus inaccesso*. *Grotium* tandem inspiciens, reperi *Geneseos* III. vers. ult. *Cherubim & flammeum ensem* non dissimiliter exponentem. Alii, qui Paradisum πύργῳ κεκαυμένης ἀνταῖον & sub Æquatore statuebant, Zona illa torrida mortales excludi credebant. *Claudianus* De Phœnice, quem Paradisi inquilinum faciunt,

——*Plaga defensus iniqua*
Possidet intactas ægris animalibus oras.

Tertullianus Apologetico, Pag. 42. Edit. *Rigaltii*, inquit, *Si Paradisum nominemus, locum divinæ*

divinæ amœnitatis recipiendis sanctorum spiritibus destinatum, maceria quadam (prius legebatur, *materia*) *igneæ illius Zonæ à notitia orbis communis segregatum; Elysii campi fidem occupaverunt: Unde hæc oro vos,* (Gentes alloquitur) *philosophis aut poetis tam consimilia? non nisi de nostris sacramentis,* &c. *Josephus* de Bello *Judaico* libro II. cap. 12. pag. 788. GL. de Hessenis. Τοῖς μὲν ἀγαθοῖς (ψυχαῖς) ὁμοδοξοῦντες παισὶν Ἑλλήνων, ἀποφαίνουσι τὸν ὑπὲρ Ὠκεανὸν δίαιταν ἀποκεῖσθαι, χῶρον οὔτε ὄμβροις, οὔτε νιφετοῖς, οὔτε καύμασι βαρυνόμενον, ἀλλ' ὃν ἐξ Ὠκεανοῦ φοῖνις ἀεὶ ζέφυρος ὀπιπνέων ἀναψύχει. *Animabus bonis, cum Græcis consentientes, sedes ultra Oceanum paratas ostendunt: regionem nempe nec imbribus, nec nivibus, nec æstu nimio gravatam; sed quam mitis Zephyrus ab Oceano semper spirans permulcet.* Quæ verbatim ex *Homero* transcripsit: *Ulyssea* enim IV. sic *Proteus* ad *Menelaum*,

——Σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης
Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς.
Τῷπερ ῥηϊδίη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν,
Οὐ νιφετὸς οὔτ' ἄρ' χειμὼν πολὺς, οὔτε ποθ' ὥρης,

 ἀλλ'

Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας
Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

——*Te ſuperi telluris ad ultima, Campos*
Elyſios, mittent; quos flavus habet Rhadamanthus:
Mollia ſecuræ currunt ubi tempora vitæ:
Non ibi nix, non triſtis hyems, non ſordidus imber,
Sed mites animas Zephyri genitabilis afflat
Oceanus, gelido populos ſpiramine mulcens.

Heſychius Homericum πείρατα γαίης, τὼ δύσιν exponit. *Phavorinus* inquit, Ἠλύσιοι πεδίον ὡς ἔστι τὰ ἐπὶ δύσιν πέρατα τῆς γῆς. Notum, olim priuſquam magnes in ſubſidium veniſſet, dum Phœnices Pleiadum adhuc ſuſpectu in curſu regundo niterentur; navigationem pleramque omnem intra mediterraneum ſtetiſſe. *Plato* dixit in *Phædone*, ævi ſui homines οἰκεῖν μέλιτος Ἡρακλείαν κληθῆναι ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινὶ μορίῳ ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας. Neque enim hinc ultra *Phaſin*, aut illinc ultra *Herculis columnas* tetendit ἡ πλεομένη θάλασσα ut veteres vocant. De *Phaſide*, verſus proverbialis,

Εἰς

Εις Φᾶσιν ἔνθα ναύσιν ἔσχατος δρόμος.

Atque è regione ἄπλοια Ἡρακλέος στηλᾶν uſurpat *Pindarus*, *Olymp.* III. & ſubjungit,

——τὸ πόρσω
Δ' ἔστι σοφοῖς ἄβατον·
Κἀσόφοις, ἃ μιν διώξω, χειρὸς ἴλιος.

Quod ultra eſt
Sapientibus inacceſſum eſt
Atque inſipientibus, non perſequar, fruſtra enim forem.

Ubi vero cunque Elyſium ſuum ſtatuerent Gentes, illud interim non omiſerunt eſſe ἄβατον, id eſt difficilis admodum acceſſus: Ejus autem rei rationem à veteri Paradiſo cujus aditum terribiles Angeli occupabant, ſine dubio duxerunt. Prope haſce Columnas *Herculis* dudum floruit

——Ταρτήσιον ὄλβιον ἄρδυ,

cujus miranda fertilitas atque opulentia ænigmati *Homerico* anſam præbuit *à Tartaro ad Tarteſſum migrare*, id eſt, à conditione peſſima ad optimam. In eadem vicinia erant & *Divites Inſulæ* ut *Horatius* vocat.

cat. *Græcis* μακάρων νῆσοι atque Ἠλύσιον πεδίον dicuntur. Ἠλύσιον autem nomen, cum loci ipsius notitiâ, quin *Homerus* à Phœnicibus traduxerit, minime ambigo. *Geographus* libro tertio, pag. 150. Ὁ τοίνυν ποιητὴς τὰς τοσαύτας σκηπτὰς ὅτι τὰ ἔσχατα τῆ Ἰβηρίας ἱστορικώς, πυνθανόμενος δὲ καὶ πλῆστον καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς (οἱ γὰρ Φοίνικες ἐδήλουν τοῦτο) ἐνταῦθα τὴν τῶν εὐσεβῶν ἔπλασε χῶρον, καὶ τὸ Ἠλύσιον πεδίον. Facile ergo impetrat *Bochartus* ut Elysium ab עלץ *lætus* aut simili voce Punica deductum censeam; frustra enim hactenus fuerunt de *Græca* origine βικκεστελλωίσαιτες. Nec Primi Paradisi splendidum tantum situm & difficiles aditus; verum etiam arborum ac florum apparatum λειμωνάδη (ut cum Cebete loquar) ad Elysii sui descriptionem adhibuerunt *Græci*. *Pind. Olymp.* 11.

——— Ἔνθα μακάρων
Νᾶσον Ὠκεανίδες
Αὖραι περιπνέουσιν, ἄν-
θεμα δὲ χρυσῷ φλέγει,

Τὰ

Τὰ μὲν χερσόθεν ἀπ' ἀγλαῶν λειμώνων,
Ὕδωρ δ' ἄλλα φέρβει.
Ὄρμοισι τοὺς χέρας ἀναπλέκοντι καὶ στεφάνοις.

———*Ubi beatorum*
insulam Marinæ
auræ perflant, floresque
aurei micant,
alii quidem ab humo
à pulchris arboribus.
Aqua autem alios educat.
quorum monilibus ac
corollis manus implicant.

Tibullus libri primi Elegia III. de Elysiis Campis,

Fert casiam non culta seges, totosque per annos
Floret odoratis terra benigna rosis.

Virgilius vocavit

———*amœna vireta*
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.

Illic epulis ac perpetuæ feſtivitati ſatagunt, πρὸς πμίοις θεῶν *in convictu honoratorum Deorum. Socrates* (in *Phædone*) refert auctores τελετῶν innuere ὅτι ὃς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς ἅιδου ἀφίκηται, ἐν βορβόρῳ κείσεται· ὁ δὲ κεκαθαρμένος τε καὶ τετελεσμένος ἐκεῖσε ἀφικόμενος μετὰ θεῶν οἰκήσει. *Quod quicunque myſteriorum expers ac nondum ſacris initiatus ad inferos iverit, in luto jacebit: qui vero purgatus ac ſacrorum factus particeps eo advenerit, cum Diis habitabit. Hercules* apud *Pindarum, Iſthmiorum* IV.

Νῦν δὲ παρ' Ἰολάῳ καλλίστου ὄλβου
Ἀμφέπων ναΐει, τιμάτα τε θεοῖς ἀθανάτοις φίλος, Ἥβαν τ' ὑπαὶ ζευγλαῖον οἰκέων ἄναξ, ὁ γαμβρὸς Ἥρας.

Nunc vero cum Jove habitat lautiſſima fœlicitate gaudens, honore affectus Diis charus, Hebenque complectitur aurearum ædium dominus, ac Junonis gener.

Hæc ab *Homero Ulyſſea* λ'. tranſtulit, qui de *Hercule* pridem dixerat,

—μετ'

——μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
Τέρπεται ὃν θαλίης, ὃν ἔχει καλλίσφυρος Ἥβη.

Quod *Heben*, id est *Juventutem*, uxorem duxerit, de immortali ævo nullis provectæ ætatis malis obnoxio, quo donatus est, accipi debet: quo modo *Hesiodus* intellexit, in *Theogonia*, qui *Homeri* sæpe interpres ideo de *Hercule* dixit,

Ναίει ἀπήμαντος καὶ ἀγήρως ἤματα πάντα.

Incolumis vivit nulla tardante senecta.

Empedocles honeste viventibus pollicetur quod futuri sint

Ἀθανάτοις ἄλλοισιν ὁμέστιοι, ἔν τε τραπέζαις
Εὐνιες ἀνδρείων ἀχέων, ἀπόκηροι, ἀτειρεῖς.

Isti versiculi apud Clementem pessime leguntur, ac ridicule transferuntur ab interprete Latino. Jo. Scaliger, incomparabilis

ille literarum vindex, genuinam lectionem reſtituit: unde ſic vertendi,

Immortalium cæterorum contubernales ac convivæ,
Expertes humanarum miſeriarum, incorruptibiles, immortales.

Infinita ſunt quæ de cœleſtibus hiſce epulis dici poſſent, & de Elyſii adparatu reliquo. Audiamus tantum *Axiochi* auctorem, Ὅσοις μὲν ὧν ὁ τῷ ζῆν λιμὼν ἀγαθὸς ἐπέπνευσεν, εἰς τὴν τῶν εὐσεβῶν χώραν οἰκίζονται· ἔνθα ἄρθονοι μὲν ὧραι παγκάρπῳ γονῇ βρύουσι, πηγαὶ δὲ ὑδάτων καθαρῶν ῥέουσι, παντοῖοι δὲ λειμῶνες ἄνθεσι ποικίλοις ἐαρίζουσι· διατριβαὶ δὲ φιλοσόφων, ἢ θέατρα ποιητῶν, ἢ κύκλιοι χοροὶ, ἢ μουσικὰ ἀκούσματα, συμποσιά τε ἐυμελῆ, ἢ εἰλαπίναι αὐτοχρήματοι, ἢ ἀκήρατος ἀλυπία, ἢ ἡδεῖα διαγωγή. *Quibus bonus genius in vita agenda adſpiravit, regionis piorum coloni fiunt; ubi anni tempeſtates omne genus fruges affatim ſuppeditant, fonteſque limpidis undis manant, prata univerſa variis floribus vernant: philoſophorum ſcholæ, theatra poetarum, chori circulares, auditiones muſicæ, convivia concinna,*

dapes

dapes ultro oblatæ, immortalis lætitia, victusque ſuavis præſto ſunt. Enimvero decantatiſſimam Ætatem Auream *Græcorum*, ad Paradiſi *Moſaici* exemplar effictam fuiſſe, conſtat : Sicut ergo *Hebræi* (ut dixi) felicitatem Cœleſtem Paradiſi vocabulo adumbrarunt ; ſic *Græci* in Urbe (ubi ubi illa ſit) Saturni, quem penes Aurea illa Ætas viguit, Elyſium ſuum, atque μακάρων νῆσον collocarunt. *Pindarus Olympic. Od.* II.

Ὅσοι δ' ἐτόλμασαν ἐς τρὶς
Ἑκατέρωθι μείναντες
Ἀπὸ πάμπαν ἀδίκων ἔχειν
Ψυχὰν, ἔτειλαν Διὸς
Ὁδὸν ὡδὰ Κρόνου τύρ-
σιν, ἔνθα μακάρων
Νᾶσον Ὠκεανίδες
Αὖραι περιπνέυσι.

Quicunque valuerunt ad tertiam uſque vicem utrobique manentes, animam ab injuſtis omnino abſtinere ; perrexerunt Jovis viam ad Saturni urbem, ubi Oceanides auræ Beatorum Inſulam perflant.

Clau-

Claudianus etiam, *Græcorum* disciplinæ scientissimus, Elysium per Auream Ætatem recuperatam describere non dubitavit, quemadmodum *Hebræi* solenniter per Paradisum; verba sunt, De Raptu *Proserpinæ* lib. II. ver. 282.

Amissum ne crede diem, sunt altera nobis
Sidera, sunt orbes alii, lumenque videbis
Purius, Elysiumque magis mirabere solem,
Cultoresque pios. Illic precioſior ætas
Aurea progenies habitant, semperque tenemus
Quod superi meruere semel. *Nec mollia desunt*
Prata tibi, Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit Henna.
Est etiam lucis arbor prædives opacis
Fulgenti virides ramos curvata metallo,
Hæc tibi sacra datur, fortunatumque tenebis
Autumnum, & fulvis semper ditabere pomis.

Atqui hæc omnia etiam Philosophi *Græci* ἀλληγορῦσι. Πεδίον Ἠλύσιον, πεδίον ἀληθείας interpretatur *Plato* in *Phædro*; addens, ὅτι δὴ τοσοῦτον ψυχῆς τῷ ἀείστῳ τομὴν, ἐκ τοῦ ἐκεῖσε λειμῶνος τυγχάνει ὄσα. *Socrates* in

in *Phædone*, de anima, quæ, fruminis & feminis victrix, ſe in tranquillam immunitatem ab affectuum perturbationibus aſſuerit, ἐπομένη τῷ λογισμῷ καὶ ἀεὶ ἐν τούτῳ ὖσα, τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀδόξαστον θεωμένη καὶ ὑπ' ἐκείνου τρεφομένη, ζῆν τε οἴεται δεῖν ἕως ἂν ζῇ· καὶ ἐπειδὰν τελευτήσῃ, εἰς τὸ συγγενὲς καὶ εἰς τὸ τοιοῦτον ἀφικομένη ἀπηλλάχθαι τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν. Quid de conſpectu *Shecinah* & Lumine vultus Regis vitæ *Judæi:* quid de Viſione Beatifica luculentius Chriſtiani dicant? *Plato* in *Phædro* de Pia mente locutus, τὴν ἐν τῷ ὄ ἐστιν ὂν ὄντως ἐπιστήμην ὖσαν, καὶ τἆλλα ὡσαύτως τὰ ὄντως ὄντα θεασαμένη καὶ ἑστιαθεῖσα, δῦσα πάλιν εἰς τὸ εἴσω τοῦ οὐρανοῦ, οἴκαδε ἦλθεν. *Veram ſcientiam in eo quod vere eſt, & alia pariter quæ reipſa ſunt contemplata & quaſi epulari feſtivitate excepta, ad interiora cœli ſe denuo recipiens, domi eſt.* Origenes ait Mentem perfectam *Cibos quibus veſcatur habituram theoremata, & intellectus rerum, rationeſq; cauſſarum.* &c. libro II. περὶ ἀρχῶν cap. XII. prope finem. *Viſuros nos facie ad faciem, atque cognituros perinde ac cognoſcimur* S. literæ docent. Atque de *Paradiſi* & *Elyſii* literali & myſtico paralleliſmo hæc hactenus.

SECT

SECT. VIII.

Mediocrium ſtatus ex *Hebræorum* & *Græcorum* ſententia.

Prævaricatores Iſraelis qui. Purgatorium Judæorum, *cui* Mediocres *addicunt, duodecim menſium. Beth quid ſignificet, in hujuſmodi, Beth Hillel, Beth Sammai, &c. Duodecimeſtre* Purgatorium *ex Nachmanida, Schola Joſephi in Joreh Deah. R Bechaye.* &c. *Ex Gemara Alpheſii. &c. Quibus expientur peccata leviora juxta* Judæos. *De* Græcorum Campis Lugentibus. *Illis parem locum haberi apud* Judæos, *cui Biæothanatos & Aeros legant. Non poſſe* Campos Lugentes *cum* Gehenna Superiore *conferri. Platonem loci* Tartarei *meminiſſe unde* Mediocres *poſt Anni unius luſtrationem evadunt. Nullam* Purgatorii *mentionem fieri in ullo ſcripto* Judaico *ante conditam Gemaram: nec in ullo ſcripto* Chriſtianorum *ante Origenem. Ab illo* Chriſtianos, *A* Chriſtianis Judæos *ſumſiſſe.* Mohammedanos Purgatorium *agnoſcere.*

Ut

UT autem perfecte *Juſtos* ad Paradiſum; ita *Mediocres ad Gehennam ſuperiorem*; *penitus autem Impios ad Gehennam inferiorem* legant *Hebræi*. Mediocres hoſce פושעי ישראל *prævaricatores Iſraelis* vocant; flagitioſos verpos innuentes, qui è vita migrarunt non acta prius commiſſorum pœnitentia: & qui in præceptum aliquod ex trecentis ſexaginta quinque vetantibus (totidem *Talmud* Tractatu *Makkoth*, *R. Solomon Ben Eleaſari* in *Avodath Hallevi*, & *R. Aaron* in *Joreh Deah* aliique computant) deliquerunt. Id autem genus flagitia, utpote majoris contumaciæ, ne ſimplice quidem pœnitentia pianda cenſent. Conſule ſi placet ea de re caput ultimum tractatus *Jomah*. In *Gehenna* autem Superiore Duodecim plerumque menſes torqueri volunt: vel ſaltem quoad ſat luſtrati tandem liberentur; Deo preces, quæ pro defunctis recitari ſolent exaudiente ſcilicet: cujus furfuris bene multæ occurrunt in *Judæorum* Libris precum. At primas deferunt precandi formulæ, quam (à voce iſta identidem repetita) קדיש *Kaddiſh* vocant: illam enim ſi filius vel cognatorum defuncti quiſquam undecim menſes ὁσημέραι recitaverit, is pro quo precatur libertatem adeptus faceſſit in *Paradiſum*. Pro defunctis hiſce

hisce etiam victimis feciſſe *Judam Machabæum* conſtat. Perinde ac hodieque παπλάτζαι liticines animas *Purgatorio* ſuo teſſeris venialibus, aut oblato Miſſæ (ut vocitant) ſacrificio, aut vero ſuperſtitum ſuffragiis exemptas fabulantur. *Ramban Gerundenſis* in שער הגמול de *Judæis* verba faciens, שמחוייבי עונש נדונים בגיהנם שנים עשר חודש כל אחד כפי הראוי לו ונו׳ *Qui obnoxii ſunt pœnæ plectuntur in* Gehenna *duodecim menſes, unuſquiſque uti eſt meritus.* בירת יוסף (*Beth* autem in hujuſmodi *Beth Joſeph, Beth Hillel, Beth Samai* & ſimilibus; frequenter *Scholam, factionem, clientelam, ſectam* ſignificat: *Syrus* itaque pro *Herodianis*, quos Herodes *vervex ſectarius* (ut *Plautus* loquitur) ducebat, ביתא דהרודס *debeth Herodes* ponere non dubitavit. *Beza*, qui non *Syris*, ſed *Hebraicis* tantum elementis דבירת הרודס legit, *debeth Hirudim* perperam extulit, ם etiam ultimam literam pro ם clauſo accipens: ſed neque melius vertit, per *Herodis domeſticos, ſive aulicos*; cum *ſectam* potius *Herodis* vertiſſe debuerit, à *cujus fermento* Chriſtus *cavendum* eſſe monuit *Marci* VIII. v. 15. Sed & *Maronitæ* in *Matthæi* cap. XXII. v. 16. in Bibliis Gallicis & noſtris (Polyglottis) *domeſticos Herodis* etiam male verterunt. הורודוסויות

הורודוסייות vocavit Baal Aruch.) *Schola* inquam *Joſephi* in *Joreh Deah*, Edit. Venetæ. p. ult. כראמרינן דמשפט רשעי ישראל בנהנם יב׳ חודש *Sicuti vulgo dicitur, pœna flagitioſorum Iſraelitarum* XII. *menſes in Gehenna* durat. Itidem ſcribit *R. Bechaye* in *Deuteronomii Paraſham*, וואת הברכה *R. Shem Tobh* in נפש החכמה & libro של חשובה. *R. Alpheſius* ex ſententia Sectæ *Hillelis*, tomo I. fol. 308. pag. I. *Sebionitenſis* Editionis in fol. פושעי ישראל יורדין לגהנם ונידונים בו יב׳ חודש *Prævaricatores* Iſraelis *deſcendunt in Gehennam & plectuntur ibi* XII. *menſes.* ad quem locum conſule ſi placet ſcholia *Solomonis Jarchii*, *R. Niſſim*, & *R. Eſaiæ Shilte Haggibborim. R. Joſephus Albo* in עיקרים ſermone IV. cap. XXIV. pag. 151. העונש הזה שאמרנו שהוא מגיע אם לנוף ולנפש ביחד ואם לנפש בלבד יתחלף באנשים כפי הנוף מדרגותיהם כי מי שיש בידו קצת עבירות אי אפשר שיהיה נדון תמיד בצער המופלג ההוא שאמרנו כי חומן יספיק לשכח ההרגל והמנהג ולפי מה שאמרו רבותינו זל הומן ההוא יב׳ חדשים

Supplicium hoc de quo meminimus, ſive ad corpus ipſum, ſive ad animam ſimul cum corpore, ſive ad animam ſolam pertigerit; pro uniuſcujuſq;

ſtatu

ſtatu ac conditione diverſa variaque eſt: fieri enim nequit ut is in quo partim bona partim mala exiſtunt, maximis iſtis, quos memoravimus cruciatibus æternum torqueatur; peracto enim certo tempore ſupplicium illud ceſſabit, nempe cum nequam iſta conſuetudo peccandi abſterſa penitus & perpetua oblivione abolita fuerit; ac juxta doctorum noſtrorum τῶν μακαρίων ſententiam, tempus illud Duodecim menſium erit. Peruſh in *Zechariæ* XIII. ſtatuit *Mediocres hoſce non ultra* XII. *menſes eſſe in tormentis. R. Shem Tobh* tractatu v. של חשובה minus accurate locutus, ait *Mediocres* שנה אחת *annum unum puniri, priuſquam ad locum ſuperiorem* (למעלה) *adſcendant, cum juſtis cohabitaturi.* Malunt autem hoc tempus XII. *menſium, quam anni* vocabulo definire; qua de re ſic Schola *Joſephi* in *Joreh Deah* נראמרינן דמשפט רשעי ישראל גהנם יב׳ חודש ולא אמרו שנה הילכך יב׳ חודש מנינן *Perinde ac dici ſolet, ſupplicium flagitioſorum Iſraelitarum in Gehenna* XII. *menſes durat; atqui annum non dicunt, ideoque* XII. *menſes numeramus.* quo loco idem ſcholiaſtes pergit rationem reddere quare *anni* hic vocem tam ſtudioſe vitantes, XII. *menſes* dicere maluerint. Alioquin etiam (ut quibuſdam videtur) intercalari menſe

Veadar

Veadar (quo Solis curſum annuum cum menſtruis Lunæ in loco conciliant) annum aliquoties productiorem reddente, putaretur quis diutius pœnas pendere qui tali Anno, quam qui communi oppeteret: at Menſes illis Lunares, utique æquales, iſtius ſcrupuli immunes ſunt. *R. Mekir* in *Avkath Rochel* libro II. (qui totus in iſtiuſmodi conſumitur) modum Duodecimeſtris iſtius luſtrationis deſcribit. Hæc autem regio, ex qua, poſt ratam luſtrationem, exitus conceditur, *Gehennæ ſuperioris* nomine occurrit, apud *Mekirum* & RR. ſatis frequenter. *Judæis* autem inoleverat opinio peccata ſua adverſus Præcepta Jubentia per meram pœnitentiam, ſaltem in ſolenni Reconciliationis, remitti: ſecundum *R. Zechariam* in *Pirkę Eleaſari* cap. XLVI. יום הכפורים מכפר בעולם הזה ובעולם הבא *Dies expiationum & in hoc & in futuro ſeculo expiat.* Etenim יום הכפור *Diem expiationis* Ultimi Judicii ſpeciem præferre ſtatuunt Magiſtri, libris vitæ & mortis tunc apertis. Peccata autem adverſus pleraque præcepta Vetantia, largitionibus, hujus vitæ κακωχίαις atque ærumnis, exilio, ſaltem morte ipſa, quam februorum oppido maximum putant, deleri. Hinc in ſolenni prece in extremis conſtitutorum, in *Seder*

Tephilloth in 12. Editionis *Amſtelædamenſis* per *Menaſſem B. Iſrael*, pag. penultima, ואם קרבה עת פקודתי למות תהא מיתתי כפרה לכל חטאתי ולכל עונותי ולכל פשעי שחטאתי ושעויתי ופשעתי לפניך מיום היותי *Sin autem viſitatio mea inſtet ad moriendum, eſto mors mea expiatio pro omnibus peccatis, criminibus & commiſſis meis, ſive quæ ſciens ſive quæ ignorans perpetravi à die in quo vitam meam auſpicatus ſum.* In *Pirke Eleaſari* cap. XXXIII. *Saulus* dicitur mortem ſibi conſciſcendo expiaſſe peccata ſua. Conſulatur & *Medraſh Elle Haddevarim* in cap. III. v. 26. & R. Nathan in Avoth Sect. חמשה Sin reſtent adhuc aliqua quæ nec mors ipſa diſpunxerit, illa ſaltem διδασκαλιαῖοι χρόνοι in hac regione, penitus expiari. Nonnulli cenſent caſſam ſpem, quam *Judæi* ex iſta opinione concepiſſe poterant, Chriſtum retuſum iviſſe, cum *nec in hoc nec in futuro mundo peccatum adverſus S. Spiritum remiſſum iri minatur.* *Judæi* enim *Talmudis* illud ſemper in ore habent כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא *Omnis Iſraelita partem habet in mundo futuro: Iſraelitæ* nequam & parum frugi poſtquam eos (ut dictum) ab anteactæ vitæ nepotatu luſtraverit mala iſta manſio.

manſio. *Judæos* quippe omnes גוי קדוש *gentem ſanctam* vocant, talemque in amputatione præputii vim ponunt, ut quibus ea contigit à *Paradiſo* æternum arceri nequeant. Eorundem decretum eſt Tractatu Kidduſhin prope finem, fol. 82. p. 1. טוב שברופאים לגהנם *Optimus medicus ad Gehennam*; quaſi optimi hac luſtratione opus habeant: nec ſic tamen ſuis Panicum incuſſerunt, quin ex medicina, quam improbe paſſim factitant, maximi æruſcatores evaſerint.

Græci etiam hunc locum agnoſcunt: ex quorum ideo ſententia *Virgilium* nonnulli volunt Inferos in *Campos Lugentes, Elyſium & Tartara*, diſtribuiſſe. In Lugentes autem Campos cogebantur omnes *Biæothánati* & *Aori*: πάντες οἱ περὶ μοῖραν ἢ περὶ ὥραν θανόντες, *omnes qui violenta aut intempeſtiva morte oppetebant. Dido Virgiliana* erat & Βιαιοθάνατος & Ἄωρος,

Quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed miſera ante diem.——

In his autem Campis tantiſper morari voluerunt antiqui, dum μόρσιμος ὠὰν ut *Pindarus* vocat, (id eſt, *legitimum vivendi tempus*) impletus fuiſſet: quem quibuſdam centum,

quibuſdam ſeptuaginta anni conſtituunt. *Solonis* eſt apud *Clementem* & *Philonem*,

Τῇ δεκάτῃ (ſupple ἑβδομάδι) εἴ πῃ τελέσας χρὴ μέτρον ἵκοιτο,
Οὐκ ἂν ἄωρος ἐὼν, μοῖραν ἔχει θανάτου.

Timarchus apud *Plutarchum*, qui (ſive χρηστηρίων ſive ὀνειροπολῶν) in *Trophonii Antro* ſpecimen Inferni accepit; ex hac regione audiit μυρίας ὠρυγὰς καὶ στεναγμοὺς ζώων, μυρίων δὲ κλαυθμῶν βρεφῶν, καὶ μεμιγμένους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὀδυρμούς. Quæ *Er Pamphylus* retulit τῆς ἐνθένδε γενομένης καὶ ὀλίγου χρόνου διόντων πέρι, notat *Socrates Platonicus* (De Republ. X. pag. 615. Edit. *Serrani*) tanquam οὐκ ἄξια μνήμης. *Cicero* ſtatum animarum non à Reviviſcente aliquo, ſed ab Experrecto potius narrari volens, etiam quo certiorem fidem mereri videretur, Campos hoſce Lugentes penitus proſcripſit. Opinabantur autem vetuſtæ hujus ſuperſtitionis affines mortuorum Animas omnia, etiam futura, noſſe; ex Parcarum in Orco ſtaminibus inſpectis: vel itaque evocantes ad ſe cadaveribus aptas

διὰ

διὰ γαστριμαντείας (quam, utpote *Ægyptiis* familiarem, accurate descripsit *Heliodorus Æthiopicorum* VI.) vel ipsi Orcum subeuntes διὰ σκιαμαντείας sive εἰδωλομαντείας consulebant. Quamvis autem Primæ hujus Regionis incolis valde curta futurorum cognitio fuerit, quod illi, nondum epoptæ, ab aliis duntaxat umbris nonnulla percontando acceperant; sacerrimis tamen consultoribus cum hac regione commercium utcunque impetrabilius cessit, quo magis illa in propinquo; *Erichtho* apud *Lucanum*,

Non in Tartareo latitantem poscimus antro,
Adsuetamque diu tenebris modo luce fugata,
Descendentem animam, primo pallentis hiatu
Hæret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas,
Ad manes ventura semel. ———

Campos enim hosce Lugentes in *Orco pallente, nondum nigro* statuebant, id est, inter hujus vitæ, atque Inferni confinia: quo sensu Charite, Thrasyllum occisura, sic præfatur: *Nec mortis quiete recreaberis, nec vitæ voluptate lætaberis; sed incertum simulacrum errabis inter orcum & solem.* apud *Apuleium*. Quorsum vero ex hac potissimum regione arcesserent animas, aliam caussam adsignavit *Tertullianus*, libro de Anima, prope finem; *Invocan-*

tur quidem Aori & Bæothanati ſub illo fidei argumento, quod credibile videatur eas potiſſimum animas ad vim & injuriam facere, quas per vim & injuriam ſævus & immaturus finis extorſit, quaſi ad vicem offenſæ. Quo autem ſcires ex Campis Lugentibus arceſſitos omnes quos *Ulyſſes* conſuluit,

——πεπνυμένα θυμὸν ἔχοντας

notavit *Homerus.* Odyſſea λ'. חדע לך כי הנפש אחר צאתה ומן הנוף אר זל שהיא זוכרת ומתאבלת עליו על הפרדה מן הנוף *Scito quod anima poſt exitum è corpore (ut RR. οἱ μαχαιρίται dicunt) ipſa recolens* priſtinum ſtatum, *de illo plorat, de ſeparatione* nempe *ſua è corpore*, ut inquit *Jechiel Milè* in *Reſhith Chokmah.* Et nos de animabus *Hebelis, Nadabi, Abihu, Nabothi* & ſimilibus prius adnotavimus. Tametſi vero hanc Regionem *Diverſorium* adpellet *Tertullianus*, quod poſt moram quam diximus legitimam alio migraretur; non tamen Gehennæ Superiori Hebræorum adamuſſim παραλληλος eſſe poſſet, niſi etiam ſupplicii locus fuiſſet. Habent enim & illi Campos ſuos Lugentes, quibus iſti Græcorum potius componi debent.

Atqui ex Inferni Supplicii loco Quotannis liberari

liberari perductos ad ſanitatem etiam Græci agnoſcunt. *Platonis* inſtar omnium auctoritas eſto, qui ſic in Phædone. Οἱ δ' ἂν ἴασιμα μὲν, μεγάλα δὲ δόξασιν ἡμαρτηκέναι ἁμαρτήματα, —τούτους ἐμπεσεῖν μὲν εἰς τὸ Τάρταρον ἀνάγκη· ἐμπεσόντας δὲ αὐτοὺς καὶ ἐνιαυτὸν ἐκεῖ γενομένους, ἐκβάλλει τὸ κῦμα, &c. *Qui licet ſanabilia, magna tamen flagitia admiſiſſe videantur,* ——*illos in Tartarum incidere neceſſe eſt: incidentes autem atque annum illic commoratos ejicit fluctus*, &c. Quæ reliqua illic apud *Platonem* habes, totidem fere verbis à Talmudicis expreſſa memini. Hoc tamen notandum, nullam prorſus *Purgatorii* mentionem in ſcriptis Judaicis occurrere Gemara antiquiorem; quæ, juxta ipſorum annales, condita eſt circa annum æræ Chriſtianæ quingenteſimum. Nihil ea de re *Targumim*, nihil *Philo*, nihil *Joſephus*, *nihil Miſhna*, ſcriptum ſolidum atque antiquum, quod poſt S. Literas in ſummo pretio ab Eccleſiaſticis merito haberi debet. Quamvis enim R. Jehuda Sanctus opus illud circa ſeſquicenteſimum Chriſti concinnaverit, aſſerunt tamen Judæi præſto illi fuiſſe majorum ſuorum chartas in ſubſidium: quod quam ſit veriſimiliter dictum non different fateri, qui illud opus perlegerunt; ejus enim pleraque

pars iſtiuſmodi eſt, ut omnino per meram traditionem ſine ſcripti ullius adminiculo eouſque conſervari potuiſſe non opiner. Sin quis objiciat in iſtiuſmodi diſcrepare illum librum aliquoties à S. literis & ipſo Joſepho, habebitur ejus rei ratio alibi. Extat, fateor, *Purgatorii* luculenta mentio in loco Zoharis, quem produximus; ſed iſtum librum multo ſerius ſcriptum fuiſſe convincunt λέξις καὶ πράγματα: ineptiſſime enim Chaldaiſſat, recenſitis ſubinde hiſtoriis rerum multo recentiorum, quam ut poſſit ad annum Chriſti quingenteſimum pertingere. Liber ergo Juchaſin illud opus R. Simeoni f. Jochæi tribuere non eſt auſus. Quæ autem de V. Teſtamenti libris afferuntur ad ſtabiliendum *Purgatorium* parum ponderis habent. Etiam Machabaicis temporibus ſacrificia & orationes pro mortuis non concludunt de *purgatorio* tunc fuiſſe cogitatum: & veteres Chriſtiani, qui pro mortuis orabant, ne verbulum intermiſcent de *purgatorio*. Longe vetuſtiſſima mentio ejus rei habetur in loco Platonis, quem produximus. E cujus ſchola prodiens Origenes fecit *purgatorium* orbi Chriſtiano tunc demum innoteſcere. Atqui is exiſtimavit Deum omnes creaturas natura æquales atque ejuſdem ordinis ac loci condidiſſe;

didiſſe; libero inſuper arbitrio prædita, quo fretæ Deum imitarentur ac tales perſtarent, quales conditæ ſunt; aut ſecus facientes, deſerta ſtatione corruerent in deterius: id autumabat per varios gradus fieri poſſe, quoad ſummi ordinis Seraphus in terreſtrem demum naturam deſcendiſſet: exiſtimavit autem unamquamque creaturam illum tandem obtinere ordinem in rebus, quem prævaricando delegerit ſibi: illam autem quæ vel minimum à ſumma ſua perfectione deſcivit, habere quod tantiſper angat animi; quæ vero, longiſſime recedendo, quam maximam ſibi miſeriam conciliaſſe videatur, etiam in extremis conſtitutam non deſeri à cæleſti clementia, quandoquidem receptui divinitus canatur, ac fiat certa ſpes conditionem priſtinam recuperandi, ſi tunc demum ærumnis longum exantlatis manſueſcere ac reverti velit: neminem enim diutius iſtis exerceri cenſet, quam inolitæ ſordes vitiorum poſtulaverint. Perlege ſi placeat caput VI. libri I. cap. IX. lib. II. & cap. I. libri tertii περὶ ἀρχῶν. Quantum autem Origenes philoſophorum animos permoverit tantum de Academia in Chriſtianiſmum convehendo, non hic dicam. Certe Chriſtiani hoc tantum indidem decerpere ſunt auſi, *Animas non niſi*

defæcatas

defæcatam ac debitam puritatem nactas in cœlum admitti posse. At de Purgationis ratione ac modo nihil per multa tandem secula sancitum. Multo minus quicquam somniatum de Purgatorio quod Papistæ ostentant; in quo scilicet nihil συμπαθείας σωματικῆς aut pravorum affectuum excoquitur; *tantum pœnæ commissorum, etiam remissorum, penduntur.* Quæ sententia res fisci est planissime, atque eo nomine pro articulo novæ perfidiæ à non uno conciliabulo venditari meruit. Quid enim non audet Roma mendax in Christianismo? Quamvis autem inter Judæos & Academiam jamdudum convenisse ostendant Solomon apocryphus & Philo, tamen mihi multo verisimilius videtur Judæos non plausisse Purgatorio Platonis, prius quam fæx degeneris Christianismi tantundem recepisset. Rabbinis enim novum non est scripta sua Christianorum, quibuscum una vixerint, non paucis opinionibus interpolare. Quo pacto etiam Formulas Precum suarum ad Missæ Canonem adtemperasse videantur. Merito ergo possem hoc loco Græcos Hebræis præposuisse, sed istis animadversis, nihil obfuerit servatum alibi ordinem etiam hic retinuisse.

Mohammedes qui Judaismo atque Græcismo

ciſmo Neſtorianiſmum incruſtans, ex omnibus ῥῶπον unum & cinnum quaſi conflavit; à Judæis & Græcis etiam hujuſce Medii ſtatus fidem accepit. Illi enim الاعراف *Alaaraf* regionem الزرزخ *Alberzach, loci ſeparationis, Medias inter extrema ſupplicia & Paradiſum obtinens.* De qua agit *Corani Surat.* VII. Morgiorum autem ſecta luſtrationem fieri tranſeundo: mediam Gehennam plane agnoſcit. Conſule notas *Cl. Pocockii* ad *Gregorii Abulfaraii*, pag. 25. lin. 8. Ebn Sennæ in Almahad cap. II. refert, Illos qui & recte credunt & recte faciunt æterna beatitudine fruituros. Illos qui perperam Credunt & male etiam faciunt pœnas æternas luituros: *Qui vero bene crediderunt ſed male vixerunt de his dicitur, quod ipſi ſunt in arbitrio Dei, qui illos punit, aut miſericordia dignatur, ſicut vult; neque aliquid eis in perpetuum imponitur.* Lege etiam caput ſeptimum ejuſdem libri.

SECT.

SECT. IX.

De loco ſtatuque *penitus Impiorum* juxta *Hebræos* & *Græcos*.

Nomina quibus dirus iſte locus Hebræis *venire ſoleat.* Gehennæ *nomen unde.* Gehennam *varios gradus admittere ex Evangelio confirmatum.* Gehennæ Infimæ *ſupplicia æterna. De Kereth ſive Exciſione Animæ quam Lex minatur. Expenduntur locutiones iſte* εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. לדורי דורות *& ſimiles. Quid RR. quidam de pœnarum æternitate ſentiant. Quid Origenes. Quid* Græci *de* Tartari *duratione ſtatuant. Puniri in* Gehenna *intenſiſſimo gradu Frigoris ac Caloris juxta* Hebræos. *Itidem ſe rem habere in* Tartaro Græcorum. Mohammedanos *itidem ſtatuere.* Cœlum & Gehenna *ſive* Tartarus *quam per omnia opponantur.*

UT autem *Penitus Juſti* in Paradiſum, & *Mediocres* in Gehennam Superiorem, ita *Penitus Impii* in Gehennam Inferiorem deſcen-

deſcendunt: quam *R. Meir* מקום המשפט *S. Lucas* τόπον τῆς βασάνου, per eminentiam vocant. RR etiam בור תחתית *puteum infimum*, (Græci ἄβυσσον.) שאול תחתית *Sheol infimum* Jobi cap. XVII. v. 6. dicitur גהנם של לגיו *Gehenna Interior* à Chaldæo paraphraſta. Latinus dixit – *Intima lethi Tartara.* — RR. etiam בית אבדון *Domum perditionis* vocitant, Sed תופת *Topheth* & גיהנם *Gehenna* voces ſunt iſti loco ſignificando longe frequentiſſimæ. In vicinia enim Urbis ſanctæ jacebat diris devota vallis Hinnomidæ, in qua filios filiaſque vivicomburiis Molocho trajiciebant: quam ideo Rex *Joſias* in *Gemonias Judaicas* vertit, rebuſque turpiſſimis (cadaveribus, fimo & ejuſmodi) conjectis polluit: & ne quid noxæ exhalaret hoc olenticetum, abſumendis rebus iſtis immundis, teſte *D. Kimchio* in *Pſalmum* XXVII. perpetuo igne ſatagebant. In Coſari etiam ſermone I. dicitur, גיהנם הוא מקום ידוע קרוב לירושלם גיא שאין האש נכבית ממנו היו שורפין בו עצמות הטומאה והנבלות ושאר הטומאות *Gehenna locus erat famoſus prope Hieroſolyma, vallis nempe, in qua ignis nunquam extinctus fuit, in quo comburebantur oſſa immunda, morticina, & ejuſmodi*

ejuſmodi res immundæ. Illic etiam Angelus Domini *Aſſyriorum* caſtra adortus una nocte centum octoginta quinque hominum millia occidit; quo ſpectant illa *Eſaiæ*, cap. XXX. v. 31. *Voce Domini paveſiet Aſſyrius*, &c. *Eſt enim pridem ordinatus Topheth, eſtque regi alte lateque inſtructus; igne, multiſque lignis ardens, Domini flatu, quaſi ſulphureo quodam torrente, cum incendente.* Illic etiam contigit idolatras *Judæos* à *Babyloniis* bello internecino vinci, ita ut cadaveribus humo contegendis defuerit locus. Secundum illud *Hieremiæ* cap. VII. v. 30. &c. *Quoniam offenderunt me Judæi, (inquit Dominus) ſuoſque nefarios deos poſuerunt in æde à me denominata, ejus polluendæ cauſa, extruxeruntque ſacella Topheth (quod eſt in valle filii Hinnomi) ad ſuos filios filiaſque igne cremandos, id quod neque juſſi neque mihi venit in mentem; itaque tempus erit (inquit Dominus) cum non deinceps Topheth aut vallis filii Hinnomi, ſed vallis cædis dicetur, ſepelientque in Topheth donec locus non ſuppetat. Et erunt hujus populi cadavera paſtui volucribus cœli & beſtiis terræ abſterrente nullo.* Vides Deum hominesque in abominandi hujus loci execrationem conſpiraſſe. Ut ergo Paradiſi Terreſtris ſumma amœnitas ἐξ ἀιαλοήας πιὸς

ad

ad Cœleſtia gaudia conſignanda; ſic horrenda hæc vallis pari ſimilitudine, cum nihil immanius occurreret, ad ſignificandum Tartareum locum impiorum pœnis apparatum, poſt ſecundum templum ceſſit; neque enim antea poterat per temporis rationem, quo hæc geſta ſunt. Targum in *Iſaiæ* cap. XXXIII. v. 14. impios amandat לגיהנם יקידות עלם *ad Gehennæ ignem æternum.* Regionem foveæ in quam deſcendit Lucifer, *Septuaginta* τὰ θεμέλια τῆς γῆς, *Arabs* لساسات الارض *fundamenta terræ vocat*; תחתיות ארץ היורד לשם שוב אינו עולה *Quod ad Infima Terræ attinet, qui eo deſcendit nunquam adſcendit*, ut habet liber *Joſod Shirim. R Menachem in* paraſham אמור & Moſes Gerundenſis cap. Gamul, Gehennam in ſeptem minores regiones diſtinguit; (quod & alii RR. faciunt) quibus diverſos pœnarum gradus innuit. (Et Chriſtus quadantenus diſcrimen in Pœnis Gehennæ ſtatuit, dum ait, *Tolerabilius iri Sodomæ & Gomorrhæ, quam iis qui evangelium non admiſerint*; Matthæi X. v. 15. Alcoranus etiam Capite III. v. 162. Supplicia Gehennæ diverſa conſtituit.) Atqui aſſerit illos qui deſcendunt in *Infimam Regionem*,

Abaddon

Abaddon dictam, nunquam adſcendere; eſſe quippe illum locum ſine ullo exitu aut porta. Idem in Paraſham אחר מות inquit, ויש רשעים גמורים שנדונים דורי דורות כרצון האל יתּ ומקיים אותם בצער ועונש שאין כלה *Sunt & Penitus Impii qui puniuntur in ſecula ſeculorum ſecundum voluntatem Dei benedicti, qui collocat illos in cruciatu & pœna ſine fine.* Jalcut in Zechariæ, cap. XIII. v. 9. totidem etiam verbis habet, הרשעים הגמורים נידונים שם דורי דורות *Penitus Impii illic* (de Gehenna locutus) *plectuntur in ſecula ſeculorum.* Eadem etiam habentur in *Toſaphoth* in *Bava Metzia*, cap. IV. Et Tractatu *Roſh Haſhanna*, loco prius laudato; ubi porro dicitur דניהנם כלה והם אינם כלים verbatim, *Ceſſabit Gehenna at illi non ceſſabunt*, i. e. prius deſinet Gehenna quam illorum pœna. Iſta enim verba comparative exponi debent. Eundem Hebraiſmum habemus in iſtis Chriſti, *Matthæi* cap. XXIV. v. 35. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι, i. e. *prius abibit cœlum & terra quam verba mea. Lucæ* cap. XVI. v. 17.

Εὐκο-

Εὐκοπώτερόν δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. *Facilius est cœlum ac terram perire, quam ullum legis apicem intercidere.* S. Lucas hic comparative exposuit. Nihil hic dico de singulari opinione *R. D. Kimchii* qui in Primum *Psalmum* dicit de Impiis hisce תאבד נפשם עם גופם ביום המיתם *peribit anima ipsorum cum corpore in die mortis.* Aut Mayemonidæ, qui *Kereth* sive *Excisionem*, quam lex identidem interminatur, de *Annihilatione* interpretari videatur. *Arnobius* libro II. de Impiis Animabus; *Jaciuntur enim &, ad nihilum redactæ, interitionis perpetuæ frustratione vanescunt.* Norunt quicunque in Talmudicorum scriptis versati, solere illos opiniones suas sententia semper aliqua S. Scripturæ, Rabbinico (id est deliro plerunque) more exposito firmare: futurum autem Bonorum ac Malorum statum significari volunt istis Abigallis ad Davidem, I Sam. cap. XXV. v. 29. Statum nempe Bonorum *colligatione in fasciculo viventium*; Statum autem Malorum *projectione* tanquam *è funda* describi. Et certe vox *Jaciuntur*, quam tanta cum vehementia usurpat Arnobius, fidem pene facit eum à Judæis istius excisionis modum hausisse: quamvis etiam ad Christi illud allu-

dat, *Satius eſt vereri illum qui & animam & corpus in Gehenna perdere poſſit, quam illos qui corporis tantum occidendi jus habent*; quo *interitum animarum* ſtabiliret. S. autem Apocalyptes ait *fumum* meretricis ultimo ſupplicio affectæ *adſcendere* εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, cap. XIX. v. 3. Deque ſimilibus ſimiliter loquitur, cap. XIV. v. 11. Quibus verbis RR. לדורי דורות *in ſecula ſeculorum* accurate reſpondet, in Tract. *Roſh Haſhannah* loco ſuperius memorato: Et in Jalkut in Zechariæ cap. XIII. fol. 141. pag. 2. Editionis Liburnenſis, ubi illa verba לדורי דורות è Talmude integre citantur. Iſtam autem phraſin Talmudicorum *R.* Iſaac *Alpheſius*, caſtravit, Tom. I. fol. 308. p. 1. de *penitus impiis* ſcribens יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורות ait, *deſcendunt in Gehennam ibique puniuntur in ſecula*, (non *in ſecula ſeculorum*;) quanquam alias Talmudicorum ſcita caſtiſſime repræſentaſſe videatur: qua de re egregiam laudem reportavit, apud Mayemoniden in Præfatione in Seder Zeraim. Et quicquid in ſua totius Talmudis Epitome concinnanda induxit R. Iſaac Alpheſius, pro irrito habent Judæi. Iſtam autem caſtrationem ſi tanti putaſſet *Joſephus Samigah* correxiſſet in ſuo *Purath*, id eſt, *torcu-*

lari,

lari, quo *Alpheſium* aliquoties nimis inique premit. Si vero hanc rem penitus introſpiciamus, deprehendentur Judæi non pauci etiam Impiorum iſtorum pœnas non ad æternam perpetuamque durationem, quamlibet ad valde longam ſi fors tulerit, extendere. De penitus Impio *R. Moſes Almoſny* in *Tephillah Moſheh*, מדה כנגד מדה אם עשה עבירות הרבה נענש הרבה ואחכ יבוא למנוחתו *Menſura juxta menſuram, ſi quis enim multum peccarit multum punietur: poſtea tamen conſequetur requiem ſuam. R. Iſaac Ben Arama* in *Akdath*, (Commentario in Pentateuchum) in *Paraſham* חיי שרה tantundem aſſerit. *R. Jacobus Chavif*, in *En Jacob*, in *Roſh haſhannah*, cap. I. ויש שמחוך שקכלו כבר דינם בניהנם אפשר שיוכו לחיי העולם הבא ועליהם אמר דוד אחבתי דכתיב ביח אפפוני חבלי מות וכתיב דלותי ולי יהושיע *Sunt qui poſtquam in Gehenna jam pœnas dederunt, forte dignabuntur vita mundi futuri; & de illis dixit David, (Pſalmo* CXVI.) *Amabo, &c. De iis ſcriptum eſt, Circumdederunt me dolores mortis, &c. Et ſcriptum eſt, Attenuatus ſum & me ſervabit.*

R. Menachem in *Paraſham* וישב exponens illa *Samuelis*, cap. XXV. v. 29. *Sit anima domini mei ligata in faſciculo viventium cum domino deo tuo; at animam inimicorum funda projiciat, projiciat* (inquam) *velut ex fundæ ſcutali.* Faſciculum Viventium, de Juſtorum conditione: Projectionem tanquam ex funda, de malorum accipit: deque Malis concludit *eſſe illos in vinculis* עד זמן צאתם *uſque ad tempus quo inde exeunt.* Idem in *Paraſham* אחרי מות de Gehenna Inferiore locutus אבל הרשעים עומדים שם עד וזמן עבר לכלותם *At impii manent illic quoad eorum maculæ abſterſæ fuerint.* Phraſin autem εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων in *N. T.* legitimam *æternitatem* non neceſſario deſignare, vel inde liquet, quod phraſis *Hebraica* quam *Græca* illa exprimere nata eſt, pro minore temporis ſpatio, quamlibet longo, aliquoties in S. literis uſurpetur. Phraſin autem *Hebraicam*, *Græcæ* iſti legem ſignificandi præſcribere debere nemo neſcit. Et in *Apocryphis Enochi ex Hebraiſmo* converſis diſerte legas ἕως συντελεσθῇ τὸ κρίμα τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων, quod, quocunque intelligas modo, dici non poſſet, niſi æternitate quid minus ſignificaret: συντελεσμὸς enim non competit veræ æternitati. Sed de iſtis fuſius

in

in noſtris ad Decreta *Origenis*. Judæi enim plurimi Gehennam, ut *Græci* Tartarum non tam ad cruciatum quam ad emendationem pofligatiſſimorum comparari ſtatuunt: atque ultima illa remedia non niſi ἐς τὰ ἔσχατα νοσήματα, quæ alias corrigi non potuerunt, adhiberi; ut noſter Hippocrates de morbis corporeis monet. Lege Origenem libro περὶ ἀρχῶν II. cap. XI. qui eo planiſſime alluſit. Simplicius, in Proœmio, vim tam efficacem ſermonibus Epicteti adſcribit, ut qui iſtis non movetur Infernis tantum Tribunalibus corrigi atque ad frugem perduci poſſit. Ἔι τις (inquit) ἐκεῖνο τοῦτον μὴ πάσχει τῶν λόγων, ἐκεῖνο μόνων ἂν τῶν ἐν ᾅδου δικαστηρίων ὑπευθυνθείη. *Socrates* ergo in Gorgia pag. 526. Edit. Serrani. ait, *Se Futurum Judicium credere; ac diſpicere qua poſſit ratione quam ſaniſſimo præditus animo coram judice comparere.* Ἐγὼ μὲν οὖν, (inquit) ὦ Καλλίκλεις, ἐκεῖνο τοῦτον τῶν λόγων πέπεισμαι, ἡ σκοπῶ ὅπως ἀποφανοῦμαι τῷ κριτῇ ὡς ὑγιεστάτην ἔχων τὴν ψυχήν. Nam Mentes Sanæ ſtatim in Elyſium, Sanabiles autem poſt luſtrationem Tartaream admittebantur: at *Inſanabiles* perpetuæ ſuæ

miseriæ nullum fructum reportant ipsi; Οἱ δ' ἂν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι, καὶ διὰ τοιαῦτα ἀδικήματα ἀνίατοι γένωνται, ἐκ τούτων τὰ πρέποντα λείγματα γίγνεται· καὶ ἔστι αὐτοὶ μὲν οὐκέτι ὀφίνανται οὐδέν, ἅτε ἀνίατοι ὄντες· ἄλλοι δὲ ὀφίνανται, οἱ τούτους ὁρῶντες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰ μέγιστα καὶ ὀδυνηρότατα καὶ φοβερώτατα πάθη πάσχοντας τὸ ἀεὶ χρόνον, ἀτεχνῶς πρέποντα λείγματα ἀνηρτημένους ἐκεῖ ὁρᾶν ὁ ἅδης ὁ τῷ δεσμωτηρίῳ, τοῖς ἀεὶ τοὺς ἀδίκων ἀφικνουμένοις θεάματα καὶ ὑποδείγματα. *Qui summa scelera admiserunt, ac propterea insanabiles fiunt, ex illis exempla statuuntur: illi enim ipsi, utpote Insanabiles, nihil prorsus utilitatis percipiunt; aliis vero utilitas redundat, qui illos cernunt ob flagitia maximis atque acutissimis ac maxime horrendis tormentis affectos; revera illic in Inferno, ceu carcere, in exempla suspensos, ut impiis eo pervenientibus perpetuo spectaculo sint ac documento.* Hæc *Plato* in *Gorgia*, & similiter etiam in Phædone, & alibi. Tartaro itaque

——Σιδηρείας τε πύλας, καὶ χάλκεον οὐδὸν

tribuit *Homerus*, Iliade θ'. *Apollonio Rhodio*

——ἄῤῥηκτοι

——ἄῤῥηκτοι Ἀΐδαο πύλαι.

Unde Poeta Latinus

Porta adverſa ingens, ſolidoque adamante columnæ,
Vis ut nulla virum, non ipſi exſcindere ferro
Cœlicolæ valeant,——

Per hoc autem (inquit Servius) *oſtendit nullum de Tartaro ad ſuperos poſſe remeare, ne numinum quidem favore.* Socrates in Phædone ait, *Inſanabiles incidere in Tartarum,* ὅθεν ὕποτε ἐκβαίησαν. Turris Vocalis ad Pſychen, *Si ſpiritus tuus corpore tuo ſemel fuerit ſejugatus, ibis quidem profecto ad imum Tartarum, ſed inde nullo pacto redire poteris.* apud Apuleium Metam. VI. Hinc Alecto è Furiis una audit, quod ἀλήκτως καὶ ἀπαύστως commiſſorum pœnas exigat, ut *Pharnuthus* notat.

Hebræi autem ad Gehennam, & Græci ad *Tartarum* ſuum conſtituendum, Activarum (ut vocant) Qualitatum, Caloris nempe & Frigoris, intenſiſſimum gradum accerſunt. *Simeon Ben Jochai* in *Zohar*, In Paraſham

וירא אליו p. 281. Editionis Cremonenſis De Gehenna Superiore, דא מסטרא דמיא וד׳א מסטרא דאשא דא ודא דינא דניהנום וחייבין דגיהנום בתרי דינין אלין אתדנו אלא דינא דחייבוי דניהנים תריסר ירחי *Hoc latus aquarum illud vero latus ignis: tam hoc quam illud eſt pœna Gehennæ. Et qui Gehennæ obnoxii ſunt, duabus iſtis pœnis plectuntur, quibus ſubjacent in Gehenna* XII. *menſes.* Ibidem & *Medraſh* de Gehenna Inferiore, רשעים עבודי עבודה זרה נידונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים *Impii cultui extraneo addicti igne & aqua æternum torquentur neque adſcendunt.* Eſdræ apocrypho *à dextris ignis, à ſiniſtris aqua. Drithelmo Saxoni,* apud *Bedam* loco prius citato, *Unum* (Gehennæ) *latus flammis ferventibus nimium terribile, alterum furenti grandine ac frigore nivium omnia perflante ac verrente non minus intolerabile.* Cumque S. *Hieronymus* Deum teſtatus profiteatur in Commentariis, *Se ſuis ſimpliciter indicare, quæ ab Hebræis didicerat,* (conſule eum in II. *Nahum.* verſ. 1. In *Zachariam* lib. II. ſub initio.) ergo & hanc ipſam ab iis opinionem hauſiſſe merito videatur. In *Jobi* quippè caput vi-

ceſimum

ceſimum quartum, verſiculum decimum nonum, verba veteris interpretis, *Ad nimium calorem tranſiet* (*Tranſiet, exiet, periet, interiet, abiet*, &c. Frequenter occurrunt apud V. Interpretem. *Exiet* apud *Tertullianum*, libro adverſus *Judæos*. *Tranſiet*, apud Tibullum Eleg. IV. v. 23.) *ab aquis nivium*: ſic exponit Hieronymus. *Quaſi duas Gehennas ſanctus Job dicere mihi videtur, Ignis & Frigoris; per quas Diabolus, hæreticus, & homo impius commutetur: forte in ipſa Gehenna talis ſenſuum cruciatus fiet illis qui in ea torquebuntur, ut nunc quaſi ignem ardentem ſentiant, nunc nimium algoris incendium: & pœnalis commutatio ſit nunc frigus ſentientibus nunc calorem.* Aitque fortaſſe Chriſtum interminantem *ſtridorem dentium* huc reſpexiſſe, *ut iſte ſtridor dentium de rigore frigoris oriatur.* Cavet interim nequid refrigerii miſeri ſibi ex iſta viciſſitudine polliceantur; contendens poſſe hoc expetere quemadmodum febrientes & Rigorem & Calorem citra levamen ſentiunt. Similia habes etiam in ejuſdem commentario in *Matthæi*, cap. X. v. 28. Aphræmus Syrus *Stridorem dentium* itidem accepit. Homilia de ſecundo adventu domini. De צנרז חלג *Frigida nive* Gehennæ meminit Chaldæus in Jobi XXVIII. v. 5. Et

Capite

Capite XXXVIII. de *Promtuario nivis* verba faciens, ſubdit, די גנוזית חלגא לערן עקחא בגהנם *Quam nivem reſervavi in tempora tribulationis in Gehenna.* Et certe etiam *Frigus* intenſiſſimum poſſe ſatis vehementer afficere, non amplius ambiget, qui ſtillicidium frigidæ in nervum tantiſper experiri velit. Utcunque hanc traditionem ſatis antiquam fuiſſe, vel iſta fidem fecerint. Ex utraque autem Gehennæ penu prodita olim fuiſſe divinæ vindictæ ſpecimina arbitrantur: Ex Aquea, Diluvium; *cum omnes ſcaturigines* תהום רבה *abyſſi magnæ perruptæ ſunt*: ex Ignea, cum *Igne ſulphureo in Sodomam & Gomorram divinitus depluit.* Zohar in Paraſham וירא pag. 281. רבי יצחק ול יהודה הוו אזלי באורחא אל יהודה לל יצחק דינא דעבד קבה במבול ודינא דסדום תרוויהו דינא דיהנם הוו בנין דחיבין דגיהנם אתרנו במיא ובאשא *R. Iſaac & R. Jehudah ambulabant in via. Dixit autem R. Jehudah ad R. Iſaacum, Judicium quod fecit Deus in Diluvio, & judicium Sodomæ utrumque erat judicium Gehennæ. Quippe qui in Gehenna ſunt, tam aquæ quam igni adjudicati ſunt.* De utriſque ergo, & iis qui Diluvio perierunt, & de Sodomitis, penitus actum eſſe exiſtimant

ſtimant Judæi, ita ut non ſint Reſurrecturi, nec ſiſtendi denuo pro divino tribunali in die ultimi judicii. Conſule ſi placet ea de re Talmudem tractatu *Sanhedrin*, capite undecimo. *Pirke Eleaſari* cap. XXXIV. *Zohar* in paraſham וירא אליו & *Medraſh* in eundem locum, & R. Nathanem in ſuo *Avoth*, *initio* ſectionis אנשי סדום De iſtis ſanctus *Judas* Epiſtolæ ſuæ v. 7. Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις — πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. *Sodoma & Gomorrha & finitimæ urbes in exemplum jacent: ſempiterni ignis judicium ſuſtinentes. Joſephus* Belli Judaici libro ſecundo cap. 12. ὑπέχειν πυρείαν dixit, id eſt, *pati ſupplicium.* Syrus ad locum Judæ ܣܕܘܡ ܘܥܡܪ ܒܢܘܪ ܕܥܠܡ ܡܬܕܝܢ poſitæ ſunt *ſub igne ſempiterno, condemnatæ judicio.* Chriſtus impios amandans *in lacum igne & ſulphure flagrantem*, reſpexit Sodomam eo modo incenſam, verſamque in lacum bituminoſum, quem *Eſdras Apocryphus* libro IV. cap. V. verſ. 7. *mare Sodomiticum* vocat: ex cujus aqua ſales confecti Σοδομίωοι dicebantur etiam *Galeni* ævo. (Inſpice de ſimpl. med. facultatibus cap. XIX. edit. Gr. Baſil. pag. 53.) Talmudici מלח סדומית *ſalem Sodo-*

Sodomiticum pariter uſurpant. Iidem res profligatas ac diris devotas ים המלח *in mare ſalſum* ſolenniter amandant. Merito ergo S. *Petrus* Epiſt. II. cap. II. v. 4, 5, 6. Angelos dejectos, Mundum veterem, Sodomam & Gomorrham conjunxit, tanquam luculentiſſima divinæ ultionis ſpecimina, quæ judicio magnæ diei ſaltem præluſiſſe videantur.

Sed & utriuſque extremi Frigoris ac Caloris ſummam vehementiam Tartaro ſuo *Græci*, ut *Hebræi* Gehennæ, tribuunt. Quod etiam *Suidas* advertit in voce Ἠλύσιον. Οἱ δὲ κολάσεων ἄξιοι, ὁ τῷ Κωκυτῷ καὶ τῷ Πυριφλεγέθοντι ἀπελεύσονται· Ποταμοί δέ εἰσι, ὁ μὲν Κωκυτὸς ψυχρότατος· ὁ δὲ Πυριφλεγέθων θερμότατος. De hiſce fluviis καταπλεχθὲν oppoſitis Philoſophus in *Phædone*. Maximus etiam Tyrius ex Platonis ſententia Fluviorum Infernalium meminit ἄνω καὶ κάτω ῥεόντων ὕδατι καὶ πυρί, *ſurſum deorſumque fluentium Aqua & Igne*. Diſſertatione XXIX. Unde & *Nonnus* hiſtoriarum συναγωγεὺς in *Gregorium Nazianzenum* pag. 171. Ὁ Πλάτων ἐν τῷ Φαίδωνι περὶ τῆς λέξεων καὶ ἀποκληρώσεων τῆς ψυχῆς, λέγει, ὅτι

οἱ

οἱ ἀδίκως βεβιωκότες κολάζονται ἐν τῷ Κωκυτῷ καὶ ἐν τῷ Πυριφλεγέθοντι, ——ποταμοὶ δὲ ὅτοί εἰσιν, ὁ μὲν Κωκυτὸς ψυχρότατος, ὁ δὲ Πυριφλεγέθων θερμότατος. Quæ de Tartaro ſubinde dicit, de Acheronte dicta oportuit. In eo autem quod Acheronti, tanquam tertio fluvio, τὺς μέσους βεβιωκότας mittat *Plato*, ſingularis plane videtur: cæteri enim Geographi Inferni Acheronta ac Cocytum eundem fluvium faciunt, ac ſimili frigore impertiunt. *Theocritus Idyllio* XVI.

Μηδ' ἀχλεὴς μύρηαι ὅπι ψυχρῷ Ἀχέροντι

Neque inglorius lugeas in frigido Acheronte.

Nec nominum ſignificationes abludunt, Κωκυτὸς enim *luctus* eſt, atque Ἀχέροντα à *gaudii privatione* ἐτυμολογῦσι. *Silius Italicus* dixit, Belli *Punici* libro XIII.

——*late exundantibus urit*
Ripas ſævus aquis Phlegethon, & turbine anhelo
Flammarum reſonans, ſaxoſa incendia torquet.

Eidem

Eidem vero mox *Acheron*

——*gelidam eructat cum murmure arenam.*

Sedenim modo Frigus alicubi Tartari admittant, cui fluminum tribuant, noſtra nihil intererit. *Virgilius* hæc duo flumina reſpexit dicendo,

——*aliis ſub gurgite vaſto*
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.

In Alcorano Mohammedes introducit Deum dicentem جعلنا جهنم للكافرين *conſtituimus Gehennam carcerem* عصيرا *infidelium. Surat.* XVII. v. 9. Atque Gehennæ pœnam æternam plus centum locis adſerit. Surat. XCVIII. ان الذين كفروا من اهل الكتاب والمشركون في نار جهنم خالدين فيها اولئك هم شر البرية *Qui ſcripturis nuncium remittunt, &* (المشركون *Almuſhrikouna*) *conſociantes* (eo nomine Chriſti-

Chriſtianos, quod Patri, Filium & Spiritum ſanctum conjugant, paſſim Alcorani intelligit.) *in igne Gehennæ æternum manebunt, in quo etiam iniquitatem facientes* [manebunt.] Dialogo primo inter Sinanem & Ahmedem, Mali dicuntur detineri مع الشيطان في الجهنم في البد الابدين *cum Satana in Gehenna in ſecula ſeculorum.* *Hebræos* etiam & *Græcos* in Duplici pœnæ Gehennalis inſtrumento imitatus eſt *Mohammedes. Corani Surat.* XLVII. *Mohammed* inſcripto, v.14. كمن هو خالد في النار وسقوا ماء حميما فقطع امعا هم *Verum perfidi ſunt æternum in igne, & immerguntur ſimul in aquam & viſceritus diſrumpuntur.* Hunc locum male reddidit *Gallus* interpres *Sieur Du Ryer*; & ſolet nimium licenter intervertere, addere, ac demere: Verſio autem *Anglica*, ex *Gallica* ejus facta, itidem male habet. Ebn Sennæ autem in Almahad Cap. II. teſtatur Mohammedanos omnes ſtatuere quod *Damnatis erunt læſiones vel paſſiones corporeæ à calore & frigore.* Cumque vulgo ſoleant quadraginta dies (partim ante, partim poſt ſolſtitium brumale)

brumale) à frigore intensissimo الزمهرير *Alzamharir* vocare: inde eandem vocem sumserunt scriptores sacri ad *Frigus Gehennæ* designandum.

Ut autem Cœlo omnia Bona, ita Tartaro contraria Mala tribuere solent. Cœlo lucem (αἰθέρος ἄϛατον φῶς vocat *Euripides Phœnissis*; quemadmodum nostræ literæ Deum φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον 1 *Tim.* c. vi. vers. 16. perhibent.) Societatemque Deorum atque Bonarum mentium: Tartaro Tenebras, Furias ultrices, mentes perditas devovent: in Cœlo quies ac νηνεμία: in Tartaro ærumnosissima ταραχή. Paraphrasta Chaldæus רונו נהנם *rabiem* sive *tumultum Gehennæ* dixit in Jobi III. v. 17. Idem in Jobi cap XV.

קל דלוחיא בנהנם באודניה כד שרין צדיקי
בשלמא בחיי עלמא בזוזיתא ייתניר׃

Vox timorum in Gehenna in auribus ejus: quando habitabunt justi in pace in vita æterna, vastitas veniet ei. Cœli Beatitudinem epulari festivitate: Τριχυμίαν δ' ὁ Ταρτάρου ἀθλιότητος, λιτῇ καὶ κενῇ διαίτῃ, siti famequé describunt. In Cœlo omnibus numeris absoluta εὐπορία: In Tartaro ἀπορία penitus exspes. Cœlum ut jucundissimum Palatium

tium lapidibus pretiosis constructum: Tartarum ut Carcerem scrupeum, sentum situ atque horridum pædore, unde nullus exitus conceditur, describunt.

SECT. X.

Cœlestem statum juxta *Hebræorum* & *Græcorum* Magistros revera in virtute consummata: *Gehennalem* sive *Tartareum* in delira atque abnormi pravitate consistere.

Pori ac Peniæ fabula exposita. Unusquisque sibi tortor. Dæmones atque Animas ante Judicium extremum pœnam damni tantum luere ex Patrum sententia.

SApientes autem tam *Judæi* quam *Græci* ut & Mohammedanorum factio Persica, Cœlestem statum in virtute consummata, quæ animæ facultatibus ex æquo respondeat, statuere solent. Suavissimum hunc statum vitæ hujus recte factis quisque pro modo suo auspicamur: at is integer atque

omnibus demum numeris obveniet, quando Deum *uti eſt* cognoſcentes digne pariter amabimus. Iidem vero ſtatum Gehennalem ſive Tartareum in contrariis ponunt; nempe in ſumme delira atque abnormi pravitate & rabie affectuum in extrema demum ἀπορίᾳ conſtitutorum; dum irrequies animus, præterbito pridem Deo, ne tantillum alibi reperit quo impotenter urentem famem, qua perpetuo remordetur, tolerare ulla ex parte poſſit. Gehennalis hujuſce pœnæ rationem egregie expreſſit Origenes, περὶ ἀρχῶν libro ſecundo, capite undecimo. *Sicut ſentimus ſoluta corporis membra, atque à ſuis invicem avulſa compagibus, immenſi doloris generare cruciatum: ita anima cùm extra ordinem atque compagem vel eam harmoniam, ad quam ad benè agendum & utiliter ſentiendum à Deo creata eſt fuerit inventa, nec ſibimetipſi rationabilium motuum compagine conſonare: pœnam cruciatunque putanda ſit ſui ipſius ferre diſſidii, & inconſtantiæ ſuæ atque inordinationis ſentire ſupplicium.* Hanc autem perditarum mentium pœnam commiſſis exactiſſima proportione neceſſario reſponſuram cenſent; quod ab ipſis peccatis modum ac menſuram omnium, quæ patiuntur, facientibus

tibus, oriatur : Dicuntur ergo homines ἀυφαίρετα πήματα luere, in Aureis Carminibus. Ab ipſo autem peccato Gehenna ſive Tartarus incipit; quam primum *aquæ vivæ fons relinquitur, effodiunturque ciſternæ confractæ ac futiles, quæ aquæ continendæ non ſunt.* Jeremiæ ii. v. 13. Quod idem *Græci* ſub fabulari involucro Pori ebrii rem cum Penia habentis ἐν τῷ Διὸς κήπῳ (ut *Plato* in convivio refert) non inſcite exprimunt. Κῆπος enim Διὸς in *Græciſmo*, Hortum Edenis in ſacris noſtris ſignificat, quem *Eſaias* cap. LI. v. 3. גן יהוה *Ezekiel* cap. XXVIII. v. 13. גן אלהים id eſt *hortum Dei* diſerte vocitant. Porum *Plotinus* ἀυπορίαν ἢ πλοῦτον interpretatur; id nomen *Adamum*, cui in primigenia conditione omnia affatim erant, & ſupererant, egregie deſignat; Is autem Ebrius, id eſt, minime mentis compos; cum *Penia* rem habuit, id eſt, Peccato ſe coinquinans à priſtina quidem copia deſcivit ad *Panpertatem* atque indigentiam creaturæ converſus. Culpabilis autem averſio à divina plenitudine in pœnam immaniſſimam poſtremo cedit; anima corporeis rebus omnibus penitus exuta, atque ad Tartareas incitas redacta. Ita, quod de amœno illo Paradiſi apparatu pridem obſervavimus,

(verti nempe totum in Allegoriam, ac de Visione Beatifica intelligi) etiam de Gehennali sive Tartareo choragio dici queat: illud quippe totum Allegorice interpretantur, de privatione Divini Conspectus, internaque flamma quæ mentes impiorum subinde populabitur; quando nihil adeo opus fuerit aliunde acciri Furias, cum inquilinas tortrices sat superque sufficerit perditorum conscientia.

——— *tormentaque sera Gehennæ*
Anticipat, patiturq; suos mens conscia manes,

inquit *Ausonius*. Philo Περὶ δὲ εἰς τὰ προπαιδεύματα σιωδίας. inquit, Ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἄδης, ὁ τῦ μοχθηρῦ βίᾳ ἐστὶν, ὁ ἀλάστωρ, ᾧ παλαμναῖᾳ, ᾧ πάσαις ἀραῖς ἔνοχος. *Vita sua cuique improbo Inferni vice revera fungitur: quippe quæ & ipsum reum peragit, & torquet, atque omnibus diris devovet.* Sic quisque malus eadem opera evadit HEAUTON TIMORUMENOS. In Tartaro autem Ἅπας ὁ τῶν ἁμαρτημάτων ἐσμὸς ἀναιεῖται, ᾧ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἵσταται, ᾧ τιὼ διάνοιαν κεντεῖ, *Universum examen peccatorum renovatur, atque ob oculos sistitur, & animum pungit.* inquit

inquit *Chryſoſtomus* oratione ſecunda in *Lazarum.* Sic Charite Thraſyllo minatur *perpetuæ conſcientiæ ſtimulum* apud *Apuleium. Perſius* graviorem pœnam, quam ſævis Tyrannis imprecaretur, non invenit, quam ut

Virtutem videant intabeſcantque relicta,
Satira iii.

Neque vero norunt memorati ſapientes quorſum dolor corporeus magis in Tartaro, quam voluptas corporea in Cœlo animabus materiæ puris propinari debeat. Ideoque etiam SS. Patres magno conſenſu docent, animas malorum pœna damni tantum ante extremum judicium torqueri: atque idem de Dæmonibus exiſtimant: quocirca etiam illi exclamant creari ſibi *importunam moleſtiam* (πρὸ καιροῦ) *Matthæi* cap. viii. v. 29. ut St. *Irenæus, S. Juſtinus, Hilarius, Lactantius, Euſebius,* aliique exponunt. Sed *Origenes* in *Pſalmum* XXXVIII (pag. 87. edit. *Lugdun.* 1536.) animabus impiorum *carneam craſſitiem* tribuit, quo coqui ſuſtineant in cacabo Gehennali. Olympiodorus in *Phædonem* φιλοσωμάτοις ψυχαῖς, etiam viſis ſeparari à corpore, ἡμίσχετον σχῆμα etiamnum tribuit; unde poſſint vehiculis tunc ſuis effigiem impertire, quod veteres *Græci* atque

Academici præsertim, de εἰδώλῳ dictitant. Vidimus etiam *Simeonem Ben Jochay* & *Abdiam Sphurnum* (ut alios omittam) animabus pristino corpore exutis *vestem* interim tribuere, cujus contagione & doloris & voluptatis corporeæ capax reddatur.

Etiamilla omnia que Bonorum vel Malorum *sensibus* propinat Alcoranus, Ali cum universa factione Persica *allegorice* interpretantur, ad *Spiritualia* torquentes.

SECT.

SECT. XI.

De duratione ſtatus *Bonorum* & *Malorum*.

Quid ea de re ſenſerunt Academici. Platoni ἀΐδιος & ταρταρῶδες *idem. Origenes idem ſenſit: Caute tamen ac modeſte ſententiam dixit.*

TAmetſi vero *Græci* (pariter ac *Hebræi*) conceptis, ut oſtendi, verbis tam Tartarei quam Cœleſtis ſtatus perpetuitatem aſſerere videantur; *Plato* tamen in *Phædro* & alibi, atque illum ſecutus Poeta, Animas & è Cœlo & è Tartaro ad corporeæ denuo naturæ ſortitum poſt ratas periodos admittunt. Hic ergo VI. *Æneidos*, de Animabus,

Has omnes, ubi mille rotam volvêre per annos,
Lethæum ad fluvium Deus evocat agmine magno,
Scilicet immemores ſupera ut convexa reviſant,
Rurſus & incipiant in corpora velle reverti.

Nimirum Academici omnes Animas ad vitam Corpoream reverti crediderunt: hoc tantum cum discrimine; quo magis defœcatæ ac puræ fuerint, eo diutius separatæ atque immunes à corpore in Deorum consortio manent. Impurissimæ vero atque ægre, si omnino, sanabiles, hoc corpore solutæ, in deterius statim merguntur; ut *Servius* in hunc locum, ex mente Philosophi plane loquitur. Hoc *Plato* Tartaro suo significatum ibat; cujus ῥεύματα πάντα πάλιν κύκλῳ φερόμενα εἰς τοὐναντίον ἀρχῆς, ὅθεν ἤρξατο ῥεῖν· πολλὰ μὲν οὖν καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, τὰ δὲ καὶ καταπηγῆναι τῆς γενέσεως ἐκροῆς. Hæc perperam intellexit *Aristoteles*, Meteorologicorum II. *Platonis* Tartarus idem hic valet quod ἅδης vulgo, accipique itidem debet pro regione Naturæ Corruptibilis, quo redeunt quæcunque effluxisse videbantur: *quædam juxta eundem locum per quem prius effluebant*, animæ nempe minime purgatæ, quæ ne tantillum possunt ex orbe Generationis emergere, quin denuo corruant: *alia vero ad extremam usque diametrum ab exitus sui loco* pertingunt, animæ nempe defœcatiores quæ diutissime manent à Generationis vicibus immunes. Istum *Platonis* locum etiam sic exponit *Olympiodorus*, in Meteorolo-

teorologicorum Aristotelis II. Διὰ μὲν τοῦ ἐπ' ὀλίγον προιόντος τοῦ ποταμοῦ καὶ παλινδρομοῦντος διὰ τὴν αὐτὴς πορείας, αἰνίττεται τὰς ψυχὰς αἵτινες δυσίατα ἁμαρτήσασαι ἢ ἀνίατα, ἀδ' ἐπ' ὀλίγον ἀναχωροῦσι τῆς γενέσεως, τουτέστι τοῦ παραδείγματος. ἥτις γένεσις ἀντὶ κολάσεως αὐταῖς δέδοικται, ἵνα καθαρθῶσιν· ἀλλ' εἰ καὶ δόξωσιν ἀναχωρεῖν διὰ τὴν τοῦ σώματος λύσεως, πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀνθυποφέρονται εἰς τὸν γένεσιν ὑπὸ τῷ σώματι ὄσαι. Αἱ δὲ ἰνία ἔχει (lege ἰνίαλα) ἁμαρτήσασαι ψυχαὶ, οἷς ἀδ' ἅπαν προσφιλὴς ὁ παράδειγμα τουτέστιν ἡ γένεσις, μετὰ τὸ αὖθις προελθεῖν οὐκ εὐθέως εἰς αὖθον ἐπείγονται, ἀλλὰ χρόνους πινὰς μακροὺς καὶ βίους ἐκλὸς μείνασαι τῆς γενέσεως, καιρόν τινα πάλιν περίοδον ἔρχονται ὑπὸ τὴν γένεσιν, χάριν τοῦ τὰ προημαρτημένα καθαρθῆναι. *Per fluvium paululum provectum, perque eandem viam remeantem, animas innuit quæ flagitia ægre sanabilia, aut vero prorsus insanabilia admiserunt; quæ ne tantillum quidem à Generatione, quæ est Tartarus, recedunt: quæ Generatio pro pœna illis constituitur ut ea purgentur. Sin autem per corporis solutionem recedere videantur, eodem rursus momento corpore clausæ denuo in generationem*

nem redeunt. Animæ vero quæ facile ſanabilia commiſerunt, quibus Tartarus, id eſt Generatio, non admodum arridet, poſtquam inde emerſerunt, eodem ſtatim redire minime nituntur, ſed per longa vitæ ſpacia extra Generationem manentes per certam viciſſitudinem in Generationem relabuntur, uti pridem admiſſa purgentur. Similia habet & Julianus in Solis Hymno. Lege & Proclum in Timæum non procul fine libri quinti. Sed & Tartari flumina partiter ἀλληγορεῖ *Plutarchus* in Conſolatorio ad *Apollonium*. *Hillelianorum* illud רב חסד משרה כלפי חסר *Dominus miſericordiæ inclinat ad miſericordiam*, quo freti בינונים *Mediocres* (quos *Plato* τὰς μέσους βεβιωκόλας vocat) poſt certam luſtrationem in cœlum recipi credunt; ulterius protendit *Origenes*: cum ſatis cauſæ non perſpiceret quorſum veterum Cabalicorum atque Academicorum opinionem mediam amputare deberet. Divinam quippe Clementiam contemplatus, atque Tartareis pœnis luſtralem ac ſalubrem vim adſcribens (ut *Hebræi* & *Græci* faciunt) etiam profligatiſſimos (ὑπὸ δραστηρίοις) tam efficacibus remediis aliquanto, quamvis longiſſimo temporis tractu ſanari poſſe exiſtimavit. Purgatorium enim veterum Chriſtianorum nihil aliud

ud esse præter Cabalicorum atque Academicorum opinionem dimidiatam cuivis ingenuo plane liquet. At qui tantundem clam sacris literis in re tam lubrica credere sunt ausi, causam vix dicent quare ad Cabalicorum atque *Origenis* sententiam non perrexerint. Utcunque quanquam vocibus iisdem (לעולם ועד & similibus V. Testamenti, לדורי דורות Talmudicorum, Εἰς τὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων N. T.) & piorum in cœlo, & impiorum in tartaro duratio nitatur; cur tamen aliter his atque illis ea in re comparatum esse queat, nullo negotio ostendi posset: Rabbinorum vero longe vulgatior sententia est אין תשובה אלא עד המיתה *Nullus post mortem pœnitentiæ locus*, ut loquitur *Ben Azai* in *Pirke Eleazari* cap. XLIII. Sed & ipse *Origenes* sententiam suam admodum caute ac timide produxit; Sic enim dicit, Adversus Celsum libro VI. Ἀλλ' ὑμᾶς ἀκώλυτον τὴν τῶν τοιούτων σαφηνίσαι πιστεῦσαι γραφῆ· ἅτε τῶν πολλῶν ὑμᾶς χρηζόντων πλείονος διδασκαλίας περὶ τῆς χρείττονος ἀμαρτάνειν κολάσεως· εἰς γὰρ τὰ ὑποφερόμενα αὐτῆς ὑμᾶς χρήσιμον ἀναβαίνειν, διὰ τὺς μόνης φόβῳ τῆς ἀμείνονος κολάσεως κρίνειν, συμβαλλομένας ἐπὶ πόσον τῆς κακίας, ἢ τῶν ἀπ'

αὐτῆς

αὐτῆς ἁμαρτανομένων χύσιν. *Nec vero periculo vacat apertam de talibus ſententiam literis mandare: cum plerique ulteriore doctrina minime indigeant, quam* vulgari *illa, pœnam, quæ peccatores manet, exhibente: Neque expedit ad illa altiorem adſcendere, propter hos qui vix metu ſupplicii æterni continent ſeſe à nequitia quanta illa? atque inde natorum flagitiorum colluvie.* Quia utraque verſio & vetus *Chriſtophori Perſonæ*, & nova *Gelenii* diſplicebat; libuit (verbatim fere) de novo vertere. χύσις hoc loco *congeriem, cumulum, colluviem*, ut ſæpe alibi, ſignificat, præſertim apud Origenem.

SECT.

SECT. XII.

Tartarus qua ratione in Imis habitus.

Tartari *notatio.* *Popularis mundi compages qualis* Hebræis, Græcis, & Mohammedanis. Deo *tributa pars mundi ſumma ac luculentiſſima ab* Hebræis, Gehennæ *infima atque obſcuriſſima.* Græcos *itidem de* Deo, *itidem etiam de* Tartaro *ſentire.*

TArtari autem vox Etymologo à ταράσσω deducitur: aliis ab ἔταρον, ſecundo indefinito τῦ τείρω, ταρῶ, atque κατ' ἀναδίπλωσιν, ταρταρῶ. Mihi origo *Chaldaica* multo magis arridet, à themate nempe דרר *dardar, decidit,* quo ſenſu *Tartarus* pro eo quod *ſubſidit ac fundum petit,* accipitur. Hinc ἔσχατα γαίης & πάρτιερα γαίης ad *infima terræ* ſignificanda promiſcue poſuit *Heſiodus, Theogonia* ; ſicuti *Hebræi* תחתיות ארץ *infima terræ* pro Gehenna uſurpant. *Tartara mundi* Cornelius Severus in Ætna, *fundum imum,* Virgilius, pariter uſurpant. Nimirum hoc dixerunt ad popularem atque obviam nimis com-

compagem universi respicientes, quam sic describit R. *Eleasarus* in *Pirke.* cap. III. קודקוסי השמים בשמי אוקיינוס הם אחוזים שמי אוקיינוס בין קצות הארץ לבין קצות השמים וקצות השמים על שמי אוקיינוס הם פרושים שנאמר המקרה בשים עליותיו תוכן של שמים עולה למעלה כדורם היא כאהל פרושים קצותיה למטה ותוכה למעלה וכל בני אדם יושבים תחתיה כך הן השמים קצתם למטה ותוכן למעלה כאהל שנאמר וימתחם כאהל לשבת *Margines cœlorum adusque aquas Oceani pertinent: aquis Oceani interfusis inter extrema terræ ac cœli & extrema cœli super aquas Oceani sternuntur: Sicut dicitur,* contignat cœnacula sua in aquis (*Psalmo* CIV. v. 3.) *Vertex cœlorum sursum ascendit instar tentorii: cujus extrema deorsum expanduntur, medio sursum suspenso: intra* (hoc tentorium) *universa gens humana degit. Habent itaque cœli partem eccam inferius vergentem, habent & testudinem sursum evectam instar tentorii.* Ut dicitur, Extendit illos instar tentorii ad habitandum (*Esaiæ* XL. v. 22.) Cœlestem hunc amplexum Tabernaculi Conopeo significatum volunt Hebræi: idem in Apollinis Cortina, indidem exsculpta, somniarunt Græci;

Varro

Varro Linguæ Latinæ libro ſexto in Verſiculum Ennianum,

Quæque freto cava cæruleocortina receptat,

inquit *Cava Cortina dicta quod eſt inter Terram & Cœlum, ad ſimilitudinem cortinæ Apollinis. Fretum* enim *cæruleum* cœli περίφρασις eſt, ab agitatione; ut Scaliger obſervat. Tertius auctor de Morte *Moſis* (à *Gaulmino* editus) p. 36. אוקיאנוס מקצוי הארץ וסופו לקצות השמים יגיע וענני השמים יחבשו אותו ויכסוהו כלבוש *Oceanum à finibus terræ aduſque fines cœlorum extenſum nubes cœli cingunt teguntque veſtis ad inſtar.* Conſule Targum in *Eccleſiaſtæ* cap. I. v. 7. Hiſce etiam næniis plauſiſſe plebeculam Græcam nemo neſcit: atque etiam addidiſſe in ſolis occaſu ſtridorem edi prope fretum *Herculeum*, ὡσανεὶ σίζοντος τοῦ πελάγους καὶ σβέσιν αὐτοῦ, διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς τὴν βυθὸν, ut loquitur *Poſidonius* apud Geographum. lib. III. Eadem Mohammedi impingit Euthymius p. 30. Excerptorum Sylburgii. Sed enim *Epicuri* ſancta ſagacitas porro invenit, ſolem ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ὕδατος, ἐξάπτεσθαι ἀπὸ δὲ τοῦ

πρὸς

πρὸς δύσει, σβέννυσθαι, exprobrante *Cleomede* κυκλικῆς θεωρίας libro II. pag. 89. Eadem habet & R. *Eleasarus* in *Pirke* cap. LI. Sect. רבי ינאי אומר quæ non vacat transcribere. Itidem intelliges illud *Lucretii* lib. IV.

——*Immania ponti*
Æquora, substrata ætheriis ingentibus oris.

Hesiodus in *Theogonia* de Tartaro

——ἀμφὶ δέ μιν νὺξ
Τριστοιχεὶ κέχυται, περὶ δειρὴν αὐτὰρ ὑπερθεν
Γῆς ῥίζαι πεφύκασι καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.

Alcoranus etiam Surata II. v. 20. Mundum pariter construxit; de deo enim dicitur

الذي جعلكم الارض فراشا والسماء بناء

Qui posuit vobis Terram in Fundamentum & Cœlum in Ædem. *Hebræi* autem Deum, utpote *causam causarum*, כבוד ראשון *Gloriam primitivam*, in Tentorii istius suprema apside, summo nempe Cœlo collocant, atque ita intelligen-

telligendum illud הקבה שהוא למעלה מעולמו *Deus incolit ſummitatem mundi ſui:* inde eum שמים *Cœlum* per metonymiam ſacræ literæ & RR. vocitant. Qui ergo Deum in ſupplicationibus verbis Prodigi interpellant, *In Cœlum atque in Te peccavimus*, plane ταυτολογῶσι tametſi Prodigus patrem ſuum, mortalem puta, ſic poterat affari. *Danielis* cap. IV. v. 23. etiam שלטן שמיא occurrit, quaſi *Sultanum cæleſtem* diceres. Cumque occurrit *Regnum cœlorum* (quod fit apud Matthæum tantum, qui hunc Danielis locum procul dubio reſpexit) *cœlum* illic μετωνυμικῶς pro *Deo* ponitur; ſic enim idem Matthæus *Regnum cœlorum* & *Regnum Dei* promiſcue uſurpat: in reliquo vero N. Teſtamento *Regnum Dei* tantum, nunquam *cœlorum* dicitur. Deum autem univerſam molem corporis mundani agitare, perinde ac anima noſtra corpus noſtrum, multis modis illuſtrant RR. more ſuo, in *Vajikra Rabba* pag. 169. & 170. Quo vero pacto à ſuprema ſede per Decem ἐπιστασίας (quas RR. עשר ספירות vocant) Divina virtus ſenſim emanans omnia pervadat, docet Liber *Jezirah*, R. *Joſeph Bar Abraham* in *Ginnat Egoz*, R. *Abraham Saſon* in ſuo *Côt*, R. Simeon Ben Jochay in Zohar, alii-

que Cabalici ἐσαχόνις. Iſtas ἀπογραφὰς, *connatas proceſſibus diminutiones* vocat *Syrianus.* (in *Ariſtotelis* Metaphyſ. lib. XII. ex verſione *Bagolini.*) Quo enim unumquodque purioris naturæ dignioriſque fuerit, eo altiore loco propius Primitivam Gloriam degit: quo naturæ deterioris eo longius recedens inferius inde deſcendit. Ut ergo Divina Majeſtas ſummam totius mundi acropolin procul omni vel umbra corruptionis tenet; ita naturæ ſequiores perpetuis corruptionis vicibus obnoxiæ ad Inferiora mundani Tentorii vergunt: quo ſenſu *ſheol* (quod nominis regioni naturæ corruptibilis tributum oſtendimus) מקום עמוק הפך שמים שהוא מרום *locum humilem oppoſitum cœlo quod eſt altum* appellat *Ebn Eſdræ* loco prius laudato. Atqui Gehenna etiam τῦ *ſheol* ipſius Infimus locus habetur, quem תחתיות ארץ vel מרכז הארץ *infima terræ* vel *centrum terræ* paſſim vocant. *Eſaias* capite XIV. v. 15. inter vaticinandum de Regis *Babylonii* caſu, ad illum Luciferi (quem rebellium angelorum principem vulgo faciunt) alludit; aſſerens Regem illum quoque detruſum iri אל ירכתי בור id eſt, *ad infima barathri.* Septuaginta vertunt

εἰς

εἰς τὰ θεμέλια τῆς γῆς, & ab illis *Arabs* لساسات الارض *fundamenta terræ* posuit. Targum ibidem, ברם לשאול תחתת לסיפי נוב בירת אבדנא *Verum ad orcum infimum deturbaberis, ad fundum tulliani carceris perditionis:* hunc locum negligenter transtulit Latinus interpres more suo. Verum & Terram in Aquis natare statuentes, ut diserte dicit R. *Eleasar* in *Pirkę* cap. V. *Abyssi sub terra sunt, & terra super abyssum* נאמרה שהיא צפה בלב ים כך הארץ מרוקעת על המים שנאמר לרוקע הארץ על המים *Etenim perinde ac navis in medio mari natat, sic terra super aquas expanditur, juxta dictum (Psalmo* CXXXVI. vers. 8.) *Qui extendit terram super aquas:* Aquis locum omnino Infimum tribuunt; quo sensu *Aquæ subtus terram esse* dicuntur, *Exodi* XX. v. 4. Et ne Gehenna non satis profunda atque depressa videatur, eam infra ipsas aquas statuunt: quo sensu *Rephaim* dicuntur *sub aquis gemere*, *Jobi* XXVI v. 5. quo loco per *aquas* non intelliges illas Diluvii, ut quidam faciunt: sed illas subtus quas Gehenna sternitur. Verissimum autem est quod ait *Aristoteles* primo

De Cœlo cap. III. Πάντες τ ἀνωτάτω τῷ θείῳ τόπον ἀποδιδόασι ἡ Βάρβαροι ἡ Ἕλληνες, ὅσοι περ εἶναι νομίζουσι θεὸς, δηλοῖ ὅτι, ὡς τῷ ἀθανάτῳ τὸ ἄθάνατον συνηρτημένον· ἀδύνατον γὰρ ἄλλως. Itidem auctor libri de Mundo (sive *Nicolaus Damascenus* ut *Petrus Victorius* censuit, sive quis alius) observat etiam ideo universim obtinere ut vota concipientes manus ad cœlum tendant: Ὑπομαρτυρεῖ δὲ ὁ βίος ἅπας, τὸν ἄνω χῶρον ἀποδιδὺς θεῷ· ἡ γὰρ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀνατείνομεν τὰς χεῖρας εἰς τ θεῖον εὐχὰς ποιούμενοι. Galeno (oratione ultima *De Partium in corpore humano usu*) Ille opifex rerum, ὁ κατὰ τὸν θεῖον νοῦς, dicitur. *Posidonius* ergo jure cœlum τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ Κόσμου dixit. *Plato* in *Phædro* Divino Numini *supercœlestem locum tribuit, quem nullus adhuc poetarum Græcorum celebravit aut unquam sit digne celebraturus.* Τὸν δὲ ὑπερουράνιον τόπον (inquit) οὔτε τις ὕμνησέ πω τῶν τῇδε ποιητὴς, οὔτε ποθ' ὑμνήσει κατ' ἀξίαν. Quod Plato de poetis, RR de Prophetis dicunt כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא ליום המשיח אבל העולם

השלם הבא עין לא ראתה וגו׳

Omnes universim prophetæ non nisi de diebus Messiæ cecinerunt: quod autem ad Ævum Futurum, Oculus non vidit &c. ut ex veteribus citat Mayemonides ad caput Chelek. Quod autem ad Platonis τόπον ὑπερουράνιον attinet, etiam ipse Christus in nostris literis dicitur adscendisse ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, *Ephes.* IV. v. 10.

E regione vero etiam *Græci* τὸ ἄλλο, (ut vidimus) utpote universi fœcem (ὑποσάθμον Plato dixit, Synesius τὸν πύργον κόσμου) in ultimis habentes, Tartarum ejus *Imum fundum* faciunt. *Homerus* Iliade θ'.

Ἠ μὲν ἐλὼν ῥίψω εἰς Τάρταρον ἠερόεντα,
Τῆλε μάλ', ἦχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον,
Ἔνθα σιδήρειαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός,
Τόσσον ἔνερθ' ἀΐδεω ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.

Quem ultimum versiculum, more suo exponit *Hesiodus* θεογονίᾳ,

Τόσσον ἔνερθ' ἀΐδαο κατὰ χθονὸς ἔσσον ἀερτὴς
γαίης.

Ad quem Poetæ locum reſpexit *Lucretius* lib. IV. in iſtis

Deſpectum præbet ſub terras impete tanto,
A terris quantum cœli patet altus hiatus.

Virgilius ſic expreſſit

——*Tum Tartarus ipſe*
Bis patet in præceps, tantum tenditque ſub umbras,
Quantus ad ætherium cœli ſuſpectus Olympum.

Æneide VI. Tartarus Ἀΐδεω δεινὸς μύχος Anacreonti dicitur. Orpheus apud Proclum Τάρταρα, πυμάτῳ βάσιν vocat. Regiam ergo Divinam, (quam *Hebræi cœlum cœlorum* vocant,) à Tartaro, tota univerſi diametro ſecernunt. Quocirca cœlo ſummam lucem tribuentes, Tartarum τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον *extremas illas Tenebras* vocant, quod inde longiſſimo intervallo diſtet: Quandoquidem Tenebræ ſimpliciter, nullibi ſunt,

ſunt, niſi in Conis planetarum nocturnis. Inque hunc imum carcerem mittuntur profligatæ mentes αἰωνίῳ ἐξωσίᾳ multatæ, ut loquitur *Cyrillus* libro de exitu animæ. Etiam Mohammedi الجنة في جهة العلو والنار في جهة السفل *Paradiſus in regione ſuprema, Ignis autem* (Gehennalis) *in regione infima.*

SECT XIII.

De *Angelorum Tartaroſi* apud S. *Petrum*.

Voces καταταρταρόω & ταρταρόω *ubinam occurrant & quid ſignificent.* Titanum *dejectionem iſti* Angelorum συροιχεῖν. Græci & Hebræi *quid de utrorumque lapſu ſcripſerunt. Unde conſtet quam ſcita vox ſit* ταρταρώσις *apud S. Petrum. Nimis populariter locutos eſſe* Hebræos & Græcos *Mundo Tentorii formam tribuendo. Quid iſta ſententia contineat veri. Gradus varios dari animalium inter ſummum & imum.* Deum *tantum* Materiæ *purum eſſe. Angelis tribui corpora ex igne vel aere ab* Hebræis. *Iiſdem Angelos impuros ac delatores aereos tractus occupare. Itidem per omnia ſentire* Græcos. *Expoſitio loci apud S. Petrum. corollarii vice.*

AB hac autem Tartari voce, ταρταρῶν verbum quin veniat nemo ambigit; unde

de & καταταρταρῶν apud *Apollodorum* in Bibliotheca. Fuit autem iſte *Apollodorus*, teſte *Heraclida Pontico*, ἀνὴρ πᾶσαν ἱστορίαν λελυκὼς, *ſcriptor celebratiſſimus A. Gellio*; habeturque *Ptolemæo Philometori* coævus, *Athenienſis*, *Aſclepiadæ* filius, *Panætii Rhodii* & *Ariſtarchi* Grammatici (iſtius qui tantum ſibi in *Homero* permiſit) diſcipulus; in iſto autem *Apollodori* libro in Centimanorum & Titanum hiſtoria aliquoties occurrit καταταρταρῶν. Eandem tunc etiam tibi vocem oſtendi in Adverſariis meis relatam, reperiri in hiſtoria, quam ex *Euphorione* (poeta *Chalcidenſi*, quem expreſſit *Corn. Gallus*) citant vetera in *Homerum* Scholia, quæ vulgo *Didymo* χαλκεντέρῳ ſive Tarrhæo tribuuntur. Ea ſic habent, Ζεὺς τὸν μὲν Εὐρυμέδοντα καταταρτάρωσε, τὸν δὲ τὰ ἑξῆς. in *Iliada* ξ', pag. 235. edit. *Aldinæ*. *Parthenius* (ut cenſet *Janus Cornarius* in Epiſtola præfixa operibus *Marcelli Empirici*) vel quiſquis auctor libri περὶ παραδόξων, qui in operibus *Plutarchi* habetur, ſic habet, Ζεὺς ὀλιφανεὶς, τὸν μὲν πατέρα, δήσας πλεκτῷ ἐείῳ, καταταρτάρωσε. *Pharnuthus* libro de natura Deorum, De *Saturno*, Ζεὺς, ἐκβαλὼν αὐτὸν τὴν βασιλείας, καταταρ-

ταρώσει.

ταρωσιν. Eſt quidem iſta fabula ubi ubi occurrit, verbum ipſum καταταρταροῦν plane uſitatiſſimum, pro ῥίπτειν ἢ ἐμβαλεῖν εἰς τάρταρον: quos enim ῥιφθέντας εἰς τάρταρον appellarat *Apollodorus*, etiam (ἀπιεωσι) καταταρταρωθέντας appellat. Unde & apud Nonnum Hiſtoriarum σωαγωγία ad S. *Gregorii Nazianzeni Stelitenticon* in *Julianum Emanſorem* habetur, Ζεὺς καταταρταροῖ αὐτὸν (τὸν Κρόνον) μετὰ τῆς Τιτάνων. Simplice pariter verbo uſus eſt Scholiaſta in Æſchyli Eumenides, ipſo initio, Πίνδαρος φησὶ παρὰ βίαν κρατῆσαι Πυθῶς τὸν Ἀπόλλωνα, διὸ καὶ ταραπρῶσαι ἐζήτει αὐτὸν ἡ γῆ. *Pindarus memorat Apollinem vi Pythonem ſuperaſſe: quocirca Terra illum etiam in Tartarum dejicere ſtuduit.* Et Tzetzes doctiſſimus *Græculus*, in allegoriarum à Morello editarum verſiculo centeſimo nono,

Πῶς ταρταροῖ Ζεὺς τὸν Κρόνον μοι φασκέτω.

Et verſiculo CCLIX.

Καὶ ταρτάρωσιν τῷ πικροβρώτῳ Κρόνῳ.

ita enim legendum. *Stephanus* ergo *Byzantius*

tius Tartarum definivit, τόπον συνέχοντα τὰς περὶ Κρόνον. Abunde autem constat ex *Græcorum* Patrum scriptis fabulosos Titanas in principali suo fastigio constitutos Angelis respondere ἐν τῇ ἑαυτῶν ἀρχῇ, priusquam τὸ ἴδιον οἰκητήριον (ut loquitur S. *Judas*) deseruerant; istamq; ἐξέλασιν τῶν Τιτάνων ἐξ Ὀλύμπου, συστοιχεῖν τῇ τῶν ἀγγέλων ἐξελάσει ἐξ οὐρανοῦ. Quo nomine Angeli Mali etiam Τιτανικοὶ ἢ Γιγάντιοι adpellantur apud Origenem, adversus Celsum libro quarto. Utrique & Angeli in Sacris, & Titanes in profanis literis, Dii dicti, utrique è cœlo ceciderunt, utrique vincti, utrique ταρταρωθέντες. De Angelis S. *Petrus* ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους. Epist. II. cap. 2. v. 4. Dixit R. Eleasarus in Pirke, cap. XIIII. והפיל את סמאל ואת חכת שלו ממקום קדושתן מן השמים *Samaelem autem & copias ejus e cœlo, loco sancto illorum, dejecit (Deus.) Homerus* de Titanibus. *Iliad.* ξ'.

——θεὸς ὀνόμηνεν ἅπαντας
Τοὺς ὑποταρταρίους, οἱ Τιτῆνες καλέονται.

Em-

Empedocles Δαίμονας φιλαίτυς ὑ ὑβριστὰς dixit apud *Plutarchum*, libro περὶ τῦ μὴ λεῖν ἀναιζεας. Hanc *Titanum* Ταρτάρωσιν ſic expoſuit *Ælius Ariſtides* in *Romæ Encomio* (p. 396.) τὺς Τιτᾶνας εἰς τὺς καπωτάτυς μυχὺς ϗ γῆς ἀπελθεῖν, σωμασθέντας ὑπ' αὐτῦ τι (Διὸς) ὑ τ' σὺν αὐτῷ θεῶν. Celſus apud Origenem libro ſexto, Expoſitionem proferens Fabulæ Homericæ, de Materiæ ornatu, ſubdit, Ὅτι τὺς περὶ αὐτλὺ Δαίμονας, ὅσοι ὑβεισταὶ, τύτυς [Ζεὺς] ἀποῤῥιπτεῖ κολάζων αὐτὺς τῇ δδρο ὁλῷ. Ταῦτα δὲ τὰ Ὁμήρυ ἴσπ ὕτω νοηθέντα τὸν Φερεκύδλιν, φησὶν εἰρηκέναι τὸ, Κείνης δὲ ϗ μοίρας ἔνερθέν ἐςιν ἡ Ταρταρείη μοῖρα· φυλάσσυσι δ' αὐτλὺ φυλακίδες Βορέυ Ἁρπυιάτε ϗ Θύελλα, ἔνθα Ζεὺς ἐκβάλλει θεῶν, ὅταν τις ἐξυβείση. *Quod dæmonas, qui circa materiam verſabantur, quicunque nempe petulantes fuerunt, (Jupiter) abigens huc mittendo punit. Carmina vero illa Homeri (inquit) pariter intellexit Pherecydes: cujus verba ſunt, Iſtam infra regionem, regio Tartarea eſt: quam cuſtodiunt Boreæ filiæ Harpyiæ & Procella, quo Jupiter deos, ſiquando petulantes, deturbat.*

Hebræi

Hebræi autem Gehennam ipſam *horribili nimbo ac turbini comparant*; alludentes Pſalmi undecimi verſiculum ſeptimum: [Dominus] *in impios tendiculas, ignem, ſulphur, atrocemque ventum depluet; hæc ſors eis extantlanda eſt.* Ad quem locum conſule ſi placet Targumim. Turbines autem & Procellas familiæ boreali etiam imputavit R. Eleaſarus loco pridem adhibito. In libello Cabalico Chaldaice exarato Medraſh Ruth inſcripto, qui Zohari Cremonenſi inferitur: p. 184. ר׳ חנינא פתח: ויראו בני האלהים עזא ועזאל תרין מלאכין הוו דקטרגו למריהון ואפיל לון קודשא בריך הוא מאתר קדושתהון מעילא: וכד נחתו אתגליאו באוירא ואתעבידו כבני נשא: *R. Chanina inſit, Et viderunt filii Dei &c. Aza & Azael duo Angeli fuerunt, qui accuſarunt Dominum ſuum: atque illos Deus O. M. præcipites egit è loco ſancto ſuo é ſupernis: cumque deſcenderent circundederunt ſe aere, factique ſunt inſtar hominum.* Sed etiam Jovem Fulmine dejeciſſe rebelles illos teſtantur *Græci*. Eam rem facundiſſime expreſſit *Heſiodus* Θεογονία.

Οὐδ' ἀρ' ἔπι Ζεὺς ἴσχεν ἑὸν μένος, ἀλλά νυ τῶ γε

Εἰθαρ

Εἰθαρ μὲν μένεθ' πλίῶτο φρένες, ἐκ δέ τε πᾶσαν
Φᾶινε βίλω, ἀμυδὶς δ' ἀρ' ἀπ' ὠρανῦ ἠδ' ἀπ' Ολύμπυ
Ἀστράπων ἔστειχε σιωπαδόν. οἱ δὲ κεραυνοὶ
Ἴκταρ ἅμα βροντῇ τε χ' ἀστεροπῇ πυτέοντο
Χειρὸς ἀπὸ γιγαρῆς. ——

Itidem *Batrachomyomachias* auctor introduceit Martem *Jovi* persuadentem ut fulmine uti velit, his verbis

——τὸ σὸν ὅπλον
Κινέσθω μέγα Τιτανοκτόνον, ὀβριμοεργόν,
Ὧι Τιτᾶνας πύργες. ——

Titanas etiam Fulmine dejectos memorat *Apollodorus*, nec quisquam opinor *Cyclicorum* cmisit. *Virgilius* ab his dixit.

——*Titania proles,*
Fulmine dejecti, fundo volvuntur in imo.

Ipse etiam Christus ad casum Angelorum alludere videtur dicendo ἐθεώρων Σατανᾶν, ὡς ἀστραπὴν, ἐκ τῦ ὠρανῦ πεσόντα. *R. Eleasarus in Pirke*, cap. VII. memorat Angelos malos

malos à cœlo abactos בשבט של אש *sceptro igneo*, ceſſiſſe ad locum ſuum. Sceptrum igneum fulmen eſt, quod ὅπλον Τιτανοκτόνον *Homerus* vocavit; quo *Jovis* dextram honeſtare ſolent *Græci*. *De vinculis Angelorum lapſorum* ſuppoſititius *Enochus* (a quo omnia, quæ de Angelis veteres diverſe locuti ſunt, deſumpta ſunt: ut *Scaliger* recte dixit in notis in Græca *Euſebii*) diſerte meminit, dicendo, Πορεύθη Ῥαφαὴλ καὶ δῆσον τὸν Ἐξαὴλ χερσὶ καὶ ποσὶ συμπόδισον αὐτὸν καὶ ἔμβαλε αὐτὸν εἰς τὸ σκότος. Et, mox etiam, Πορεύθη Μιχαὴλ, δῆσον Σεμιξᾶν, &c. Zohar in Geneſeos caput ſecundum, pag. 131. De Angelis Malis קבה אפיל לון לחתא בשלשלאן ואינון עוא ועואל דמנייהו נשמתהון דערב רב *Deus O. M. eos ad inferiora præcipites egit, concatenatos, Illi autem ſunt Aza & Azael; à quibus tradu&ta eſt anima illorum, qui erant ex multitudine promiſcua.* Capellus Exercitationis ſuæ ad hanc Zoaris locum pag. 244. & 271. (connectitur cum Diatriba de Literis Ebræorum) verba ultima ערב רב de *veſpera magna* accepit, nullo ſenſu. Quæque ſubinde adhibuit ad ſtabiliendam iſtam verſionem non ſunt caſſæ nucis. Nimirum Moſes memorat ערב רב *promiſcuam multitudinem* cum

cum Iſraelitis Ægypto exceſſiſſe, Exodi c. XII. v. 38. Judæi enim perhibent ingentem vim *proſelytarum* fuiſſe, qui, Moſaicis miraculis victi, addixiſſent ſe deinceps religioni Judaicæ, cumque illis una Ægypto exibant. Advenas illos ducentas quadraginta myriadas confeciſſe, teſtatur Jonathan Paraphraſta ad locum. Atque in denis illis nefariis tentationibus, (in Vitulo Aureo conflando & reliquis) quibus Dominus in deſerto commotus eſt, primas ſemper partes hiſce Proſelytis tribuunt Rabbini; dicuntur ergo illi animas traduxiſſe ab *Aza* & *Azaele*, quos iidem Rabbini principes rebellium Angelorum faciunt: qui in Geneſeos VI. שמחזאי ועזאל הינון נפילין מן שמיא *Shamchazai* & *Uziel, qui ceciderunt e cœlo*, Jonathani dicuntur. Legendum videtur שמעזאי ועזיאל Ut autem demus gutturalium ח & ע per mutationem in voce prima; ſaltem ו ſuperfluum erit in ſecunda. Alcoranus etiam de dæmonibus في الاصفاد *in vinculis* meminit.

Quæ cum ita ſint, nihil mirum ſi Apoſtolus *Petrus* hic uſus ſit voce ΤΑΡΤΑΡΩΣΑΣ ad exprimendam diram illam dejectorum Angelorum ſortem: cum nullibi totius *Græciſmi* occurreret vox aptior; utpote quam

in

in eodem argumento (quamlibet fabulosis larvis, ut fit, vitiato) *Græculi* tralatitiam fecissent.

Quod autem Gehenna sive Tartarus & *Hebræorum* & *Græcorum* plebiscito subter Terram vel etiam subter Aquas statuatur; id esse popularis πεπτύας figmentum abunde docuit totius orbis πεῖπλυς, quem jamdudum magnanimi Semones citra novum ullum regni Tartarei prospectum confecerunt. Sed & ipse Servius *Antipodum* suspicione commotus, jampridem docuit omnia, quæ divinus Poeta de Tartaro cecinerat, his ipsis in terris peragi. Idem sensisse *Julianum* τ παρὰ βάθω ex Solis Hymno (pag. 10.) plane constat. Ipse *Clemens*, centonum ιιι, Angelorum lapsum putavit se satis belle consignasse, dicendo, ὑπενόθεν δεῦρο καταπεπλάκασιν, id est, *cœlitus huc deciderunt*. Et Celsus ipse (pridem citatus) dixit, δαίμονας ὑβρισὰς τῇ δεῦρο ὁδῷ κολάζεσθαι. Sed & iidem Origeni Δαίμονες ἐπὶ γῆς καλινδούμενοι dicuntur. Idem sentire Cabalicos, Pythagoreos, & ab his etiam Academicos alibi fusius dicendi locus erit. Academicorum sententiam plane expressit

Olympiodorus in Meteora *Aristotelis* loco superius adhibite. Enimvero compages memorata, qua mundo Tentorii forma tribuitur, nihil solidi exhibere videtur, præterquam quod Deo locum summum ac maxime luculentum tribuens, extorres Angelos & perditas mortalium mentes ad ultimas tenebras, tanquam in maxime longinquum exilium mittat. Inter autem Summum atque Infimum plurimos animalium gradus intercedere statuunt;

Ne regio foret ulla suis animalibus orba,

ut *Ovidius* extulit. Ὡς μηδὲν κόσμῳ μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, ut loquitur *Alcinous* cap. v. Sicuti nos autem in piscium elemento degere nequiremus, ita illi nostri aeris tenuitatem refugiunt: at nos ipsi superiorem aeris purioremque regionem tolerare non possemus; sunt autem animalia, quæ purissimum aerem tolerantia, ætherem quamlibet infimum non ferrent, atque ita porro. *Platonicis* istos utcunque gradus suggessisse videatur *Socrates* in *Phædone*. Utrique autem & *Hebræi* & *Græci* Deum *actum sive formam puram* in summis statuunt; *Materiam* autem in-

informem in imis: Intermediis vero naturis ſingulis ſuam materiam tribuunt, puriorem vel ſecus pro gradu quem obtinent; ita ut ne ſummus quidem ordo, ſecundum Deum, materiæ purus ſit. Ejus rei indolem ſic ergo expreſſit Magnus Origenes, περὶ ἀρχῶν lib. II. cap. III. prope finem, *Materialis ſubſtantia hujus mundi, habens naturam quæ ex omnibus ad omnia transformatur, cum ad inferiores quoſque trahitur, in craſſiorem corporis ſtatum, ſolidioremque formatur, ita ut viſibiles iſtas mundi ſpecies variaſque diſtinguat: Cum vero perfectioribus miniſtrat & beatioribus, in fulgore cœleſtium corporum micat, & ſpiritualis corporis indumentis, vel angelos Dei, vel filios reſurrectionis exornat: ex quibus omnibus diverſus ac varius mundi complebitur ſtatus.* כל מה שנמשך מארח השם מיד נתהוה חטר *Quod cunque à Deo recedit è veſtigio in materiam faceſſit.* ut ſciſcunt Cabalici. Origenes libro ſecundo περὶ ἀρχῶν cap. II. *Solius Trinitatis incorporea vita exiſtere recte putabitur.* Libro primo cap. VI. *Solius Dei, i. e. Patris & Filii & Spiritus Sancti naturæ id proprium eſt, ut ſine materiali ſubſtantia, & abſque ulla corporeæ adjectionis ſocietate intelligatur ſubſiſtere.*

ſtere. Angelos etiam corporea munera obiiſſe volunt Rabbini, Apocrypha Enochi, & patres Chriſtiani. Etiam Angeli Alcoranici Surat. II. هاروت وماروت *Harut* & *Marut*, quos creavit Mohammedes, ſimilia patrarunt. Geniorum vero corpora מן האש והאויר *ex igne vel aere* conflant *Hebræi*; abutentes verbis *Pſalmi* CIV. v. 4. *Faciens angelos ſuos ſpiritus; miniſtros ſuos flammam ignis.* Quæ *Dionyſius*, *Nazianzenus*, *Baſilius* (libro de Spiritu S. ad *Amphilochium Epiſcopum Iconii*, cap. 16.) pariter exponunt. Idem etiam ſenſerunt *S. Juſtinus*, *Tatianus*, *Irenæus*, *Tertullianus*, *Cyprianus*, *Origenes* aliique. Ordinibus Cœleſtibus *ſex alas*, *atque corpora ignea* tribuentes, deſignant τὸ ἀειχίνητον αὐτῶν περὶ τὰ θεῖα, καὶ ἀκατάληκτον, καὶ τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ πρὸς ἓν τῆς προσευχῆς καὶ ἀνενδότου καὶ ἀκλινῆς ἀειχινησίας, ut loquitur *Dionyſius*. Cabalicorum eſt, כל מלאך ששׁ לו ששׁ כנפים אינו משחנה *Nullus angelus habens ſex alas unquam transformatur.* Exiſtimant autem transformationem poſſe competere utriſque Hierarchiis inferioribus, quibus *corpora aerea* atq; univerſa ſpatia à cœlo uſq; ad nos tribuere ſolent.

ſolent. Sed & *Græci* Geniis aereis, Dæmonibus atque Heroibus, ſimiles tranformationes viciſſim adſcribunt. Corpora his autem *aerea* tribuunt *Hebræi* propter ἀνεμαίαν ἐπωνυμίαν (ut loquitur *Dionyſius*) quam *Pſaltes* loco memorato iis impertit, dicendo, *Faciens angelos ſpiritus, vel ventos.* R. *Joſeph in Shaare Orah,* כי מן הארץ ועד הרקיע אין שם מקום פנוי אלא הכל מלא המונים מהם מהורים מהם בעלי חסד ורחמים ויש למטה כמה בריאות טמאות מזיקות ומקטרגות וכלם עומדים ופורחים באויר ואין מן הארץ ועד הרקיע מקום פנוי אלא הכל המונים מהם לשלום מהם למלחמה מהם לטובה מהם לרעה מהם לחיים מהם למות וכל זה במדור התחתון שאנו בו *A terra uſque ad cœlum nullus locus vacat, ſed univerſus multitudinibus* (vel ſpectris) *repletur: ex quibus aliquapura ſunt, ac clementia benevolentiaque prædita. Sunt autem Inferius multæ creaturæ impuræ, noxiæ ac delatrices. Omnes autem ſtabulantur, volitantque in aere, ita ut nullus locus à terra uſque ad cœlum vacet, quin totus*

multitudinibus occupetur. *Aliis ex illis ad pacem, aliis ad bellum, aliis ad bonum, aliis ad malum; aliis ad vitam, aliis ad mortem* inſtigantibus. *atque id omne hoc ipſo in orbe Inferiore, in quo nos ſumus*, tranſigitur. Vides hic Angelos impuros, ac delatores in aere Inferiore ſtabulari. Iſti Angeli apud Talmudicos שטנים *Satanæ*, vel מלאכי חבלה *angeli corruptores* dicuntur. Horum magnam vim eſſe oportet, cum centum *octoginta quatuor myriades*, in una re occupatæ, totidem *Iſraelitas*, pro *Moſe* ſupplicare nitentes ſuffocarunt; memorante Auctore vitæ *Moſaicæ*. fol. 54. pag. 1. Sed & noſtræ literæ unicum homuncionem *Legione* integra obſeſſum oſtendunt. Maximus Tyrius, Diſſertatione XXVI, inquit, Πολλὴ δὲ ἡ λαμπρότης ἀγάλλει,

Τεὶς γὰρ μύριοί εἰσιν ὅπι ἄθονὶ πολυβοτείρη
Ἀθάνατοι Ζηνὸς φρόπολοι.

Heſiodus habet Ζηνὸς φύλακες, Moſchopulus illud

Τεὶς

Τοὺς γὰρ μύθους—

πολλάκις γὰρ πολλοί εἰσιν, recte exponit. Aereæ hujus Λωαγείας Principem *Samaelem* faciunt RR. ut pridem commemini. *Samaelem* autem *Satanam*, id eſt Inimicum, per Eminentiam dici docet *Rambam* in More. Is diſerte dicitur ראשן שרי שטנין *Princeps Satanarum*; S. *Paulo* ἄρχων τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, *Epheſ.* II. 2. Adverſus aereos hoſce graſſatores compoſitum fuiſſe Pſalmum XCI dicunt RR. ejuſque bonam partem ſub nomine שיר שרי פגעים *Cantici ſpectrorum* citavit *Rambam* in *More*, parte III. cap. LI. fol. CLXXII. p. 1. quod nomen etiam in *Talmude Hieroſolymitano* occurrit, Codice Schabbat fol. 8. pag. 2.

Græci etiam *Ætheris* atque *Aeris* διακόσμησιν non abſimiliter abſolvunt; omnibuſque Geniis ſua corpora tribuunt non tantum Academici, qui ζῶα familiariter compellant; verum & ipſe *Ariſtoteles* Metaphyſ. lib. V. cap. 8. Οὐσία λέγεται τὰ τε ἁπλᾶ σώματα, οἷον γῆ, καὶ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ ὅσα τοιαῦτα·

αὖλα· ἢ ὅλως σώματα, ἢ τὰ ἐκ τύπων σωμα-
τῶτα ζῶά τε ἢ λαμόνια, ἢ τὰ μόρια τύπων.
Superioribus Geniis corpora Ignea (ut *Hebræi*) tribuunt; quocirca θεὸς πυρίνους indigetavit *Plato*. Reliquis Corpora *Aerea* donant. Proclus ad Heſiodeum de Dæmonibus

Ἠέρα ἐσσάμενοι,——

inquit id dici διὰ τὸ τὰ σώματα αὐτῶν ἀέρια εἶναι κατὰ τὴν σύϛασιν, ὥσπερ τὰ τῶν θεῶν ἐμπύρια, ἢ τὰ ἡμέτερα χθόνια. *Propterea quod corpora illorum aereæ conſiſtentiæ ſint, ſicuti deorum corpora ignea ſunt, noſtra terrena.* Non eſt hic locus quid Diis, Dæmonibus ac Animabus interſit pluribus περιόλεσχεῖν· neque ſingillatim perſtringam κοσμοκρατορας τῆς πονηρίας, τελωνάρχας ἢ λογοθέτας ἢ πεπαιδευμένους τῷ ἀέρι ut *Cyrillus* diſtinguit. Neque vero libet repetere quæ *Jamblichus* MS. & ſequiores *Græci* de his à Chriſtianis furati ſunt. Hoc ſaltem notabo ex Pſello, Univerſam Dæmonum gentem in ſublunaribus verſari; ſuperioreſque Dæmones

περὶ τ ὑπερθεν ἡμᾶς ἀέρα περιπολεῖν· τῆς γὰρ περὶ σελήνης τόπων, ὡς ἱερῦ τι βέβηλον, ἀπειληλάσθαι δαιμόνιον πᾶν. *In aere qui ſupra nos eſt verſari: è locis enim Lunæ finitimis, tanquam profanum à ſacro, penitus exulare dæmonium omne.* Secundus Dæmonum ordo τὸ περὶ τ περισχίσατον ἡμῖν ἀέρα πλαζόμενον, ὃ καὶ καλεῖται, πρὸς πολλοῖς ἰδίως ἀέριον. mox, recenſitis etiam Dæmonibus, Terreſtribus, Aquatilibus, Subterraneis & Lucifugis, inquit Pſellus, εἶναι δὲ πάντα ταῦτα τῆς δαιμόνων φερομένη καὶ ἀνθρώποις πολέμια, πλὴν εἶναι κακῶν φασὶ κρεῖττον, τὸ γὰρ ὑδραῖόν τε καὶ ὑποχθόνιον, ἔτι δὲ καὶ τὸ μισοφαές, ἰσχνῶς ὑπαιθρίαζα καὶ ὀλέθρια. Dæmonum autem Corpora quamlibet ſubtilia, atque oculorum aciem fugientia, ſunt tamen materialia patiliaque: ſic enim *Pſellus*,

Τὰ δὲ δαιμόνια σώματα, κἂν ὑπὸ λεπότητος ἀφαὴ καθέφηκεν, ἀλλ' ὅμως ἔνυλά πη, καὶ ἐμπαθῆ· καὶ μᾶλλον ὅσα τῆς ὑπὸ γῆν ὑποδέδυκε τόπου· ταῦτα γὰρ τοσαύτην ἔχει τὴν σύστασιν ὡς καὶ ἅπτεσθαι ὑποπίπτειν, καὶ

πληγὴν

πλησίόμενα ὀδυνᾶσθαι, καὶ πυρὶ προσομιλήσαντα καίεσθαι, ὡς καὶ ἕνια τούτων ἀπολιπεῖν τέφραν. *Dæmonum corpora, tametsi præ tenuitate minime compareant, materiæ tamen aliquatenus participia sunt, patiliaque: illa præsertim quæ in locis subterraneis versantur, talium enim crassities ipsa palpabilia præstat, ac percussa dolere, ignique accedentia comburi, ita ut illorum nonnulla etiam cineres reliquerint.* Dicendum ergo Angelos prævaricatores à luculenta illa regione, quam pridem incolebant, exulare: detinerique in obscuro caliginosoque Atmosphærio, perinde ac malefici in carcere vinculis constricti: quoad post ultimum Judicium, fatalis illa hujusce mundi conflagratio cesserit: quæ illos simul cum impiis hominibus horribili ruina pessunditos æternum cruciabit. At pii interim *Æthereis* vehiculis (*Eliæ* instar) sublati, procul omni noxa, cœlesti felicitate fruentur.

SECT.

SECT. XIV.

Receptæ *Tartari* notioni non obeſſe mundi compagem apparentiis maxime conſentaneam.

SI vero popularem hanc univerſi compagem, qua *Hebræi* & *Græci* in hiſce explicandis freti ſunt, ut minime genuinam rejeceris: certi tamen ſumus non neſcire te veriſſima ſepe argumenta popularibus opinionibus ſuperſtrui; quibus refutandis minus opportunis in locis velle defungi, operæ non videbatur. Nec vero ibimus inficias quin *Pythagorica* Compages, naturalis uniformitatis æmula, omnibus quidem phænomenis uno ſimplice motu ſatisfaciens, doctiſſimorum aſtronomorum jam puncta tulerit. Videtur autem *noſter* hic *vortex ex tredecim magnis corporibus* coaluiſſe: *Sole* nempe *ac duodecim Planetis. Sex* autem *Planetæ Primarii Majores* immediate à *Sole* colluſtrati, hoc eum ordine ambiunt; Proxime *Solem Mercurius*, deinde *Venus*, tunc *Terra*: quarto

quarto ordine *Mars*, quinto *Jupiter*, Sexto *Saturnus*. Sex vero *Planetæ Secundarii Minores*, ſunt, *Luna*, quæ illuſtratur à *Sole* mediante *Terra*: *Quatuor Satellites*, qui mediante *Jove*; & *Satelles* ille, qui mediante *Saturno* illuſtratur (quamvis de *Phænomenis Martis* & *Saturni* nondum omnis ſcrupulus exemptus ſit.) Etiam *Stellæ fixæ*, *ſinguli Soles*, totidem vorticum *Planetas*, illuminantes, videntur. Et ſic Mundum ultra ambitionem Macedonicam protendi gaudemus. Neque omnino ſuppetit unde quid ſit Univerſi centrum, quid in eo ſummum, quid imum colligamus. Et enimvero quis infinitæ Majeſtatis operibus limites ponat! Si autem in omnibus undique Vorticibus res perinde ac in noſtro expetant, ab uno aliqua tenus didiciſti omnes: ſin ſecus, noſſe non licet.

Vides quam longam lacinioſamque Epiſtolam tibi miſerim, ſed & idem ignoſces, qui nimium brevibus quæſtioni tuæ reſponſum noluiſti; facile enim fuit etiam multo plura adjeciſſe, atque hæc ipſa lucido magis ordine diſtinxiſſe, verum non potui ipſe à me reſcribendi laborem impetrare, Vale.

FINIS.

Ἐν παροιμίᾳ τινὶ Ἀγγλικῇ γεγραμμένῃ, ΜΟΥΣΤΑΦΑ ἐπίκλιν ἐχούσῃ, χορὸς ἱερέων [Μωαμεθανικῶν] ὑποκρίνεται φλυαρεῖ.

Ποῖ' ἄπεα κἠδη τλήμοσιν πεφρωμένη
Νέμει βροτοῖσιν! οἷς ἕτερον γράφει φύσις,
Ἕτερον φέσις λὲ φεσμὸν ἀντικειμένη.
Σκαιῶς πεφυκότας, ἔμμεναι χρηστοῖς φέλει,
Ὑγιέσιν εἶναι, νοσεροῖς πεπυγμένοις.
Πόποι! μαχόμενα πάντ' ἐπαλμαῖα;
Πάθος λόγος τε σφὰς διέχουσιν ἀέρας.

Ἄγαλμα τοῦτο μὴ πόλει τῇ κείνου,
Φύσει ἀπάθαλ' ὥστε συγγνώμην ἔχοι;
Αὐτὴ ἑαυτῇ φορτικὴ συλᾷ φύσις
Μισοῦσα τὸν ἔδωκεν ἠδ' ἁμαρτίαν.
Τίς δῆθ', ὃ μὴ δεῖ δρᾶν, ἐνὶ φρεσὶ βάλοι,
Εἰ μὴ, σφαλεῖσα, ἡ πεφρήσῃ φύσις;

Ἄλλοις

Αλλοις τυραννὶς, ἠδ' ἑαυτῇ δήμος,
Μόνον κελεύει δυσχερῆ ᾗ ὄρθια,
Τῆλ' ἀπαγορεύσασ' ὅσα μὴ ὀιλεῖ ἡδέα,
Πόνος ἐν ἑτοίμῳ, ἀλλ' ἀνιύσιον γέρας.
Εἰ δ' αἷμα χάνδον μὴ πίοι λυγρὰ φύσις,
Ῥᾷον μὴ εἶεν τυγχάνειν ἀμειγόνων.

Ἡμῖν δ' ἐπόρκοις, ἠδέ τ' ἐν τέλει, πρέπον
Σπουδῇσι λαμπρῆς ᾗ λιταῖσιν ἐννόμοις,
Ἐς εὐσεβῶν μὴ πάρφασιν, δίλωκος
Μαχάμαν ἐναυλεῖν ἡδοναῖς ὑφειεῖς·
Ἡμᾶς δ' ἕκαστος, καρδίας ἔσω βλέπων,
Ἕτερον θεωρεῖ, τῦ ἐνὶ στίχοις, θεόν.

Ἀποκρίνεται ἐκ νέας Ἀκαδημίας ὁ Λεῖνα.

Τί μεμψίμοιρε, τῦ θεῦ κατηγόρος,
Ἀνάγυιος ἐκείνῳ τὺς πυὺς νοθηγεῖς;
Ἔοργεν ὕπτιον φλαῦρον ὀυρανὶος πατήρ.
Νεοσπόρῳ γὰρ ἀνδρὶ νῦς ὁ θέσφατος
Τὸ κρήγυον πέφηνεν, ἠδὲ τ' ἄγεια
Ἀφιλιάζειν οἷδε τῦ λόγυ πάθη.

Ψυχὴ

Ψυχὴ διαύλοις ἄνδιχα πλαταμῶνι
Ἐκεῖσε τῆνδέ τ', ὅπῃ ἔιωθε φάσιν
Ὕβειν τε λυγρὰν πλημμελημάτων φέρειν.
Τότε νόσος ὕπις καρδίας δηλήεις·
Περαπίδων δ' ὑγεία σεμνότης ἔφυ χαλκὴ,
Ἀρετάς τε πάσας ἐσκέπαζεν ἱερὰ
Αἰδὼς, φυρωρὸς εὐσεβῶς κεκασμένη.
Γήθησεν ἀνὴρ ἐντὸς ἀξιώματος
Ἰδίᾳ, ξεναίων ὅτε λιχνὸς ἡδονῶν
Δίωκε φηλιῶδες ἀσχέτῳ ποδί.

Τὸ δὲ φρύαγμα, τὸ κλύω φεῦ κάβα,
Ἐνθένδ' ὀλίνθη, ὅπῃ φήρειον φύσιν
Οὔποτ' ἔνι κτᾶσθαι, σχετλίων φρενῶν ἄτερ
Χαλεπὰ γραφῶσαν· οὔτ' ὀλύμπιον δέπειν
Ἀκονιτὶ, χωρὶς ἀλγέων τε καὶ πόνων.

Σέθεν περορρύησιν, ὦ φεύθεν, παθὼν,
Ἄνθρωπε, νῆφε· καὶ κεχλιυῖαι βλέπων
Γέγεσιν, χάους τε δυσμόρου βόρον τόμα,
Ἐπὶ κενεῶνας ὀλβίους ὅσον σθένος
Μολεῖν ἔπειγε, μηδέ τοι τάδ' ἐμποδὼν,
Ἀλαπαδνὲ, λείσῃ· θεὸς γὰρ ἀνπλήπορος

Τεύξῃ

Τεύξῃ παλαίων. Ἀλλὰ Φ ἐμπάζεο
Θεοσροπίης, χ' ἕπῃ λόγῳ ἀμφὶς ἐμῷ
Οἷον κέλευσμα λαίμον Θ' πειθηνίως
Θεόσυλός πως Σωκράτης ἐπέκλυεν.

Φύσιν μαθόντες ᾗ ἐφιλμάς μητέρος
Αὐτῆς τελοῦσιν, ᾧ ϑαλείης ἀμβρότοις
Γαλίωσιν. Ἀλλὰ ταῦτ' ἐκ ἀθεί.